

Regeringens proposition

1975/76:31

om ändrade beskattningsregler för pensionsförsäkringar m. m.

beslutad den 30 oktober 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

G.E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrade beskattningsregler för pensionsförsäkringar och arbetsgivares kostnader för tryggnad av anställds pensionering.

För att motverka att pensionsförsäkringar skall kunna utnyttjas i annat syfte än pensionering föreslås skärpta villkor för att försäkring skall kunna godtas som pensionsförsäkring. Förslaget innebär bl. a. att endast ålderspension, invalidpension och efterlevandepension skall kunna utgå på grund av sådan försäkring och att försäkringsbelopp i princip skall kunna tillfalla endast den försäkrade, hans efterlevande make och i viss utsträckning hans efterlevande barn. Vidare föreslås begränsningar i avdragsrätten för premier för pensionsförsäkringar. Förslaget innebär i denna del att endast 10 % av A-inkomsten i inkomstslaget tjänst och 30 % av A-inkomsten i inkomstslagen jordbruk och rörelse skall kunna tas i anspråk för sådan kostnad. Riksskatteverket får dock lämna dispens i vissa fall.

Arbetsgivares avdragsgilla kostnad för tryggnad av anställds pensionering begränsas till kostnaden för att trygga pension enligt allmän pensionsplan. Om pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan inte föreligger får arbetsgivare tillgodoföra sig avdrag för kostnader för sådant åtagande enligt allmän pensionsplan som är sedvanlig i fråga om arbetstagare med motsvarande uppgifter.

De nya bestämmelserna föreslås gälla fr. o. m. 1977 års taxering. Viss begränsning i avdragsrätten för premie för skattskyldigs egen pensionsförsäkring föreslås dock redan vid 1976 års taxering. Arbetsgivares nuvarande avdragsrätt för kostnader för anställds pensionering föreslås bibehållen i fråga om pensionslöften som lämnas senast under 1975 under förutsättning av att den anställde inte är delägare i företaget och detta är s. k. fåmansbolag.

1 Förslag till**Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)**

Härigenom föreskrives i fråga om kommunalskattelagen (1928:370)¹ dels att punkt 10 av anvisningarna till 32 § skall upphöra att gälla, dels att 19 §, 28 § 1 mom., 33 § 1 mom., 46 § 2 mom., 53 § 1 och 4 mom., punkt 1 av anvisningarna till 22 §, punkt 6 av anvisningarna till 25 §, punkt 2 av anvisningarna till 29 §, punkt 1 av anvisningarna till 31 §, punkt 3 av anvisningarna till 32 §, punkt 1 av anvisningarna till 33 § samt punkt 2 av anvisningarna till 53 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §²

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:

vad som vid bodelning eller eljest på grund av giftorätt tillfallit make eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;

vinst å icke yrkesmässig avyttring av lös egendom i andra fall än som avses i 35 § 3 eller 4 mom.;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 4 500 kronor eller högre belopp för år eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 4 500 kronor eller högre belopp för år, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller annan livränta, så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller, med nedan angivet undantag, annan ansvarighetsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

ersättning på grund av ansvarighetsförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår under de första trettio dagarna av den tid den skadade är arbetsoförmögen och beräknas så att ersättningen uppgår för insjuknandedagen till högst 30 kronor och för övriga dagar till högst 6 kronor för dag;

¹Senaste lydelse av punkt 10 av anvisningarna till 32 § 1973:374.

²Senaste lydelse 1975:327.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

ersättning på grund av skadeförsäkring, dock ej i den mån köpeskilling, som skulle hava inlutit därest försäkrad egendom i stället försålts, varit att hänföra till intäkt av jordbruksfastighet, av annan fastighet eller av rörelse eller i den mån ersättningen eljest motsvarar sådan skattepliktig intäkt eller motsvarar sådan avdragsgill omkostnad, vilken är att hänföra till någon av nämnda förvärvskällor;

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 4 500 kronor eller högre belopp för år;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendier till studerande vid undervisningsanstalter eller eljest avsedda för mottagarens utbildning;

studiestöd enligt 2, 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973:349), internatbidrag, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda, och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestridas med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. lagen om allmän försäkring, så ock hemsjukvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadstillägg som avses i kungörelserna (1968:425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer och (1973:379) om statskommunala bostadstillägg;

sådan gottgörelse för utgift eller sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit kostnad som arbetsgivare uppburit

Nuvarande lydelse

från pensions- eller personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

kompensation av staten för bensinskatt på bensin som förbrukats vid yrkesmässig användning av motorsåg.

Föreslagen lydelse

från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

(Se vidare anvisningarna.)

28 §

I o m. ³ Till i n t ä k t av rörelse hänföres allt vad som av här i riket bedriven rörelse kommit rörelseidkaren tillgodo, såsom:

vad som i rörelsen influtit i penningar eller varor;

värdet av i rörelsen tillverkade eller saluhållna varor eller produkter, som förbrukats för rörelseidkarens, hans familjs eller övriga hushållsmedlemmars räkning eller för avlöning åt arbetspersonal, som icke tillhört rörelseidkarens hushåll, så ock av annan förmån, som i rörelsen kommit honom tillgodo.

Räntor samt utdelningar å aktier, banklotter och andelar i ekonomiska föreningar räknas såsom intäkt av rörelse, såvitt de influtit från kapital, som tillhört rörelsen.

Royalty och periodiskt utgående avgift för utnyttjande av patent, mönster eller dylikt är att anse såsom intäkt av rörelse, såvitt icke royaltyn eller avgiften är av beskaffenhet att böra hänföras till intäkt av jordbruksfastighet eller av annan fastighet.

Ersättning, som idkare av rörelse uppburit för upplåtelse av driften till annan, räknas likaledes som intäkt av rörelse.

Sådan gottgörelse för utgift eller kostnad, som arbetsgivare uppburit från pensions- eller personalstiftelse, räknas som intäkt av rörelse, om avdrag för avsättning till stiftelsen medgivits vid beräkning av nettointäkt av rörelse.

Vederlag, som arbetsgivare erhållit för att han övertagit ansvaret för pensionsutfästelse i samband med övertagande av rörelse, räknas som intäkt av rörelsen.

Redovisar arbetsgivare enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner i sin

Redovisar arbetsgivare enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner

³Senaste lydelse 1967:546.

Nivarande lydelse

balansräkning och är denna post mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, räknas skillnaden som intäkt av rörelse. Om posten överstiger det lägsta belopp vartill posten enligt 7 § nämnda lag får minskas, räknas även överskjutande belopp (disponibla pensionsmedel) som intäkt. Denna intäkt beräknas dock högst till summan av avsättning under året till pensionsstiftelse, kostnad för inköp under året av pensionsförsäkring mot engångspremie och en tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår, i den mån summan överstiger det belopp vilket räknas som intäkt enligt första punkten. Räknas disponibla pensionsmedel som intäkt enligt närmast föregående punkt, skall motsvarande minskning av posten Avsatt till pensioner som sker närmast därefter icke räknas som intäkt.

Föreslagen lydelse

i sin balansräkning, skall han enligt 30 § 2 mom. taxeringslagen (1956:623) särskilt redovisa vad som avser pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan. Allmän pensionsplan har därvid samma innebörd som i 4 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. Med allmän pensionsplan likställes i denna lag, i fall där pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan icke föreligger, pensionsåtagande för pensionsförmåner som rymmes inom vad som är sedvanligt enligt allmän pensionsplan i fråga om arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande under förutsättning att annat åtagande än sådant som innebär tryggande genom pensionsförsäkring eller avsättning till pensionsstiftelse tryggats genom kreditförsäkring. Är vad som sålunda skall redovisas mindre än motsvarande belopp vid utgången av föregående beskattningsår, räknas skillnaden som intäkt av rörelse. Finns disponibla pensionsmedel vid utgången av beskattningsåret, får nyssnämnda intäkt dock beräknas lägst till summan av avdragsgill avsättning under året till pensionsstiftelse, avdragsgill avgift under året för pensionsförsäkring samt en tiondel av disponibla pensionsmedel vid utgången av närmast föregående beskattningsår. Räknas disponibla pensionsmedel som intäkt enligt närmast föregående punkt, skall senare minskningar av vad som redovisats avseende pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan motsvarande vad som sålunda tagits till beskattning icke räknas som intäkt.

Nuvarande lydelse

Upphör arbetsgivare med sin rörelse, räknas disponibla pensionsmedel som intäkt av rörelse det beskattningsår då rörelsen upphörde. Går arbetsgivare i likvidation eller skiftas dödsbo efter arbetsgivare, räknas disponibla pensionsmedel som intäkt för det beskattningsår då beslutet om likvidation fattades eller skiftet ägde rum. För fusion som avses i 3 mom. gäller vad som föreskrives där och i 4 mom.

Medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, räknas icke som intäkt enligt sjunde eller åttonde stycket vid första tillfälle sådana medel finnas redovisade under rubriken Avsatt till pensioner.

Föreslagen lydelse

Med disponibla pensionsmedel avses vad som redovisas för beskattningsårets ingång avseende pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan jämte förmögenheten i pensionsstiftelse vid beskattningsårets utgång minskat med arbetsgivarens pensionsreserv vid beskattningsårets utgång för sådant pensionsåtagande i den mån det ej är tryggt genom pensionsförsäkring jämte vid sistnämnda tidpunkt kvarstående medel i stiftelsen för vilka avdrag vid avsättningen icke åtnjuts. Stiftelsens förmögenhet skall härvid beräknas enligt de grunder som gäller vid beräkning av stiftelses förmögenhet enligt lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt. Disponibla pensionsmedel skall dock icke upptagas till högre belopp än som motsvarar vad som redovisas för beskattningsårets ingång avseende pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan.

33 §

1 m o m.* Från intäkt av tjänst må a v d r a g göras för samtliga utgifter, vilka äro att anse som kostnader för fullgörande av tjänsten, såvitt icke för samma kostnader anvisats särskilt anslag, som, på sätt i 32 § 3 mom. är sagt, ej skall upptagas såsom intäkt.

Avdrag får i enlighet härmed ske för, bland annat:

avgifter som den skattskyldige erlagt för *sådan pensionsförsäkring eller sjuk- eller olycksfallsförsäkring*, som tagits i samband med tjänst, så ock avgifter som den skattskyldige i samband med tjänsten erlagt för

avgifter som den skattskyldige erlagt för sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, så ock avgifter som den skattskyldige i samband med tjänsten erlagt för egen eller efterlevandes pen-

*Senaste lydelse 1968:544.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

egen eller efterlevandes pensionering annorledes än genom försäkring;

sionering annorledes än genom försäkring;

hyra eller annan kostnad för tjänste- eller arbetslokal, för vilken den skattskyldige haft att själv vidkännas utgift;

kostnad för arbetsbiträde, som den skattskyldige använt för tjänsts utförande och som han själv avlönat;

förlust å medel, för vilka den skattskyldige varit på grund av sin tjänst redovisningsskyldig;

kostnad för resor i tjänsten, där ej, vad angår statstjänst, särskild ersättning varit därför anvisad;

kostnad för facklitteratur, instrument och dylikt, som varit nödigt för tjänstens fullgörande.

Har den skattskyldige för sin utbildning eller eljest i och för tjänsten ådragit sig gäld, må ock ränta å sådan gäld avdragas.

46 §

2 m o m.⁵ I hemortskommunen äger skattskyldig, som varit här i riket bosatt under hela beskattningsåret, därjämte njuta avdrag:

1) för periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning, som icke får avdragas från inkomsten av särskild förvärvskälla, i den utsträckning som framgår av punkt 5 av anvisningarna;

2) för *d e l s* sådan socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och tilläggs-pensionsavgift, som påförts den skattskyldige under året näst före det taxeringsår varom fråga är, *d e l s o c k avgift för pensionsförsäkring, som ej avses i 33 §, därest avgiften under beskattningsåret erlagts för försäkring, vilken äges av den skattskyldige själv eller, i förekommande fall, hans omyndiga barn;*

2) för sådan socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och tilläggs-pensionsavgift, som påförts den skattskyldige under året näst före det taxeringsår varom fråga är;

3) för *d e l s* sådan sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, som påförts den skattskyldige under året näst före det taxeringsår varom fråga är, *d e l s o c k* premier och andra avgifter, som skattskyldig erlagt för försäkringar av följande slag, vilka ägas av honom själv eller, i förekommande fall, hans make eller hans omyndiga barn, nämligen kapitalförsäkring, arbetslöshetsförsäkring samt sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, därunder inbegripen avgift till sjukkassa för begravningshjälp.

⁵Senaste lydelse 1973:1109 och 1113.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

som ej avses i 33 § och som ej utgör sjukförsäkring enligt 2-4 kap. lagen om allmän försäkring;

4) för belopp som den skattskyldige enligt vid självdeklarationen fogat intyg eller annat skriftligt bevis utgivit under beskattningsåret för underhåll av icke hemmavarande barn om barnet är under 18 år eller, såvitt gäller underhåll på grund av dom, oavsett barnets ålder, dock högst med 2 500 kronor för varje barn;

5) för sådan avgift enligt 4 § lagen om allmän arbetsgivaravgift, som påförts den skattskyldige under året näst före det taxeringsår varom fråga är.

5) för sådan avgift enligt 4 § lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, som påförts den skattskyldige under året näst före det taxeringsår varom fråga är;

6) för under beskattningsåret av den skattskyldige erlagd avgift avseende annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring, som äges av arbetsgivare, om försäkringen äges av den skattskyldige.

Har skattskyldig under beskattningsåret varit skyldig erlagga sjömansskatt, skall avdrag för periodiskt understöd, avgift för pensionsförsäkring, som ej avses i 33 §, och underhållsbidrag, som i första stycket 4) här ovan sägs, åtnjutas allenast i den mån hänsyn vid beräkningen av sjömansskatt icke tagits till understödet, avgiften eller underhållsbidraget.

Har skattskyldig under beskattningsåret varit skyldig erlagga sjömansskatt, skall avdrag för periodiskt understöd, avgift för pensionförsäkring och underhållsbidrag, som i första stycket 4) här ovan sägs, åtnjutas allenast i den mån hänsyn vid beräkningen av sjömansskatt icke tagits till understödet, avgiften eller underhållsbidraget.

Därest skattskyldig endast under en del av beskattningsåret varit här i riket bosatt, skall avdrag, som nu sagts, åtnjutas allenast i den mån det belöper å nämnda tid.

Avdrag för premier och andra avgifter, som avses i första stycket 3) här ovan och som ej utgöra sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, må ej för skattskyldig åtnjutas till högre belopp än 250 kronor; dock att, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift och levttillsammans med andra maken, ifrågavarande avdrag för dem båda gemensamt må åtnjutas med högst 500 kronor. Avdrag, som nu sagts, med högst 500 kronor må vidare åtnjutas om skattskyldig under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställes änka, änkling eller frånskild) och haft hemmavarande barn under 18 år.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Avdrag för avgift som avses i första stycket 6) får åtnjutas med högst 30 procent av inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse samt 10 procent av inkomst av tjänst, allt i den mån inkomsten skall upptagas till beskattning vid taxering till statlig inkomstskatt för beskattningsåret samt enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst och tillsammans ej överstiger tjugo gånger det hasbelopp som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämts för januari månad året närmast före taxeringsåret. Skattskyldig får i stället beräkna avdraget på inkomsten under det närmast föregående beskattningsåret. I sådant fall får ingen del av avdraget beräknas på inkomster under beskattningsåret. I övrigt gäller vad nyss föreskrivits i fråga om A-inkomst och högsta avdragsrättsgrundande inkomst.

Om särskilda skäl föreligga, får riksstatteverket efter ansökan besluta att avdrag för avgift för pensionsförsäkring får åtnjutas med högre belopp än som följer av bestämmelserna i föregående stycke. Därvid skall dock följande gälla. För skattskyldig, som redovisar inkomst som är att anse som A-inkomst endast av tjänst men som i huvudsak saknar pensionsrätt i anställning, får medges avdrag med högst 30 procent av denna inkomst beräknad på det sätt som föreskrivits i föregående stycke. Har skattskyldig, som drivit jordbruk eller rörelse, upphört med driften i förvärvskällan och har han under verksamhetstiden ej skaffat sig ett betryggande pensionsskydd, får avdrag beräknas även på sådan inkomst som enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen

Nuvarande lydelse

Avdrag för avgift för pensionsförsäkring som äges av den skattskyldige får ej åtnjutas till högre belopp än skillnaden mellan sammanlagda beloppet av inkomster från förvärvskällor, som äro skattepliktiga i hemortskommunen, och övriga avdrag enligt denna paragraf. Kan avdrag för avgift för pensionsförsäkring icke utnyttjas i hemortskommunen, må avdrag åtnjutas i annan kommun med belopp intill den där redovisade inkomsten, i förekommande fall efter andra avdrag enligt denna paragraf som åtnjutes vid taxeringen i kommunen. Vad som sålunda ej kunnat avdragas får den skattskyldige tillgodoföra sig genom avdrag senast vid taxering för sjätte beskattningsåret efter det år då avgiften erlades. Ej heller i sistnämnda fall får avdraget överstiga vad som återstår sedan övriga avdrag enligt denna paragraf åtnjutits.

Föreslagen lydelse

(1947:576) om statlig inkomstskatt är att anse som B-inkomst. Avdraget får i detta fall beräknas med beaktande av det antal år varunder den skattskyldige drivit jordbruket eller rörelsen, dock högst för tio år. Hänsyn skall vid bedömningen av avdragets storlek tagas till den skattskyldiges övriga pensionsskydd och andra möjligheter till avdrag för avgift som avses i första stycket 6). Avdraget får dock ej överstiga ett belopp som för varje år som driften pågått motsvarar 6 gånger det basbelopp som enligt lagen om allmän försäkring bestämts för januari månad det år varunder driften i förvärvskällan upphört och ej heller summan av de belopp som under beskattningsåret redovisats som nettointäkt av förvärvskällan och sådan inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet som är att hänföra till vinst med anledning av överlåtelse av förvärvskällan. Mot beslut av riksskatteverket i fråga som avses i detta stycke får talan ej föras.

Oavsett föreskrifterna i de föregående styckena får avdrag för avgift som avses i första stycket 6) ej åtnjutas till högre belopp än skillnaden mellan sammanlagda beloppet av inkomster från förvärvskällor, som äro skattepliktiga i hemortskommunen, och övriga avdrag enligt denna paragraf. Kan avdrag för avgift som avses i första stycket 6) icke utnyttjas i hemortskommunen, må avdrag för återstoden av vad sålunda beräknats åtnjutas i annan kommun med belopp intill den där redovisade inkomsten, i förekommande fall efter andra avdrag enligt denna paragraf som åtnjutes vid taxeringen i kommunen. Vad som sålunda ej kunnat avdragas får

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

den skattskyldige tillgodoföra sig genom avdrag senast vid taxering för sjätte beskattningsåret efter det år då avgiften erlades. Ej heller i sistnämnda fall får avdraget överstiga vad som återstår sedan övriga avdrag enligt denna paragraf åtnjutits.

53 §

I mom.* Skyldighet att erlagga skatt för inkomst åligger så framt ej annat föreskrives i denna lag eller i särskilda bestämmelser, meddelade på grund av överenskommelse eller beslut, varom i 72 och 73 §§ sägs:

a) fysisk person:

för tid, under vilken han varit här i riket bosatt:

för all inkomst, som av honom här i riket eller å utländsk ort förvärvats;

samt

för tid under vilken han ej varit här i riket bosatt:

för inkomst av här belägen fastighet;

för inkomst av rörelse, som här bedrivits;

för avlöning eller annan därmed jämförlig förmån, som utgått av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

för avlöning eller annan därmed jämförlig förmån, som utgått av annan anställning eller annat uppdrag, i den mån inkomsten uppburits härifrån och förvärvats genom verksamhet här i riket;

för pension och annan ersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller pension på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun;

för belopp, som utgår på grund av försäkring, som är pensionsförsäkring enligt punkt 1 av anvisningarna till 31 §;

för ersättning enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring och lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare samt enligt annan lag eller författning, som utgått till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring;

för dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa enligt lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd;

för timstudiestöd och inkomstbidrag enligt studiestödslagen (1973:349);

för annan härifrån uppburin, genom verksamhet här i riket förvärvad inkomst av tjänst;

* Som senaste lydelse har upptagits lydelsen enligt prop. 1975/76:70.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

för vinst å icke yrkesmässig avyttring av fastighet eller rörelse här i riket eller tillhör till sådan fastighet eller rörelse; samt

för belopp vilket motsvarar restituerad, avkortad eller avskriven socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, tilläggsavgift, sjukförsäkringsavgift eller allmän arbetsgivaravgift och med vilket avdrag enligt 46 § 2 mom. åtnjuts vid tidigare års taxeringar;

b) staten:

för inkomst av jordbruksdomäner, skogar samt uthyrda eller med tomträtt eller vattenfallsrätt upplåtna fastigheter; samt

för inkomst av rörelse, som ej härflutit av bank- eller försäkringsrörelse eller av kommunikationsverk med tillhörande byggnader och anläggningar eller av industriell verksamhet, som huvudsakligen avser att tillgodose statens egna behov;

c) landsting, kommuner och andra menigheter ävensom hushållningssällskap med stadgar som fastställts av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer:

för inkomst av fastighet och av rörelse;

d) akademier, Nobelstiftelsen samt stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond, så ock allmänna undervisningsverk, sådana sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor i vilka de studerande enligt gällande stadgar äro skyldiga att vara medlemmar samt samarbetsorgan för sådana sammanslutningar med ändamål att fullgöra uppgifter som enligt nämnda stadgar ankomma på sammanslutningarna, sjömanshus, svenska skeppshypotekskassan, skeppsfartens sekundärlånekassa, norrlandsfonden, statens utvecklingsfond, Apotekarsocietetens stiftelse för främjande av farmaceuternas utveckling m. m., Stiftelsen Industricentra, Sveriges exportråd, järnkontoret, så länge kontorets vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål och kontoret icke lämnar utdelning åt sina delägare, aktiebolaget tipstjänst, svenska penninglotteriet aktiebolag, allmänna sjukförsäkringsfonden, pensionsstiftelser som avses i lagen om tryggnad av pensionsutvästelse m. m., allmänna försäkringskassor, understödsföreningar, som icke bedriva till livförsäkring hänförlig verksamhet, personalstiftelser som avses i lagen om tryggnad av pensionsutvästelse m. m. med ändamål uteslutande att lämna understöd vid arbetslöshet, sjukdom eller olycksfall, stiftelser som bildats enligt avtal mellan organisationer av arbetsgivare och arbetstagare med ändamål att utgiva avgångsersättning till friställd arbetstagare eller främja åtgärder till förmån för arbetstagare som blivit uppsagd eller löper risk att bli uppsagd till följd av driftsinskränkning, företagsnedläggelse eller rationalisering av företags verksamhet ävensom sådana ömsesidiga försäkringsbolag, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring:

för inkomst av fastighet;

e) kyrkor, andra trossamfund än svenska kyrkan därest de utöva kyrklig

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

verksamhet, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art:

för inkomst av fastighet och av rörelse;

f) svenska aktiebolag och sådana bolag, som enligt särskild författning äro skyldiga att avstå sin vinst, ekonomiska föreningar, samfund, stiftelser, understödsföreningar, som bedriva till livförsäkring hänförlig verksamhet, verk, inrättningar och andra inländska juridiska personer, dock såvitt gäller sådana juridiska personer som enligt författning eller på därmed jämförligt sätt bildats för att förvalta samfällighet endast om samfälligheten har taxerats såsom särskild taxeringsenhet och avser marksamfällighet eller reglerings-samfällighet, samtliga här under f) avsedda bolag, verk och andra juridiska personer i den mån de ej inbegripas under punkterna d) och e):

för all inkomst, som här i riket eller å utländsk ort förvärvats;

g) utländska bolag:

för inkomst av här belägen fastighet;

för inkomst av rörelse, som här bedrivits; samt

för vinst å icke yrkesmässig avyttring av fastighet eller rörelse här i riket eller tillhör till sådan fastighet eller rörelse;

h) allmänna pensionsfonden:

för all inkomst som härflyter av medel, som förvaltas av fjärde fondstyrelsen, samt i övrigt för inkomst av fastighet.

Riksskatteverket må, om särskilda skäl därtill äro, efter ansökan förklara, att stiftelse eller förening, som har till huvudsakligt ändamål att främja nordiskt samarbete, i fråga om skattskyldighet eller eljest vid tillämpning av denna lag skall anses jämställd med stiftelse eller förening, som ovan i första stycket vid e) angives. Sådant beslut må, när omständigheterna det föranleda, av riksskatteverket återkallas. Över beslut, som riksskatteverket meddelat enligt detta stycke, må klagan icke föras.

4 m o m. *Har förmänstagare till pensionsförsäkring på grund av förmänstagareförordnandet uppburit försäkringsbelopp före försäkringstagarens död, skall försäkringstagaren vara skattskyldig för beloppet i den mån han icke vid utbetalning av motsvarande*

4 m o m. *Överlåtes pensionsförsäkring genom bodelning, skall överlåtarens oavsett överlåtelser under sin livstid i förvärvarens ställe vara skattskyldig för utfallande belopp, såvida han icke skulle ha varit berättigad till avdrag vid utgivande av periodiskt un-*

Nuvarande lydelse

belopp till förmånstagaren skulle hava varit berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd. Vad nu sagts om försäkringstagaren skall äga motsvarande tillämpning i fråga om den som efter förvärv av försäkringen vid inkomstbeskattningen skall anses som dess ägare enligt vad nedan sägs.

Har äganderätt till pensionsförsäkring övergått på fysisk person skall oavsett överlåtelsen försäkringstagaren under sin livstid vid inkomstbeskattningen anses som försäkringens ägare och även vara skattskyldig för utfallande belopp. Vad nu sagts skall dock ej gälla om äganderätten övergått på annan till följd av anställningsförhållande eller på grund av utmätning, ackord eller konkurs och ej heller om äganderätten övergått på grund av bodelning i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad och försäkringstagaren vid utbetalning till förvärvaren, motsvarande vad denne uppburit på grund av försäkringen, skulle hava varit berättigad till avdrag härför såsom för periodiskt understöd. Vad i detta stycke föreskrives angående försäkringstagaren skall även avse den som efter förvärv av försäkring skall anses som dess ägare vid inkomstbeskattningen.

Om särskilda skäl föreligga kan riksskatteverket på ansökan medgiva att den som förvärvat pensionsförsäkring skall anses som försäkringens ägare vid inkomstbeskattningen även i fall då överlåtaren enligt vad i föregående stycke sägs skall anses som ägare av försäkringen. Mot beslut, som riksskatteverket meddelat i sådant ärende, får talan icke föras.

Föreslagen lydelse

derstöd till förvärvaren. Föreligga särskilda skäl, får riksskatteverket besluta att överlåtaren icke skall vara skattskyldig i förvärvarens ställe, även om överlåtaren icke skulle ha varit berättigad till avdrag som här avses. Mot beslut som riksskatteverket meddelat i sådant ärende får talan icke föras.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Överlåter skattskyldig, som enligt bindande förpliktelse äger rätt att uppbära periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, sin rätt, skall han alltjämt vara skattskyldig för utfallande belopp, i den mån han icke vid utbetalning till mottagaren skulle vara berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd.

Anvisningar

till 22 §

1.* Till driftkostnader hänföres lön eller liknande vederlag liksom underhåll åt personal, som använts för jordbruket eller dess binäringar; undantagsförmåner, pensioner, periodiska utbetalningar på grund av förutvarande anställning på fastigheten; arrendeavgift; avgäld, som skolat utgå av fastigheten; ränta på lånat kapital som nedlagts i fastigheten eller använts för dess drift; kostnader för inköp av djur, utsäde, foder, gödselmedel och dylikt; kostnader för reparation och underhåll av driftbyggnader, markanläggningar och inventarier; kostnader för vård och underhåll av skog, såsom förvaltning, bevakning, väg- och byggnadsunderhåll, skogskultur, skyddsdikning, skogsindelning m. m., samt vid skogsavverkning kostnader för virkets huggning, tillredning, utdrivning, flottning m. m.; kostnader för försäkring av personal, byggnader, skog, gröda, djur, förråd och inventarier som ej äro att hänföra till personlig lösegendom, m. m.

Till reparation och underhåll hänföras vid tillämpning av första stycket kostnader för sådana ändringsarbeten på ekonomibygnad som äro normalt påräkneliga i jordbruksdrift, såsom upptagande av nya fönster- eller dörröppningar samt flyttning av innerväggar eller inredning i samband med omdisponering av ekonomibygnad, exempelvis i samband med omläggning av driften från en animalieproduktion till en annan. Åtgärd som innebär en väsentlig ändring av byggnaden, såsom när ett djurstall ombygges för att i stället användas för helt annat ändamål, hänföres dock ej till reparation och underhåll.

Som driftkostnad skall anses även anskaffning och insättning av sådana utrustningsdetaljer i skyddsrum som ha värde endast från civilförsvarssynpunkt, såsom speciella dörrar, luckor och karmar för dessa, inre begränsningsväggar för gasfång vid ingångar och reservutgångar, luftrenare och tillhörande fördelningsledningar.

Kostnad för inköp och plantering av träd och buskar för yrkesmässig frukt- eller bärödling får efter den skattskyldiges eget val dragas av antingen i sin helhet för det år kostnaden uppkommit eller enligt avskrivningsplan. Vid planerlig avskrivning fördelas kostnaderna på ett antal år i följd så att de kunna i sin helhet dragas av under den tidrymd odlingen beräknas vara ekonomiskt användbar. Föreskrifterna i punkt 4 sjätte stycket äga motsvarande tillämpning.

Värdet av fastighetens egna produkter, som användas för fastighetens

*Senaste lydelse 1972:741.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

fortsatta drift, får avföras som driftkostnad men skall då samtidigt upptagas som intäkt.

Avdrag för avsättning till pensions- eller personalstiftelse får ske enligt bestämmelserna om rörelse i punkt 2 av anvisningarna till 29 §.

Avdrag för avsättning till pensions- eller personalstiftelse *och kostnad för pensionsförsäkring* får ske enligt bestämmelserna om rörelse i punkt 2 av anvisningarna till 29 §.

Redovisar arbetsgivare enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. i sin balansräkning en post Avsatt till pensioner, äger punkt 2 av anvisningarna till 29 § motsvarande tillämpning i fråga om jordbruksfastighet.

Hemmavarande barn, som uppnått 16 års ålder och deltagit i arbetet på fastigheten, anses tillhöra personal som använts för verksamheten på fastigheten. Om barnet ej fyllt 18 år, gäller detta dock endast under förutsättning att barnets sammanlagda inkomst är så stor, att den föranleder skatteplikt för barnet enligt 51 §. Hemmavarande barn under 16 år anses i intet fall tillhöra personalen. (Jfr 20 § och dithörande anvisningar punkt 2.)

Barn, som anses tillhöra personalen, taxeras självt för den inkomst av arbete på fastigheten som barnet kan ha haft i form av pengar, naturaförmåner eller annat. Motsvarande belopp får dragas av som driftkostnad. För barn som deltagit i arbetet men icke anses tillhöra personalen får avdrag icke göras. Lön och underhåll åt sådant barn skall ej heller upptagas som inkomst för barnet.

Punkt 18 av anvisningarna till 29 § äger motsvarande tillämpning beträffande inkomst av jordbruksfastighet.

till 25 §

6.⁹ Avdrag för avsättning till pensions- eller personalstiftelse får ske enligt bestämmelserna om rörelse i punkt 2 av anvisningarna till 29 §.

6. Avdrag för avsättning till pensions- eller personalstiftelse *och kostnad för pensionsförsäkring* får ske enligt bestämmelserna om rörelse i punkt 2 av anvisningarna till 29 §.

Redovisar arbetsgivare enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. i sin balansräkning en post Avsatt till pensioner, äger punkt 2 av anvisningarna till 29 § motsvarande tillämpning i fråga om annan fastighet.

till 29 §

2.a.¹⁰ Arbetsgivare får avdrag för medel, som avsatts till personalstiftelse enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

b.¹¹ Arbetsgivare får avdrag för medel, som avsatts till pensionsstif-

b. Arbetsgivare får avdrag för medel, som avsatts till pensionsstiftelse

⁹ Senaste lydelse 1967:546.

¹⁰ Senaste lydelse 1967:546.

¹¹ Senaste lydelse 1967:546.

Nuvarande lydelse

telse enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar *upplupen del av den utfästa pension* (jfr 2 § samma lag), som tryggas av stiftelsen, efter avdrag för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig. *Att stiftelsens ändamål får omfatta pension åt vissa personer endast till begränsat belopp framgår av 10 § tredje stycket nämnda lag.*

Avser pensionsstiftelsen att trygga pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan, medges avdrag för avsättning för att täcka pensionsreserv enligt pensionsplanen.

c.¹² Redovisar arbetsgivare enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. pensions-skuld under rubriken Avsatt till pensioner i sin balansräkning och är *denna post* större än motsvarande *post* vid utgången av föregående beskattningsår, får han avdrag för skillnaden mellan de båda beloppen. *Om posten vid beskattningsårets utgång överstiger lägsta belopp enligt 7 § nämnda lag, minskas avdraget med överskjutande belopp (disponibla pensionsmedel).*

Föreslagna lydelse

enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar *arbetsgivarens pensionsreserv enligt allmän pensionsplan*, som tryggas av stiftelsen, efter avdrag för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig.

c. Arbetsgivare får avdrag för så stor del av kostnaderna för pensionsförsäkring som behövs för att helt eller delvis trygga pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan. Arbetsgivare, som enligt 25 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är skyldig att trygga upplupen del av pensionsutfästelse genom att köpa pensionsförsäkring, får avdrag för hela kostnaden för sådan försäkring, om utfästelsen icke avser arbetstagare i aktiebolag eller ekonomisk förening som har bestämmande inflytande över företaget. Till grund för bedömning om en arbetstagare har bestämmande inflytande lägges det samlade innehavet av aktier eller andelar i företaget hos arbetstagarer själv jämte sådana honom närstående personer som nämns i 35 § 3 mom. tionde stycket denna lag.

d. Redovisar arbetsgivare enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. pensions-skuld under rubriken Avsatt till pensioner i sin balansräkning och är vad som enligt 30 § 2 mom. taxeringslagen (1956:623) skall särskilt redovisas i fråga om pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan större än motsvarande belopp vid utgången av föregående beskattningsår, får han avdrag för skillnaden mellan de båda beloppen.

¹² Senaste lydelse 1967:546.

Nuvarande lydelse

*d.*¹³ Vid beräkning av avdrag enligt b eller c ovan får pensionsutfästelse beaktas endast om försäkring för utfästelsen skulle ha varit sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 §.

Föreslagen lydelse

e. Vid beräkning av avdrag enligt b eller d ovan får pensionsutfästelse beaktas endast om försäkring för utfästelsen skulle ha varit sådan pensionsförsäkring som avses i punkt 1 av anvisningarna till 31 §.

*Om särskilda skäl föreligga, får riks-skatteverket besluta om avdrag avse-
ende kostnader för att trygga pen-
sionsutfästelse utöver vad som gäller
enligt b–d ovan. Mot sådant beslut får
talan ej föras.*

till 31 §

1.¹⁴ Med pension förstås dels be-
lopp, som annorledes än i följd av
försäkring utgår på grund av före-
gående tjänsteförhållande, dels be-
lopp, som på grund av lagen om all-
män försäkring utgår i form av folk-
pension eller tilläggspension, dels
ock belopp som utgår på grund av
pensionsförsäkring *vare sig denna ta-
gits i samband med tjänst eller annor-
ledes.*

Med pensionsförsäkring
förstås försäkring, som meddelas i
här i landet bedriven försäkringsrö-
relse, om andra försäkringsbelopp
icke skola utgå än

1) *ålderspension, utgående högst
under den försäkrades livstid.*

2) *invalidpension, utgående högst så
länge den försäkrade är arbetsförmö-
gen eller har nedsatt arbetsförmåga.*

3) *efterlevandepension eller*

4) *med ålders-, invalid- eller efter-
levandepension förenat kapitalbelopp,
som utgår i samband med att pensio-
nen börjar utbetalas eller upphör eller*

1. Med pension förstås dels be-
lopp, som annorledes än i följd av
försäkring utgår på grund av före-
gående tjänsteförhållande, dels be-
lopp, som på grund av lagen om all-
män försäkring utgår i form av folk-
pension eller tilläggspension, dels
ock belopp som utgår på grund av
pensionsförsäkring.

Med pensionsförsäkring
förstås försäkring, som meddelas i
här i landet bedriven försäkringsrö-
relse, om andra försäkringsbelopp
icke skola utgå än *ålderspension, in-
validpension eller efterlevandepen-
sion. Med försäkrad avses den på vars
liv försäkringen tagits eller, i fråga om
invalidpension, den vars arbetsför-
måga försäkringen avser. Med tjäns-
tepensionsförsäkring förstås pensions-
försäkring, som tagits i samband med
tjänst och för vilken den försäkrades
arbetsgivare åtagit sig att ansvara för
betalning av hela avgiften.*

¹³ Senaste lydelse 1967:546.

¹⁴ Senaste lydelse 1972:254.

*Nuvarande lydelse
försäkringen upphör.*

Ålderspension, som här avses, må icke börja utgå vid lägre ålder än 55 år, såvida icke med hänsyn till den försäkrades yrke eller andra omständigheter (t. ex. varaktig arbetsoförmåga) lägre pensionsålder kan anses skälig.

Föreslagen lydelse

I fråga om annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring skall försäkringstagaren vara den försäkrade. Har försäkringstagaren eller hans make eller person med vilken han sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden barn under 16 år, får han taga försäkring avseende efterlevandepension på sin makes eller nyss avsedd persons liv, om sådant barn insättes som förmånstagare.

Ålderspension får icke börja utgå vid lägre ålder än 55 år. Om särskilda skäl föreligga, får dock regeringen eller, efter regeringens förordnande, riksskatteverket efter ansökan besluta att pension får börja utgå vid lägre ålder.

Ålderspension får utgå högst så länge den försäkrade lever, men under den försäkrades livstid lägst fem år eller, om försäkringen skall upphöra när den försäkrade fyller 65 år, lägst tre år. Pensionen får under den första femårsperiod under vilken den utbetalas icke utgå med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande pensionsbelopp.

För ålderspension, som utgår enligt allmän pensionsplan gäller, om den skall upphöra innan den försäkrade avlider, vad därom utfästs enligt planen. Vad som enligt denna lag avses med allmän pensionsplan framgår av 28 § 1 mom. sjunde stycket.

Förmånstagare får ej insättas till annan ålderspensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring. Till tjänstepensionsförsäkring avseende ålderspension skall anställd vara förmånstagare.

Med invalidpension förstås pension som utgår till den försäkrade högst så länge denne är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Invalid-

Nuvarande lydelse

Med efterlevandepension förstås pension, som efter den försäkrades död utgår högst så länge viss eller vissa i försäkringsavtalet angivna personer leva.

Såsom efterlevandepension skall ock anses pension, som utgår efter den försäkrades död oberoende av viss pensionstagares liv. (försörjningsranta) under förutsättning

a) att försörjningsrantan är förenad med livsvarig ålderspension eller med sådan livsvarig efterlevandepension till make eller barn, vilken skall börja utgå omedelbart efter den försäkrades död, samt att försörjningsrantas årsbelopp icke överstiger den livsvariga pensions årsbelopp,

b) att försörjningsrantan skall utgå under högst tjugu år, dock med den inskränkningen att, då rantan är förenad med livsvarig ålderspension, rantan likväl icke må utgå längre än till den tidpunkt, då den försäkrade skulle hava fyllt 90 år, och ej heller, vid pensionsålder över 70 år, under längre tid än som motsvarar skillnaden mellan 90 år och pensionsåldern,

c) att premier för försörjningsrantan och den med denna förenade livsvariga pensionen skola erläggas under tid, som icke med mera än fem år understiger den tid under vilken försörjningsrantan enligt avtalet längst skall utgå, samt att icke vid utgången av något kalenderår under förstnämnda tid det sammanlagda beloppet av erlagda premier överstiger det belopp, som vid samma tidpunkt skulle hava erlagts,

Föreslagen lydelse

pension får upphöra tidigast fem år efter det försäkringsavtalet träffades. I fråga om förmånstagare gäller föreskrifterna i föregående stycke.

Med efterlevandepension förstås pension, som efter den försäkrades död utgår till

1. den försäkrades make eller till person med vilken den försäkrade vid tidpunkten för försäkringens tecknande sammanbor under äktenskapliknande förhållanden, eller

2. barn till den försäkrade eller till person som angivits under 1.

Efterlevandepension får utgå högst så länge den efterlevande lever och får under den första femårsperiod under vilken den utbetalas icke utgå med annat än samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande pensionsbelopp. Efterlevandepension till person som avses i föregående stycke 1. får upphöra när denne fyller 65 år eller ingår nytt äktenskap, men i annat fall under dennes livstid ej förrän fem år förflutit efter den försäkrades död. Efterlevandepension till barn, som avses i föregående stycke 2. skall upphöra senast när barnet fyller 20 år. Är barnet före fyllda 20 år varaktigt oförmöget till arbete, får pension dock utgå så länge barnet lever. Har försäkring avseende efterlevandepension till barn tagits på sådan persons liv som avses i föregående stycke 1., skall pensionen upphöra senast när barnet fyller 16 år.

Som förmånstagare till försäkring avseende efterlevandepension får insättas endast person till vilken efterlevandepension kan utgå enligt nionde och tionde styckena.

Försäkringsvillkor, som med hänsyn

Nuvarande lydelse

om premiebetalningen jämnt fördelats å tid, som med fem år understiger den tid under vilken försörjningsröntan längst skall utgå, samt

d) att i avtalet stadgats, att rätt till återköp eller belåning av försäkringen icke skall föreligga och ej heller rätt till sådan förändring av försäkringen, att den upphör att vara pensionsförsäkring.

Vid tillämpningen av bestämmelserna under a) i nästföregående stycke skall efterlevandepension till den försäkrades efterlevande make anses såsom livsvarig, även om pension skall upphöra vid omgifte.

Kapitalbelopp, som utgå på grund av pensionsförsäkring, må tillsammans icke överstiga det högsta årliga beloppet av ålders- eller invalidpensionen, ökat, om efterlevandepension skall utgå till make, med det högsta årliga beloppet av efterlevandepensionen.

Skall enligt avtal om pensionsförsäkring annan ålderspension än sådan som utges enligt allmän pensionsplan i den mening som avses i lagen (1967:531) om trygghet av pensionsutfästelse eller invalidpension upphöra eller nedsättas viss tid efter det pensionsåldern eller arbetsförmågan inträtt eller skall annan efterlevandepension än försörjningsrönta upphöra eller nedsättas viss tid efter den försäkrades död må denna tid icke understiga fem år eller, i fråga om ålderspension, som upphör tidigast då den försäkrade fyllt 63 år, ett och ett halvt år.

Med kapitalförsäkring förstås annan livförsäkring än pensionsförsäkring. Till kapitalförsäkring hänföres mot statens grupplivförsäkring

Föreslagen lydelse

till bestämmelserna i denna lag är avgörande för frågan hurvida försäkringen är att anse som pensionsförsäkring, skall intagas i försäkringsavtalet. Detta skall dessutom innehålla villkor att försäkringen icke får pantsättas eller belånas och ej heller ändras på sådant sätt att den ej längre uppfyller de föreskrifter, som angivas för pensionsförsäkring i denna lag, eller i andra fall än nedan föreskrives överlåtas eller återköpas. Avtalet får icke innehålla annat villkor än sådant som är förenligt med bestämmelserna om pensionsförsäkring i denna lag.

Under den försäkrades livstid får pensionsförsäkring endast överlåtas.

1. till följd av anställningsförhållande, därvid försäkringen före eller efter överlåtelsen skall ha karaktär av tjänstepensionsförsäkring,
2. på grund av utmätning, liksom vid ackord eller konkurs eller
3. genom bodelning.

Ny ägare till pensionsförsäkring skall omedelbart underrätta försäkringsgivaren om förvärvet av försäkringen. Återköp av pensionsförsäkring får utan hinder av bestämmelserna i denna lag ske, om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 10 000 kronor eller om särskilda skäl föreligga och riksskatteverket på särskild ansökan medger det.

Mot beslut, som riksskatteverket meddelat i ärende enligt denna anvisningspunkt, får talan icke föras.

Nuvarande lydelse

svarande förmån från kommun, även om förmånen icke utgår på grund av försäkring.

Innehåller avtal om livförsäkring, förutom utfästelse som avtal om pensionsförsäkring enligt vad ovan sagts må innehålla, jämväl annan utfästelse, må försäkringen anses uppdelad på en pensionsförsäkring och en kapitalförsäkring.

Kan livförsäkring, vilken innehåller i nästföregående stycke omförmälda utfästelser, icke uppdelas på sätt där sägs, när pensionens storlek icke bestämts eller annan omständighet av betydelse för uppdelningen icke är känd, må uppdelningen ske enligt grunder, som fastställas av regeringen.

Försäkring, vilken enligt ovan givna bestämmelser är att hänföra till pensionsförsäkring och för vilken premiebetalningen skall vara fullgjord inom fem år från försäkringsavtalets ingående, må utan hinder av dessa bestämmelser anses såsom kapitalförsäkring, därest förbehåll härom intagits i avtalet vid dess ingående.

Premiebefrielseförsäkring skall anses tillhöra samma slag av försäkring som huvudförsäkringen.

För att försäkring skall anses hava tagits i samband med tjänst erfordras, att enligt anställningsavtalet skyldighet föreligger för arbetstagare att hava sådan försäkring eller att om sådan skyldighet icke föreligger, premier för försäkringen skola gäldas av arbetsgivaren eller av denne jämte arbetstagaren. För att sjuk- eller olycksfallsförsäkring skall anses hava tagits i samband med tjänst erfordras utöver vad förut sagts, att anmälan angående nyssnämnda förhållanden skett hos försäkringsanstalten. Sjukförsäkring enligt lagen om allmän för-

Föreslagen lydelse

Försäkring, som enligt denna lag är att hänföra till pensionsförsäkring, får anses såsom kapitalförsäkring, om förbehåll härom intagits i avtalet vid dess ingående.

För att sjuk- eller olycksfallsförsäkring skall anses ha tagits i samband med tjänst erfordras, att enligt anställningsavtalet skyldighet föreligger för arbetstagare att ha sådan försäkring eller att om sådan skyldighet icke föreligger, premier för försäkringen skola gäldas av arbetsgivaren eller av denne jämte arbetstagaren. Vidare skall anmälas hos försäkringsanstalten att försäkringen har tagits i samband med tjänst.

Nuvarande lydelse

säkring eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring anses icke såsom försäkring, tagen i samband med tjänst.

Till livränta räknas även höjning av livräntan och sådant tillägg till denna som skall utgå under livräntans fortsatta bestånd.

Föreslagen lydelse

till 32 §

3.¹⁵ Såsom intäkt av tjänst skall upptagas, bland annat, hyresvärdet av bostad, som kan vara åt den anställde upplåten. För den, som är anställd såsom arbetare i jordbruk med binärningar eller i rörelse eller eljest hos annan person och såsom löneförmån åtnjuter bostad, skall alltså värdet av denna bostadsförmån medräknas vid löneförmånernas uppskattning (jfr punkt 1 av anvisningarna till 21 §). Vidare skall såsom intäkt upptagas värdet av andra utav den skattskyldige åtnjutna förmåner, därest han icke skulle varit berättigad att åtnjuta avdrag för utgifterna för förmånernas förvärvande för den händelse, att han själv förskaffat sig dem. Såsom intäkt skall således, under nyss angivna förutsättning, upptagas exempelvis värdet av fri kost och fria resor ävensom skatter, försäkringsavgifter o. dyl., som arbetsgivaren betalat för den anställdes räkning (jfr dock punkt 8 här nedan).

3. Såsom intäkt av tjänst skall upptagas, bland annat, hyresvärdet av bostad, som kan vara åt den anställde upplåten. För den, som är anställd såsom arbetare i jordbruk med binärningar eller i rörelse eller eljest hos annan person och såsom löneförmån åtnjuter bostad, skall alltså värdet av denna bostadsförmån medräknas vid löneförmånernas uppskattning (jfr punkt 1 av anvisningarna till 21 §). Vidare skall såsom intäkt upptagas värdet av andra utav den skattskyldige åtnjutna förmåner, därest han icke skulle varit berättigad att åtnjuta avdrag för utgifterna för förmånernas förvärvande för den händelse, att han själv förskaffat sig dem. Såsom intäkt skall således, under nyss angivna förutsättning, upptagas exempelvis värdet av fri kost och fria resor ävensom skatter, försäkringsavgifter o. dyl., som arbetsgivaren betalat för den anställdes räkning (jfr dock punkt 8 här nedan). *Arbetsgivares kostnader för tryggnad av arbetstagens pension genom avsättning eller pensionsförsäkring utgör dock icke skattepliktig intäkt för den anställde.*

Angående värdesättningen å bostadsförmån och andra naturaförmåner, som kunna ingå i avlöningen, meddelas bestämmelser i 42 § och därtill

¹⁵ Senaste lydelse 1965:571.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

hörande anvisningar. Är tjänstebostad med hänsyn till vederbörande tjänst-innehavare i tjänsten åliggande representationsskyldighet större än som skäligen kan anses erforderligt för en person i motsvarande ställning men utan särskild, med tjänsten förenad representationsskyldighet, skall såsom värde å bostadsförmånen upptagas allenast vad som kan anses motsvara en bostad av sistnämnda beskaffenhet. Motsvarande gäller, därest tjänstebostad av annan anledning är större än som kan anses erforderligt för tjänst-innehavarens och hans familjs behov. Har tjänstinnehavare fått utgiva ersättning för bostadsförmån, skall givetvis bostadens uppskattade värde därmed minskas.

Förmån som avses i 32 § 3 mom. fjärde stycket kan bestå i t. ex. rabatter vid inköp av varor i arbetsgivarens rörelse, förfriskningar som utan ersättning tillhandahållas i samband med arbetet, måltider som genom arbetsgivarens försorg erhållas till ett lägre pris än i öppna marknaden eller nyttjanderätt till fastighet för vilken vederlaget bestämts till obetydligt lägre belopp än i orten gällande hyrespris. Vid bedömning av om förmånen skall upptagas såsom intäkt skall hänsyn tagas till det sammanlagda värdet av de förmåner av ifrågavarande slag som den skattskyldige åtnjuter från samme arbets-givare. Hänsyn skall därvid ock tagas till den besparing i normala levnads-kostnader som förmånen kan ha inneburit för den skattskyldige. För att förmånen icke skall upptagas såsom intäkt gäller vidare den förutsättningen att förmånen icke framstår som ett med lön eller pension jämförbart vederlag utan som en åtgärd för att bereda trivsel i arbetet el. likn. eller ock utgår på grund av sedvänja inom det yrke eller den verksamhet varom fråga är. Äger den skattskyldige mot avstående av förmånen erhålla ersättning i penningar, bör förmånen i regel betraktas såsom avsedd att utgöra direkt vederlag för utfört arbete.

till 33 §

1.¹⁶ För avgifter, som skattskyldig i samband med sin tjänst erlagt för egen eller efterlevandes pensionering annorledes än genom försäkring, må avdrag ske endast om pensioneringen anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. *Angående skattskyldigs rätt till avdrag för avgifter.*

1. För avgifter, som skattskyldig i samband med sin tjänst erlagt för egen eller efterlevandes pensionering annorledes än genom försäkring, må avdrag ske endast om pensioneringen anordnats på sätt i anvisningarna till 31 § föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring.

¹⁶ Senaste lydelse 1950:308.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

som han annorledes än i samband med tjänst erlagt för egen eller efterlevandes pensionering, se 46 § 2 mom.

till 53 §

2.¹⁷ Verksamhet på grund av anställning i svenskt företag anses utövad här i riket även om tjänsteinnehavaren i och för sin tjänst måste göra tillfälliga besök utomlands eller under längre tid upphålla sig därstädes under kringresande (t. ex. handelsresande).

Person, som icke är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige, beskattas här för pension, som utgår enligt lagen om allmän försäkring eller på grund av förutvarande anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun. Annan pension eller förmån, som utgår härifrån till sådan person på grund av förutvarande tjänst, beskattas i Sverige, om den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats här. För sådan person föreligger däremot ej skattskyldighet för annan pension än nu sagts eller för livränta eller andra enligt 31 § med inkomst av tjänst likställda förmåner, som icke åtnjutas på grund av något tjänsteförhållande.

Person, som icke är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige, beskattas här för pension, som utgår enligt lagen om allmän försäkring eller på grund av förutvarande anställning eller uppdrag hos svenska staten eller svensk kommun *eller på grund av försäkring, som är pensionsförsäkring enligt punkt 1 av anvisningarna till 31 §.* Annan pension eller förmån, som utgår härifrån till sådan person på grund av förutvarande tjänst, beskattas i Sverige, om den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats här. För sådan person föreligger däremot ej skattskyldighet för annan pension än nu sagts eller för livränta eller andra enligt 31 § med inkomst av tjänst likställda förmåner, som icke åtnjutas på grund av något tjänsteförhållande.

Bestämmelsen i 53 § 1 mom. första stycket a) om skattskyldighet för den som ej varit bosatt här i riket för avlöning eller annan därmed jämförlig förmån eller pension, som utgått på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten, gäller beträffande den som anställts av svensk utlandsmyndighet eller utomlands för fältprojekt för bilateral biståndsverksamhet (lokalanställd) blott om han icke är medborgare i anställningslandet. Regeringen äger medgiva befrielse från skattskyldighet, som här nämnts, för sådan lokalanställd i utomeuropeiskt land som icke är svensk medborgare.

Denna lag träder i kraft den dag riksdagen beslutar.

¹⁷ Senaste lydelse 1966:729. Jfr även 1974:769.

2 Förslag till

Lag om ikraftträdande av lagen (1975:00) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrives följande.

1 § Lagen (1975:00) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) och denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

2 § De nya bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas första gången vid 1977 års taxering. Har pensionsförsäkring tagits i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor före utgången av år 1975, skall dock äldre bestämmelser alltjämt gälla. Ändras försäkringsavtalet eller insättes förmånstagare efter utgången av år 1976 i strid mot de nya bestämmelserna, skall mot försäkringen svarande premiereserv och övriga tillgodohavanden vid tidpunkten för ändringen anses som på grund av försäkringen utbetalt belopp under det beskattningsår då ändringen sker. Överenskommelse, som medför ökad premieförpliktelse totalt eller för år räknat, skall vid tillämpning av denna paragraf anses som nytt försäkringsavtal.

3 § De nya bestämmelserna i 33 § 1 mom. liksom punkt 3 av anvisningarna till 32 § och punkt 1 av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas första gången vid 1976 års taxering. Dock gäller äldre bestämmelser vid 1976 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1976 och tidigare år för pensionsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, om försäkringen tecknats i överensstämmelse med ansökan, som inkommit till försäkringsgivarens huvudkontor senast den 24 april 1975.

4 § De nya bestämmelserna i 53 § 1 och 4 mom. och punkt 2 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas första gången vid 1977 års taxering. Äldre bestämmelser i 53 § 4 mom. gäller vid 1976 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1976 och tidigare år samt i fråga om pensionsförsäkring, för vilken bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen i deras äldre lydelse tillämpas.

5 § Punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) upphör att gälla från och med 1978 års taxering. Överlåtes pensionsförsäkring, för vilken bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen i deras äldre lydelse tillämpas, efter utgången av år 1976 i strid mot de nya bestämmelserna i punkt 1 trettonde stycket av anvisningarna till 31 § nämnda lag, skall mot försäkringen svarande premiereserv och övriga tillgodohavanden vid tidpunkten för överlåtelsen anses som på grund av försäkringen utbetalt belopp under det beskattningsår då överlåtelsen sker.

6 § De nya bestämmelserna i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas första gången vid 1977 års taxering. Äldre bestämmelser tillämpas vid 1976 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1976 och tidigare år. Har pensionsförsäkring tagits på grund av ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor efter den 20 januari 1975, gäller vid 1976 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1976 bestämmelserna i andra stycket.

Avdrag för avgift får åtnjutas med högst 40 procent av inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse samt 20 procent av inkomst av tjänst, allt i den mån inkomsten skall upptagas till beskattning vid taxering till statlig inkomstskatt för beskattningsåret samt enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt är att anse som A-inkomst och tillsammans ej överstiger tjugo gånger det basbelopp som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämts för januari månad år 1975. Har den skattskyldige äldre pensionsförsäkring, för vilken yrkas avdrag vid 1976 års taxering, skall avdraget för sådan försäkring avräknas från det belopp, varmed avdrag enligt vad nu föreskrivits eljest skolat få åtnjutas. Föreligger synnerliga skäl, får riksskatteverket på ansökan besluta att avdrag för avgiften får åtnjutas utan hinder av föreskrifterna i detta stycke. Härjämte skall äldre bestämmelser i 46 § 2 mom. sista stycket kommunalskattelagen tillämpas.

Mot riksskatteverkets beslut i ärende, som avses i denna paragraf, får talan ej föras.

7 § Såsom pensionsförsäkring, vilken äges av den skattskyldige, skall vid tillämpning av bestämmelserna i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) i dess nya lydelse anses även pensionsförsäkring som äges av den skattskyldiges omyndiga barn under förutsättning att försäkringen meddelats i överensstämmelse med ansökan, som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor senast före utgången av år 1975.

8 § De nya bestämmelserna i 19 §, 28 § 1 mom. samt punkt 1 av anvisningarna till 22 §, punkt 6 av anvisningarna till 25 § och punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas första gången vid 1977 års taxering. Äldre bestämmelser gäller vid 1976 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1976 och tidigare år. Vidare får arbetsgivare tillämpa äldre bestämmelser jämväl beträffande utfästelse om pension som lämnats skriftligen senast den 31 december 1975. I fråga om pensionsutfästelse till arbetstagare med sådant bestämmande inflytande i aktiebolag eller ekonomisk förening som avses i de nya bestämmelserna i punkt 2 c av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen gäller dock följande. De nya bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 22 §, punkt 6 av anvisningarna till 25 § och punkt 2 c av anvisningarna till 29 § tillämpas första gången vid 1977 års taxering samt i det fall pensionsförsäkring tagits på grund av ansökan, som inkommit till försäkringsgivarens huvudkontor efter

den 24 april 1975 redan vid 1976 års taxering. För räkenskapsår, som avslutats efter den 30 juni 1975, får avdrag för medel, som avsatts till pensionstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m., endast ske för att uppbringa stiftelsens tillgångar i vad de är hänförliga till sådan arbetstagare till vad som motsvarar arbetsgivarens pensionsreserv enligt allmän pensionsplan. Redovisas för sådant räkenskapsår enligt bestämmelserna i nämnda lag pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner i balansräkningen, får avdrag åtnjutas för ökad avsättning endast i den mån ökningen är erforderlig för att trygga pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan. I övrigt tillämpas i fråga om räkenskapsår som här avses de nya bestämmelserna i 28 § 1 mom. sjunde stycket tredje punkten för arbetstagare varom fråga är i detta stycke.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrives att punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)¹ skall upphöra att gälla med utgången av år 1975. Äldre bestämmelser gäller alltså vid 1976 års taxering och eftertaxering för år 1976 och tidigare år samt beträffande ansökan som inkommit till riksskatteverket senast den 31 december 1975. Har riksskatteverket meddelat förklaring som avses i punkt 3 första stycket av övergångsbestämmelserna skall i fråga om sådan försäkring bestämmelserna i lagen om ikraftträdande av lagen (1975:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹Senaste lydelse av punkt 3 av övergångsbestämmelserna till lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) 1974:725.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrives att 6 § 4 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

4 m o m.² Har förmånstagare till pensionsförsäkring på grund av förmånstagareförordnandet uppburit försäkringsbelopp före försäkringstagarens död, skall försäkringstagaren vara skattskyldig för beloppet i den mån han icke vid utbetalning av motsvarande belopp till förmånstagaren skulle hava varit berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd. Vad nu sagts om försäkringstagaren skall äga motsvarande tillämpning i fråga om den som efter förvärv av försäkringen vid inkomstbeskattningen skall anses som dess ägare enligt vad nedan sägs.

Har äganderätt till pensionsförsäkring övergått på fysisk person skall oavsett överlåtelsen försäkringstagaren under sin livstid vid inkomstbeskattningen anses som försäkringens ägare och även vara skattskyldig för utfallande belopp. Vad nu sagts skall dock ej gälla om äganderätten övergått på annan till följd av anställningsförhållande eller på grund av utmäining, ackord eller konkurs och ej heller om äganderätten övergått på grund av bodelning i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad och försäkringstagaren vid utbetalning till förvärvaren, motsvarande vad denne uppburit på grund av försäkringen, skulle hava

Föreslagen lydelse

6 §

4 m o m. Överlåtes pensionsförsäkring genom bodelning, skall överlåtaren oavsett överlåtelsen under sin livstid i förvärvarens ställe vara skattskyldig för utfallande belopp, såvida han icke skulle ha varit berättigad till avdrag vid utgivande av periodiskt understöd till förvärvaren. Föreligga särskilda skäl, får riksskatteverket besluta att överlåtaren icke skall vara skattskyldig i förvärvarens ställe, även om överlåtaren icke skulle ha varit berättigad till avdrag som här avses. Mot beslut som riksskatteverket meddelat i sådant ärende får talan icke föras.

¹ Senaste lydelse av rubriken 1974:770.

² Senaste lydelse 1973:1114.

Nuvarande lydelse

varit berättigad till avdrag härför såsom för periodiskt understöd. Vad i detta stycke föreskrives angående försäkringstagaren skall även avse den som efter förvärv av försäkring skall anses som dess ägare vid inkomstbeskattningen.

Om särskilda skäl föreligga kan riksskatteverket på ansökan medgiva att den som förvärvat pensionsförsäkring skall anses som försäkringens ägare vid inkomstbeskattningen även i fall då överlåtaren enligt vad i föregående stycke sägs skall anses som ägare av försäkringen. Mot beslut, som riksskatteverket meddelat i sådant ärende, får talan icke föras.

Överlåter skattskyldig, som enligt bindande förpliktelse äger rätt att uppbära periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, sin rätt, skall han alltjämt vara skattskyldig för utfallande belopp, i den mån han icke vid utbetalning till mottagaren skulle vara berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976 och tillämpas första gången vid 1977 års taxering. Äldre bestämmelser gäller vid 1976 års taxering och eftertaxering för år 1976 eller tidigare år samt i fråga om pensionsförsäkring för vilken tillämpas punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370) i deras lydelse intill den 1 januari 1976.

Föreslagen lydelse

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt

Härigenom föreskrives att 12 § 1 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

1 m o m.² Gör sjöman, som har att erlägga sjömansskatt enligt 7 §, sannolikt att han året efter beskattningsåret vid taxering enligt lagen om statlig inkomstskatt skulle kunna påräkna avdrag för

a) underskott å egen eller makes förvärvskälla,	c) avgift för sådan pensionsförsäkring, som avses i 46 § 2 mom.
b) utbetalning av periodiskt understöd,	c) avgift för sådan pensionsförsäkring, som avses i 46 § 2 mom.
c) avgift för sådan pensionsförsäkring, som avses i 46 § 2 mom.	c) avgift för sådan pensionsförsäkring, som avses i 46 § 2 mom.
2) kommunalskattelagen,	<i>första stycket 6) kommunalskattelagen (1928:370).</i>

d) sådant underhåll av icke hemmavarande barn, som avses i 46 § 2 mom.

4) kommunalskattelagen, eller

e) nedsatt skatteförmåga

må genom beslut om jämkning föreskrivas, att den eljest beskattningsbara inkomsten skall minskas med belopp motsvarande vad av sådant avdrag kan antagas icke bliva utnyttjat vid nu nämnd taxering.

Jämkning i fall som avses vid a)–d) må dock endast medgivas, om den till sjömansskatt beskattningsbara inkomsten därigenom nedsättes med minst 600 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976 och tillämpas första gången vid 1977 års taxering.

¹ Lagen omtryckt 1970:933. Senaste lydelse av rubriken 1974:777.

² Senaste lydelse 1973:1118.

6 Förslag till

Lag om ändring i taxeringslagen (1956:623)

Härigenom föreskrives i fråga om taxeringslagen (1956:623)¹ att till 30 § skall fogas ett nytt moment, 2 mom., och till 37 § ett nytt moment, 6 mom., av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

30 §

2 m o m. Deklarationskyldig som avses i 1 mom. och som för beskattningsåret enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. i sin balansräkning redovisar pensions-skuld under rubriken Avsatt till pensioner skall i självdeklarationen särskilt redovisa vad som avser pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan. Sådan redovisning skall avse förhållandena vid såväl beskattningsårets ingång som dess utgång. Allmän pensionsplan har därvid samma innebörd som i 4 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. Med allmän pensionsplan likställes i fall där pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan icke föreligger pensionsåtagande för pensionsförmåner som rymmas inom vad som är sedvanligt enligt allmän pensionsplan i fråga om arbetstagare med motsvarande uppgifter.

37 §

6 m o m. Försäkringsanstalt skall senast den 31 januari under taxeringsåret lämna uppgift i det fall pensionsförsäkring, som meddelats med tillämpning av äldre bestämmelser i punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370), ändrats i strid mot de nya bestämmelserna i nämnda punkt eller förmånstagare

¹Lagen omtryckt 1971:399. Senaste lydelse av rubriken 1974:773.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

under beskattningsåret insatts till försäkringen. Därvid skall även angivas den mot försäkringen svarande premiereserven och övriga tillgodohavanden vid tidpunkten för ändringen.

Uppgift skall avfattas på blankett enligt fastställt formulär. Ett exemplar av uppgiften skall senast den 31 januari under taxeringsåret översändas till den försäkrade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. De nya bestämmelserna i 30 § 2 mom. tillämpas första gången vid 1976 års taxering i fråga om deklARATIONSSKYLDIG, som omfattas av bestämmelserna i 8 § fjärde-åttonde punkterna lagen (1975:000) om ikraftträdande av lagen (1975:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), och för övriga deklARATIONSSKYLDIGA, som lämnat utfästelse om pension efter utgången av år 1975, första gången vid 1977 års taxering. De nya bestämmelserna i 37 § 6 mom. tillämpas första gången i fråga om kontrolluppgift till ledning för 1978 års taxering.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Häri genom föreskrives att 3 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Avviker försäkringsvillkor från bestämmelse i denna lag, vare det ej hinder för villkorets tillämpning, med mindre sådant i lagen angives.

*Överlåtelse, pantsättning, förmåns-
tagarförordnande eller annat förfö-
gande över försäkring är utan verkan
om förfogandet skett i strid mot för-
säkringsvillkor, som enligt kommunal-
skattelagen (1928:370) skall intagas i
försäkringsavtalet. Förbud mot över-
låtelse skall dock ej utgöra hinder mot
utmätning eller överlåtelse vid ackord
eller konkurs i vidare mån än sådant
hinder föreligger på grund av vad eljest
föreskrivits i lag eller annan författ-
ning.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976 och äger tillämpning på försäkringsavtal som tillkommit efter utgången av år 1975.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrives att 12 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Har någon i enlighet med lagen (1927:77) om försäkringsavtal insatts såsom förmånstagare och erhåller han vid försäkringstagarens död förfoganderätten över försäkringen eller, utan att sådan rätt förvärfvas, utbetalning på grund av försäkringen, skall vad förmånstagaren sålunda bekommer vid beräkning av arvsskatt anses såsom arvfallen egendom. Vad nu sagts skall gälla jämväl förvärv, som på grund av stadgandet i 104 § andra stycket nämnda lag tillfaller dödsbodelägare, vilken är berättigad till laglott, med iakttagande dock av vad beträffande fördelning av sådant förvärv kan vara bestämt i skifteshandling, vilken jämlikt 16 § lägges till grund för lotternas beräkning. Har försäkringstagarens make insatts såsom förmånstagare, föreligger icke skattskyldighet för den del av förvärvet, som motsvarar det belopp, varmed, därest förvärvet ingått i försäkringstagarens kvarlåtenskap, makens jämlikt 15 § skattefria andel i boet skolat ökas.

Vidare skall

a) där livförsäkring, som är kapitalförsäkring, tagits å försäkringstagarens eller hans makes liv samt den rätt, som på grund av försäkringsavtalet tillkommit endera av dem, jämlikt 116 § första stycket lagen om försäkringsavtal icke kunnat tagas i mät för någons gäld, eller

b) där försäkring tagits för olycksfall eller sjukdom,

vid skattens beräkning från värdet av vad som tillfallit någon i egenskap av förmånstagare såsom skattefritt avräknas ett belopp av 51 000 kronor. Har på grund av förordnande av samma person förmånstagaren tidigare erhållit sådant förvärv, som jämlikt 37 § 2 mom. är i beskattningshänseende likställt med gåva, må likväl å värdet av vad som inom loppet av tio år tillfallit förmånstagaren ej avräknas mer än sammanlagt 51 000 kronor.

Vad som på grund av insättningar av samma person i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt på en gång tillfaller någon såsom förmånstagare skall denne anses erhålla på grund av en och samma försäkring, och skall så anses som om försäkringen tagits vid tiden för den första insättningen och på villkor att premiebetalning skolat ske i den ordning, vari insättningarna i anstalten skett eller enligt avtal mellan anstalten och försäkringstagaren skolat äga rum.

Skattskyldighet enligt första stycket äger ej rum för rätt till pension som utgår på grund av pensionsförsäkring, därest denna tagits i samband med

¹Senaste lydelse 1975:133

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

tjänst eller ock premiebetalningen påbörjats eller genom engångsbetalning fullgjorts mer än tio år före dödsfallet. Skattskyldighet äger ej heller rum för rätt till annan pension på grund av pensionsförsäkring eller för rätt till livränta, som utgår på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring, i den mån vad som på grund av förordnande av samma person tillfallit den berättigade icke överstiger en årsränta av 10 000 kronor vid pensionsförsäkring och 2 500 kronor vid annan livränteförsäkring.

Angående vad som förstås med kapitalförsäkring och pensionsförsäkring samt med att försäkring tagits i samband med tjänst stadgas i anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370).

Vad i första och andra styckena här ovan sägs skall, även om förmånstagarförordnande i enlighet med lagen om försäkringsavtal icke föreligger, äga tillämpning jämväl i fråga om vad som tillfallit någon på grund av statens grupplivförsäkring eller jämförbar av kommunal eller enskild arbetsgivare avtalad grupplivförsäkring eller på grund av sådan förmån från kommun, som avses i punkt 1 *nionde* stycket av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen.

Vad i första och andra styckena här ovan sägs skall, även om förmånstagarförordnande i enlighet med lagen om försäkringsavtal icke föreligger, äga tillämpning jämväl i fråga om vad som tillfallit någon på grund av statens grupplivförsäkring eller jämförbar av kommunal eller enskild arbetsgivare avtalad grupplivförsäkring eller på grund av sådan förmån från kommun, som avses i punkt 1 *sextonde* stycket av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976 och äger tillämpning i fall där skattskyldighet inträtt efter utgången av år 1975.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-10-30

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Feldt, Sigurdsen, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Sträng

Proposition angående ändrade beskattningsregler för pensionsförsäkringar m. m.

1 Inledning

Livförsäkringsskattekommittén¹ (Fi 1971:07) avlämnade i april 1975 delbetänkandet (SOU 1971:21) Pensionsförsäkring – Avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för försäkringspremie och kontoavsättning m. m. I betänkandet föreslås nya villkor för att försäkring skall godtas som pensionsförsäkring och begränsningar i avdragsrätten för premie för sådan försäkring. Vidare föreslås begränsningar i rätten att med obeskattade medel göra avsättningar för tryggnad av pension. Fyra ledamöter av kommittén, nämligen docenten Dag Helmers, direktören Lars Lindwall, riksdagsmannen Tage Magnusson och direktören Rickard Schönmeyr har avgett reservationer. Vidare har särskilda yttranden avgetts av två ledamöter, nämligen sekreteraren Anna Hedborg och ledamöten av riksdagen Grethe Lundblad samt av experten direktören Erik Elmstedt.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Göta hovrätt, kammarrätten i Göteborg, riksförsäkringsverket, försäkringsinspektionen, riksskatteverket (RSV), riksbanken, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, företagsskatteberedningen (Fi 1970:77), försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), 1972 års skatteutredning (Fi 1972:03), 1968 års kapitalmarknadsutredning (Fi 1969:59), Familjeföretagens förening, Folksam, Föreningen

¹Generaldirektören Gösta Ekman (ordförande), ledamöterna av riksdagen Gunnar Engkvist, Grethe Lundblad och Tage Magnusson, fil.lic. Gösta Dahlström, sekreteraren Anna Hedborg, docenten Dag Helmers, ombudsmannen Mauritz Johansson, direktören Lars Lindwall och direktören Rickard Schönmeyr.

auktoriserade revisorer (FAR), Försäkringsanställdas förbund, Försäkringsbolaget pensionsgaranti (FPG), ömsesidigt, Försäkringstjänstemannaförbundet, Handelsflottans pensionsanstalt, Kommunernas pensionsanstalt (KPA), Kooperativa förbundet (KF), Konsumentkooperationens pensionskassa (KP), Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sjöbefälets pensionskassa, statens personalpensionsverk, Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska personalpensionskassan (SPP), Svenska revisorsamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges riksbank, Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund (TOR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Skånes handelskammare.

Folksam, KF och KP har avgett gemensamt yttrande. LO har överlämnat yttrande av Svenska kommunalarbetareförbundet. LRF har åberopat yttrande av Lantbrukarnas skattedelegation och SAF, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund samt Sveriges industriförbund har åberopat yttrande av Näringslivets skattedelegation.

2 Nuvarande ordning

2.1 Inledning

Uttrycket *livförsäkring* är inte direkt definierat i lagstiftningen men används för att beteckna försäkring för dödsfall eller för livsfall [se 97 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal, FAL]. Livsfall används som beteckning för händelse, som inträffar i en persons liv, t. ex. födelsedag.

I beskattningshänseende indelas livförsäkring fr. o. m. år 1951 i *pensionsförsäkring* (P-försäkring) och *kapitalförsäkring* (K-försäkring). För äldre livförsäkringar gäller särskilda övergångsbestämmelser, som anger bl. a. när försäkringen är att anse som P-försäkring. Av punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370), KL, framgår vad som skall förstås med P-försäkring och K-försäkring. Skilda principer gäller vid beskattning av P-försäkring resp. K-försäkring. Premien för P-försäkring är, bortsett från vissa undantagsfall, alltid avdragsgill för försäkringstagaren (försäkringens ägare) under det att utfallande belopp är skattepliktiga. Försäkringsanstalten är däremot inte skattskyldig vare sig för inbetalda sådana premier eller för avkastningen av dessa under den tid anstalten omhänderhar förvaltningen. I fråga om K-försäkringar gäller att avdrag för premie i princip medges endast för vad som ryms inom det av sociala skäl motiverade s. k. försäkringsavdraget (46 § 2 mom. första stycket 3) och fjärde stycket KL), dvs. med högst 250 kr. för ogift och högst 500 kr. tillsammans för makar. Belopp som utfaller på grund av sådan försäkring är å andra sidan inte skattepliktig inkomst. Försäkringsanstalten är däremot skattskyldig för avkastning av inbetalda premier som anstalten förvaltar och gör räntebärande.

En privat pension kan tryggas genom försäkring. En annan form att trygga privat pension är att arbetsgivaren avsätter medel till pensionsstiftelse eller tar upp pensionsåtagandet som en särskild skuldpost i sin balansräkning.

2.2 Beskattningen av P-försäkringar

2.2.1 Gränsdragningen mellan P-försäkring och K-försäkring

Av det föregående framgår att punkt 1 av anvisningarna till 31 § KL innehåller bestämmelser om vad som förstås med P-försäkring och K-försäkring. För att enligt dessa bestämmelser anses som P-försäkring skall försäkringen vara meddelad av försäkringsrörelse som drivs här i landet. Försäkringen får inte avse andra försäkringsbelopp än

- 1) ålderspension, som utgår högst så länge den försäkrade lever.
- 2) invalidpension, som utgår högst så länge den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga,
- 3) efterlevandepension eller
- 4) kapitalbelopp som är förenat med ålders-, invalid- eller efterlevande-

pension och som utgår i samband med att pensionen börjar utbetalas eller upphör eller försäkringen upphör.

Ålderspension kan alltså vara livsvarig eller temporär. Den får inte börja utgå vid lägre ålder än 55 år om inte lägre pensionsålder kan anses skälig med hänsyn till den försäkrades yrke eller andra omständigheter, t. ex. varaktig arbetsoförmåga (punkt 1 tredje stycket av anvisningarna till 31 §).

Utbetalningstiden för ålderspension får enligt huvudregeln inte understiga fem år. Likaså får pensionen inte nedsättas inom fem år efter det pensionsåldern inträtt. Undantag från femårsregeln får emellertid göras dels beträffande pension som upphör tidigast då den försäkrade fyller 63 år och dels beträffande pension som utges enligt allmän pensionsplan i den mening som avses i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen). I det förstnämnda fallet gäller en minsta utbetalningstid av ett och ett halvt år medan i det senare fallet någon föreskrift om minimitid för utbetalning av pensionen inte finns (punkt 1 åttonde stycket av anvisningarna till 31 § KL). Syftet med undantagen från den lägst femåriga utbetalningstiden är att möjliggöra en komplettering av pensionsskyddet till dess ålderspension kan börja utgå enligt den allmänna försäkringen.

Invalidpension kan utgå under hela den tid den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Om invalidpension enligt avtalet skall upphöra eller nedsättas viss tid efter det arbetsförmågan upphört eller nedsatts gäller emellertid också för invalidpension att denna tid inte får understiga fem år (punkt 1 åttonde stycket av anvisningarna till 31 §).

Med efterlevandepension förstås pension som efter den försäkrades död utgår högst så länge viss eller vissa i försäkringsavtalet angivna personer lever. Också beträffande sådan efterlevandepension gäller att om pensionen enligt avtalet skall upphöra eller nedsättas, detta inte får ske inom fem år från den försäkrades död. Som efterlevandepension anses vidare viss pension som utgår efter den försäkrades död oberoende av viss pensionstagares liv, nämligen då fråga är om s. k. försörjningsränta (punkt 1 femte stycket av anvisningarna till 31 §). För att pension skall anses som försörjningsränta gäller följande.

a) Försörjningsräntan skall vara förenad med livsvarig ålderspension eller med sådan livsvarig efterlevandepension till make eller barn som skall börja utgå omedelbart efter den försäkrades död. Försörjningsräntans årsbelopp får inte överstiga den livsvariga pensionens årsbelopp.

b) Försörjningsräntan skall utgå under högst 20 år. Om räntan är förenad med livsvarig ålderspension får räntan dock inte utgå längre än till dess den försäkrade skulle ha fyllt 90 år. Vidare får räntan vid högre pensionsålder än 70 år inte utgå längre tid än den som motsvarar skillnaden mellan 90 år och pensionsåldern.

c) Tiden för betalning av premierna för försörjningsräntan och därmed förenad livsvarig pension får inte understiga räntans utbetalningstid med

mer än fem år. Premierna skall vidare erläggas så att inte vid utgången av något kalenderår under premiebetalningstiden det sammanlagda beloppet av erlagda premier överstiger det belopp, som vid samma tidpunkt skulle ha erlagts, om premiebetalningen jämnt fördelats på den tid, som med fem år understiger den tid, som försörjningsräntan längst skall utgå under.

d) Enligt stadgande i avtalet får rätt inte föreligga till återköp eller belåning av försäkringen och inte heller rätt till sådan ändring av försäkringen att den upphör att vara P-försäkring.

Vid tillämpningen av bestämmelserna under a) skall efterlevandepension till den försäkrades efterlevande make anses såsom livsvarig även om pension skall upphöra vid omgifte (punkt 1 sjätte stycket av anvisningarna till 31 § KL).

Kapitalbelopp, som utgår på grund av P-försäkring, får tillsammans inte överstiga det högsta årliga beloppet av ålders- eller invalidpensionen, ökat med det högsta årliga beloppet av efterlevandepensionen om sådan pension skall utgå till make (punkt 1 sjunde stycket av anvisningarna till 31 §).

Bestämmelsen att som P-försäkring kan godtas endast försäkring som meddelas inom försäkringsrörelse som drivs här i landet infördes genom lagstiftning år 1969 (SFS 1969:754). I sammanhanget fick dock RSV rätt att förklara utomlands tecknad försäkring som P-försäkring, om försäkringen i övrigt uppfyller villkoren enligt KL för sådan försäkring (punkt 3 av övergångsbestämmelserna, senast ändrad genom SFS 1974:725). För bifall till ansökan om sådan dispens fordras att särskilda skäl föreligger. Av förarbetena till lagstiftningen framgår att särskilda skäl skall anses föreligga, om utländsk medborgares bosättning här i landet bedöms bli av mera tillfällig varaktighet och det vidare framstår som naturligt att försäkringen inte tecknats i svensk anstalt. I fråga om svensk medborgare anses särskilda skäl föreligga om en försäkring i utländsk anstalt framstår som den naturliga lösningen av försäkringstagarens pensioneringsfråga (prop. 1969:162 s. 30). Av nämnda övergångsbestämmelse framgår vidare att dispens kan medges svensk medborgare som under minst tre år inte varit bosatt här i riket och under denna tid tecknat försäkringen.

Med K-försäkring förstås annan livförsäkring än P-försäkring (punkt 1 tionde stycket av anvisningarna till 31 § KL.)

Om livförsäkring innehåller villkor som gör att den kan hänföras till såväl P-försäkring som K-försäkring, anses den uppdelad på en P-försäkring och en K-försäkring. Uppdelningen sker i första hand med ledning av försäkringsavtalet (punkt 1 tionde stycket av anvisningarna till 31 § KL.) Är detta inte möjligt, får uppdelningen ske enligt grunder som fastställts av regeringen (punkt 1 elfte stycket av anvisningarna till 31 §). I två kungörelser (SFS 1950:674 och 1951:723) har angivits grunden för sådan uppdelning av vissa försäkringar.

Försäkring, som enligt gällande bestämmelser skall hänföras till P-för-

säkring och för vilken premiebetalningen skall vara fullgjord inom fem år från försäkringsavtalets ingående, får utan hinder av dessa bestämmelser anses som K-försäkring, om förbehåll härom görs när försäkringen tecknas och förbehållet tas in i försäkringsavtalet (punkt 1 tolfte stycket av anvisningarna till 31 §).

2.2.2 Rätten till avdrag för P-försäkringspremie

P-försäkring kan avse försäkring som tagits i samband med tjänst eller utan sådant samband. P-försäkring skall anses ha tagits i samband med tjänst, om skyldighet enligt anställningsavtalet föreligger för arbetstagare att ha sådan försäkring eller, i fall sådan skyldighet inte föreligger, om premier för försäkringen skall betalas av arbetsgivaren eller av denne och arbetstagaren gemensamt (punkt 1 fjortonde stycket av anvisningarna till 31 § KL).

Har P-försäkring tagits i samband med tjänst, anses de premier som den anställde erlagt som kostnad för att fullgöra tjänsten. Den anställde har avdragsrätt för premierna på samma sätt som för övriga kostnader för tjänsteintäkternas förvärvande (33 § 1 mom. KL). Har däremot arbetsgivaren erlagt premien, skall den anställde inte beskattas i anledning härav eftersom han skulle haft avdragsrätt för premien om han själv betalat den. Skattskyldigheten får alltså i detta fall kvittas mot avdragsrätten genom s. k. "tyst kvittning", dvs. utan öppen redovisning i den anställdes deklaration (punkt 3 av anvisningarna till 32 § KL).

Avdragsrätten för premier för annan P-försäkring än sådan som tagits i samband med tjänst regleras i 46 § 2 mom. första stycket 2) och femte stycket KL. Avdrag medges som allmänt avdrag för premie som erlagts under beskattningsåret för försäkring som ägs av den skattskyldige eller hans omyndiga barn. Avdragsrätten är alltså knuten till försäkringens ägare eller i förekommande fall till försäkringsägarens föräldrar. Avdrag medges med viss begränsning oavsett premiens omfattning och vidare oavsett på vems liv försäkringen tagits. Begränsningen beträffande avdragsrätten är konstruerad så att avdrag för egen P-försäkring inte medges till högre belopp än skillnaden mellan sammanlagda beloppet av intäkter från förvärvskälla som är skattepliktig i hemortskommunen och övriga allmänna avdrag. Vid kommunaltaxeringen får dock avdrag som inte kan utnyttjas i hemortskommunen göras i annan kommun med belopp intill den där redovisade intäkten efter andra allmänna avdrag som får åtnjutas vid taxering i kommunen. Detta innebär alltså att avdrag för premie för egen P-försäkring får göras först efter övriga allmänna avdrag och att P-försäkringspremien inte får föranleda underskott vid taxeringen. Vad som inte kunnat utnyttjas till avdrag av premien får dras av senast vid taxering för sjätte beskattningsåret efter det år premien erlades. Avdraget får dock inte heller i sistnämnda fall överstiga skillnaden mellan redovisad intäkt och övriga allmänna avdrag.

De nu redovisade bestämmelserna om avdrag för premie för annan P-försäkring än sådan som tagits i samband med tjänst gäller dock inte helt undantagslöst. Enligt punkt 1 av anvisningarna till 46 § KL medges inte avdrag för premier och andra avgifter i de fall de är att betrakta som utgifter för levnadskostnader, som enligt 20 § KL inte är avdragsgilla. Som exempel anges i anvisningspunkten premie för försäkring för hembiträde. Vidare får avdrag åtnjutas endast i den mån det belöper på tid av beskattningsåret när den skattskyldige varit bosatt här i landet (46 § 2 mom. tredje stycket KL). Slutligen begränsas rätten till avdrag för erlagd premie för P-försäkring som inte tagits i samband med tjänst för skattskyldig, som under beskattningsåret haft att erlägga sjömansskatt. Sådan skattskyldig får göra avdrag för premien endast i den mån hänsyn till denna inte tagits vid beräkning av sjömansskatten (46 § 2 mom. andra stycket KL).

2.2.3 Skatteplikt för utfallande pension m. m.

Mot rätten till avdrag för premie för P-försäkring svarar skatteplikt för utfallande pensionsbelopp. Rätt till pension likställs med tjänst (31 § andra stycket KL) och pension hänförs alltså till intäkt av tjänst (32 § 1 mom. första stycket KL). Skillnad görs härvid inte mellan pension som utgår på grund av försäkring, som tagits i samband med tjänst, och försäkring, som tagits utan sådant samband. Som intäkt av tjänst räknas också annat belopp, som utgått på grund av P-försäkring såsom vinstandel, återbäring eller belopp som uppbärs vid återköp av försäkring (32 § 1 mom. andra stycket KL).

Belopp som utfaller på grund av P-försäkring utgör i regel skattepliktig inkomst hos mottagaren, som normalt är försäkringens ägare eller en till försäkringen insatt förmånstagare. Från regeln att mottagaren är skattskyldig för utfallande belopp finns emellertid vissa undantag. Undantagen avser vissa fall där förmånstagare på grund av förmånstagareförordnandet uppburit försäkringsbelopp före försäkringstagarens död eller där försäkringsbelopp utgått efter det att försäkringen överlåtits.

Har förmånstagare uppburit försäkringsbelopp före försäkringstagarens död, är försäkringstagaren skattskyldig i den mån han inte vid utbetalning av motsvarande belopp till förmånstagaren skulle ha haft rätt till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd (53 § 4 mom. KL). Detsamma gäller i fråga om den som efter förvärv av försäkring vid inkomstbeskattningen skall anses som ägare av försäkringen.

Om P-försäkring överlåtits till fysisk person, skall vid inkomsttaxeringen försäkringstagaren under sin livstid trots överlåtelsen anses som försäkringens ägare och även vara skattskyldig för utfallande belopp. Detta gäller dock inte om försäkring överlåtits på grund av anställningsförhållande eller på grund av utmätning, ackord eller konkurs eller på grund av bodelning i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad. I sådana fall är alltså den nye ägaren enligt huvudregeln skattskyldig för belopp, som utgår till

honom på grund av försäkringen. Undantag från huvudregeln att mottagaren är skattskyldig för utfallande försäkringsbelopp gäller dock om försäkring överlåts på grund av bodelning i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad, såvida överlåtaren—försäkringstagaren vid utbetalning av motsvarande belopp till förvärvaren av försäkringen inte skulle ha haft rätt till avdrag härför såsom för periodiskt understöd.

Vad som gäller försäkringstagaren vid överlåtelse av P-försäkring gäller också den som efter förvärv av försäkring skall anses som dess ägare vid inkomstbeskattningen (53 § 4 mom. andra stycket KL).

Om särskilda skäl föreligger kan RSV medge att den som förvärvat P-försäkring också skall anses som försäkringens ägare vid inkomstbeskattningen även i fall då överlåtaren enligt vad förut anförts skall anses som ägare (53 § 4 mom. tredje stycket KL).

Om försäkringsavtal ändras så att P-försäkring helt eller delvis övergår till K-försäkring, skall mot K-försäkringen svarande premiereserv och övriga tillgodohavanden vid tidpunkten för ändringen anses såsom på grund av P-försäkringen utbetalt belopp (punkt 10 första stycket av anvisningarna till 32 § KL).

Övergår äganderätten till P-försäkring av andra skäl än på grund av försäkringstagarens död till juridisk person, skall ett belopp motsvarande försäkringens värde vid tiden för äganderättens övergång anses såsom på grund av P-försäkringen utbetalt till försäkringstagaren. Motsvarande gäller i fråga om den som vid försäkringstagarens död eller eljest efter denne erhållit förfoganderätten till försäkringen och överlåter äganderätten till den (punkt 10 andra stycket av anvisningarna till 32 § KL). Dessa bestämmelser gäller dock inte om äganderätten till P-försäkring övergår till pensionsstiftelse eller, i fråga om pensionsförsäkring som tagits i samband med tjänst, till den försäkrades arbetsgivare om arbetsgivaren inte är s. k. fämansbolag, vari den försäkrade ensam eller tillsammans med ett fåtal andra personer har ett bestämmande inflytande (punkt 10 tredje stycket av anvisningarna till 32 § KL).

2.3 Pensionering i företagets regi

2.3.1 Inledning

De pensionslöften som numera lämnas på arbetsmarknaden avser som regel s. k. oantastbar pension. Härmed förstås, att den anställde successivt under sin yrkesverksamma tid tjänar in den utlovade pensionen och att han får ett s. k. fribrev om han frånträder anställningen före pensionsålderns inträde. Detta fribrev ger honom rätt till så stor del av den utlovade pensionen som han tjänat in, när han slutar sin anställning i företaget. Motsatsen till oantastbar pension är antastbar pension. Med det senare avses att ar-

betstagaren går miste om den pension han tjänat in om han slutar sin anställning i förtid. Han får alltså inte något fribrev.

En arbetsgivare kan överlåta pensioneringen av sina anställda på en försäkringsanstalt eller sköta pensioneringen i egen regi och själv betala ut pension. Om arbetsgivaren sköter pensioneringen helt i egen regi, har han inga utgifter för sina pensionslöften innan pensionerna skall börja utbetalas.

Det kan emellertid göras gällande att arbetsgivaren har en årlig kostnad för uppbyggnad av pensionskapitalet. Han äger dock inte utan vidare avdrag för denna kostnad vid sin inkomsttaxering.

Bestämmelser om de former under vilka en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser vid pensionering i egen regi finns i tryggandelagen. Tryggande kan härvid ske genom avsättning till pensionsstiftelse eller särskilt konto i balansräkningen (Avsatt till pensioner). Enligt punkt 2 b och c av anvisningarna till 29 § KL äger arbetsgivare i princip rätt till avdrag för avsättning med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan det kapitaliserade mervärdet av hans totala pensionsskuld vid beskattningsårets utgång å ena sidan och vad han sedan har avsatt i sin "pensionsreserv" å andra sidan. Pensionsskulden utgör summan av kapitalvärdet av redan utgående pensioner och intjänade fribrev vid beräkningstidpunkten. I princip beaktas endast oantastbara pensionslöften. Övergångsvis beaktas dock antastbara pensioner, om pensionslöftena lämnats före den 1 januari 1967.

Arbetsgivarens avdragsrätt är således begränsad till den avsättning som erfordras för att uppbringa summan av förmögenheten i stiftelse och på konto redovisade medel till vad som motsvarar hans pensionsskuld. Om stiftelsens förmögenhet förslår för att täcka pensionsskulden äger arbetsgivaren inte rätt till avdrag för någon avsättning till kontot. Om å andra sidan medel som redovisas på kontot räcker till för att täcka pensionsskulden äger arbetsgivaren med visst undantag rätt till avdrag för avsättning till stiftelsen intill dess stiftelsens förmögenhet motsvarar pensionsskulden. Eftersom pensionsskulden förutsätts vara täckt endast en gång med avdragsrätt, innebär dock i sistnämnda fall en avsättning till stiftelsen, att medel i motsvarande mån frigörs på kontot. Dessa överskottsmedel (disponibla pensionsmedel) skall enligt 28 § 1 mom. sjunde stycket KL tas fram till beskattning i viss ordning. Att pensionsstiftelse som regel har företräde framför kontoavsättning beror på att pensionsstiftelse måste vara s. k. realstiftelse. Arbetsgivaren förutsätts sålunda avsätta kontanter eller likvärdiga medel till stiftelsen och han får ej återlåna medel utan betryggande säkerhet eller tillsynsmyndighetens (länsstyrelsen) tillstånd. En pensionsstiftelsens förmögenhet anses därför utgöra en bättre säkerhet för pensionsborgenärerna än medel redovisade på konto.

I detta sammanhang kan erinras om 25 § tryggandelagen som behandlar arbetsgivare som upphör med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelserna överflyttas på annan. Sådan arbetsgivare skall i princip trygga sin pensionsskuld genom att inköpa P-försäkring. Enligt bestäm-

melsen behandlas alla pensionsborgenärer lika, huvuddelägare i familjebolag och andra arbetstagare.

2.3.2 Pensionsstiftelse

Det finns ingen begränsning till viss kategori arbetsgivare som med avdragsrätt får göra avsättning till pensionsstiftelse. Såväl aktiebolag som handelsbolag och enskild firma kan alltså komma i fråga. Pensionsstiftelse kan enligt sina stadgar omfatta antingen samtliga arbetstagare eller viss grupp (vissa grupper) av arbetstagare, t. ex. enbart tjänstemän eller enbart arbetare. I sistnämnda fall gäller avdragsrätten bara avsättning för att trygga pension till de personer som omfattas av stiftelsens destinatärkrets. Avdrag medges som tidigare påpekats för avsättning intill pensionsskulden. När fråga är om s. k. familjebolag får dock stiftelse inte trygga utfästelse om pension åt huvuddelägare och deras närmaste anhöriga utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter. Tryggandelagen ger i 5 § andra stycket en exakt definition av vad som skall förstås med huvuddelägare i lagens mening. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande över ett aktiebolag läggs hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier.

Har en stiftelse överskott på sitt kapital kan den enligt punkt 8 av anvisningarna till 53 § KL förlora sin i skattehänseende förmånliga ställning (pensionsstiftelse beskattas endast för inkomst av fastighet och ej alls för förmögenhet) om stiftelsen under längre tid ej använt avkastningen på kapitalet för ändamål enligt stadgarna.

Pensionsstiftelser förekommer i praktiken i företag av olika storlek. I vissa fall, t. ex. inom Kooperationen, har stiftelsen tillkommit på grund av avtal mellan arbetsgivaren och de anställda.

2.3.3 Konto Avsatt till pensioner

Enligt 5 § tryggandelagen äger alla slag av arbetsgivare på konto Avsatt till pensioner ta upp vad arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under sådan rubrik. Avdrag medges alltså enligt punkt 2 c av anvisningarna till 29 § KL för avsättning för att trygga pension enligt allmän pensionsplan. En dylik plan skall enligt 4 § tryggandelagen innefatta sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggande av utfästa pensioner genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse eller likvärdig anordning och som på arbetstagarsidan är godkända av huvudorganisation enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt. Ett exempel på allmän pensionsplan är ITP-planen. Det bör emellertid beaktas att enligt överenskomelse mellan parterna endast den del av ITP som avser ålderspension f. n. kan tryggas genom avsättning. Övriga pensionsformer såsom invalidpension

och efterlevandepension tryggas genom försäkring.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äger enligt 5 § tryggandelagen genom avsättning till konto trygga även annan pension än pension enligt allmän pensionsplan. Även sådan avsättning är alltså avdragsgill. Den begränsningen gäller dock för familjebolag enligt tryggandelagens definition, att sådant bolag inte får med avdragsrätt avsätta medel för att trygga annan pension än planpension åt huvuddelägare så länge dennes inflytande består.

Regeringen kan förordna, att den förmånliga ställning i avdragshänseende som enligt tryggandelagen tillkommer aktiebolag m. fl. arbetsgivare även skall äga tillämpning på annan arbetsgivare. Sålunda har t. ex. vissa hypoteksinstitut fått sådant tillstånd.

Pensionssskuld för pensioner enligt allmän pensionsplan skall som nämnts i första hand tryggas av medel på konto Avsatt till pensioner och pensionssskulden skall dessutom vara kreditförsäkrad. Sådant kreditförsäkring tecknas f. n. hos försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt (FPG). Detta försäkringsbolag kan för övrigt enligt sina stadgar även kreditförsäkra andra pensioner än planpensioner.

Om medel som redovisas på konto Avsatt till pensioner överstiger pensionssskulden skall överskottet ("disponibla pensionsmedel") enligt 28 § 1 mom. sjunde stycket KL avtappas och tas fram till beskattning i viss ordning. Denna tvångsvisa återföring av överskott på konto skall avse belopp motsvarande avsättning under året till pensionsstiftelse, kostnad under året för inköp av P-försäkring mot engångspremie samt en tiondel av överskottet vid utgången av närmast föregående beskattningsår.

2.4 Pensioneringssystem

2.4.1 Folkpensioneringen

Som allmänna förutsättningar för rätt till folkpension (AFP) gäller enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) att sådan rätt tillkommer svensk medborgare som är bosatt i riket eller som varit mantalsskriven här för det år varunder han fyllt 62 år och för de fem åren närmast dessförinnan. Under vissa förutsättningar kan även den, som haft AFP men vars rätt därtill upphört, även i fortsättningen erhålla AFP.

Enligt huvudregeln utgår AFP i form av *ålderspension* fr. o. m. den månad, varunder den försäkrade fyller 67 år. På framställning av den försäkrade kan ålderspension utgå tidigare, men tidigast vid 63 år (s. k. förtida uttag). Den allmänna pensionsåldern sänks till 65 år den 1 juli 1976.

Ålderspension från 67 års ålder utgör fr. o. m. den 1 januari 1975 för år räknat för ogift 95 % och för gift försäkrad, vars make har AFP i form av ålderspension eller hel förtidspension eller äger rätt till ålderspension, 77,5 % av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § AFL.

Rätt till AFP i form av *förtidspension* tillkommer sådan försäkrad mellan 16 och 67 års ålder, som ej har ålderspension enligt AFL och vars arbets-

förmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är varaktigt nedsatt med minst hälften. Förtidspension kan under vissa förutsättningar utgå på enbart arbetsmarknads-mässiga skäl till försäkrad som fyllt 60 år.

Hel förtidspension utgör 95 % eller för gift försäkrad vars make åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension eller äger rätt till ålderspension 77,5 % av basbeloppet.

AFP i form av *familjepension* utgår som änkepension och barnpension.

Rätt till änkepension tillkommer änka, som ej har folkpension för tid före den månad hon fyller 67 år om hon

a) har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; eller

b) vid makens död fyllt 36 år och varit gift med honom minst fem år.

Änkepension utgör enligt huvudregeln 95 % av basbeloppet. Utgår änkepension enligt b) ovan och hade den pensionsberättigade ej fyllt 50 år vid mannens död minskas pensionen med en femtondel för varje år, varmed antalet år som den pensionsberättigade fyllt vid mannens död understiger 50. Änkepension dras in om den pensionsberättigade ingår äktenskap men om äktenskapet upplöses innan det bestått i fem år, kan pensionen åter börja utgå.

Barnpension utgår till barn under 18 år, vars far eller mor eller båda föräldrar avlidit. Pensionen utgör 25 % av basbeloppet. Barnpension utgår dock alltid med sådant belopp att pensionen, i förening med barnpension från ATP, utgör 60 % av basbeloppet om båda föräldrarna avlidit, 30 % av basbeloppet om barnet samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott samt 40 % av basbeloppet i övriga fall då barnet uppbär pension efter en av föräldrarna. I sistnämnda fallet skall under vissa förutsättningar även änkepension inräknas i beloppet. Är flera barn berättigade till barnpension fördelas vid sådan avräkning änkepensionen lika mellan barnen.

Vissa *tilläggsförmåner* utgår inom folkpensioneringen. Till ålderspension eller förtidspension utgår nämligen barntillägg för varje barn under 16 år till försäkrad eller försäkrads hustru om den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Dock utgår inte barntillägg vid förtida uttag av ålderspension eller till pension, som tillkommer gift kvinna. Barntillägg till ålderspension eller hel förtidspension utgör 25 % av basbeloppet. Har barnet självt barnpension utgör tillägget 10 % av basbeloppet. Vid partiell förtidspension sker motsvarande minskning av barntillägget. Barntillägget kan också minskas om den försäkrade har tilläggspension.

Vidare utgår i vissa fall handikappersättning till ålderspension och förtidspension. Sådan ersättning kan med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet utgå med 60, 45 eller 30 % av basbeloppet.

Försäkrad förälder äger rätt till vårdbidrag för vård av barn, som ej fyllt 16 år, om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Vårdbidrag utgår med samma belopp som förtidspension.

Vidare skall här erinras om att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg utgår under vissa förutsättningar.

Slutligen utgår *pensionstillskott* till AFP i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension till pensionärer som inte har ATP eller har låga ATP-belopp. Pensionstillskott utgör f. n. 21 % av basbeloppet för att fr. o. m. den 1 juli 1976 under en femårsperiod öka med 4 % av basbeloppet per år. Förtidspensionärer får rätt till fördubblade pensionstillskott från den 1 juli 1976. Pensionstillskott till ålderspension, förtidspension eller änkepension minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall ökas eller minskas.

2.4.2 Allmänna tilläggspensioneringen

Även bestämmelserna om allmän tilläggspensionering (ATP) finns i AFL. Försäkrade för ATP är svenska medborgare och de som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket. Den som tillgodoräknats pensionspoäng är försäkrad även om han inte längre uppfyller dessa förutsättningar.

Rätt till ATP grundas på inkomst av förvärvsarbete, dvs. inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Inkomst av anställning är den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad erhållit såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst om lönen från en och samma arbetsgivare under ett år uppgått till lägst 500 kr. Med inkomst av annat förvärvsarbete avses

- a) inkomst av här i riket bedriven rörelse,
- b) inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av den försäkrade,
- c) ersättning i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad för arbete för annans räkning, samt
- d) sjukpenning enligt AFL eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring; allt i den mån inkomsten inte är att hänföra till inkomst av anställning. Hänsyn tas dock inte till inkomst, som inte uppgått till 500 kr. för år räknat.

För varje år, någon varit försäkrad för ATP, beräknas pensionsgrundande inkomst för honom på grundval av hans inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning görs dock inte för år före det då den försäkrade uppnår 16 års ålder eller för år efter det då han fyllt 65 år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt AFL. Ej heller beräknas pensionsgrundande inkomst för år då den försäkrade avlidit. Som framgått av det föregående sänks

den allmänna pensionsåldern till 65 år fr. o. m. den 1 juli 1976. Som en följd av den sänkta pensionsåldern skall fr. o. m. den 1 juli 1976 pensionsgrundande inkomst inte beräknas för år efter det den försäkrade fyllt 64 år. Denna regel får emellertid betydelse först för personer som är födda år 1928 och senare. För tidigare födda tillämpas särskilda regler.

Pensionsgrundande inkomst utgörs av summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Inkomst av anställning och av annat förvärvsarbete avrundas därvid var för sig till närmast lägre hundratal kronor och basbeloppet avräknas i första hand mot inkomst av anställning. Vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst bortses från inkomst i den mån denna överstiger 7.5 gånger basbeloppet vid årets ingång, varvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För varje år pensionsgrundande inkomst fastställs för försäkrad skall denna tillgodoräknas pensionspoäng. Detta sker genom att den pensionsgrundande inkomsten divideras med det vid årets ingång gällande basbeloppet. Beräkningen sker med två decimaler. I den mån pensionsgrundande inkomst härrör från inkomst av annat förvärvsarbete gäller med vissa undantag att pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade endast om tilläggspensionsavgift för året till fullo erlagts inom föreskriven tid.

Försäkrad kan göra anmälan om undantagande från försäkringen såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete. Har sådant undantagande skett tas inte hänsyn till inkomst av annat förvärvsarbete vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes.

Anmälan om undantagande kan återkallas av den försäkrade med verkan från nästa årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan undantagandet varit giltigt i fem år.

ATP kan utgå i form av *ålderspension*, *förtidspension* eller *familjepension*.

Ålderspension tillkommer försäkrad fr. o. m. den månad, varunder han fyller 67 år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre år. På framställning av den försäkrade kan ålderspension utgå tidigare, dock tidigast fr. o. m. den månad han fyller 63 år. Även beträffande tilläggspension sätts den allmänna pensionsåldern ned till 65 år den 1 juli 1976.

Ålderspension utgör enligt huvudregeln för år räknat 60 % av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgå, och medeltalet av de pensionspoäng, som tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtal. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än 30 år, skall hänsyn tas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet 30. Är försäkrad född under något av åren

1896–1914, skall talet 30 utbytas mot talet 20.

För den som är född något av åren 1915–1923 fordras i stället för 30 år, 21 år för den som är född år 1915, 22 år för den som är född år 1916 etc.

Har undantagande från försäkringen varit giltigt för den försäkrade skall hans ålderspension under vissa förutsättningar minskas med hänsyn härtill. Motsvarande minskning av pensionen gäller för den som inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av att tilläggspensionsavgift inte betalats.

De grundläggande förutsättningarna för rätt till förtidspension överensstämmer i huvudsak med vad som gäller AFP. Hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension, som skulle tillkomma den försäkrade, om sådan pension skulle börja utgå fr. o. m. den månad, varunder han fyller 67 år. Pensionen skall härvid beräknas under antagande att den försäkrade för varje år fr. o. m. det år då pensionsfallet inträffar t. o. m. det då han uppnår 65 års ålder tillgodoräknas viss pensionspoäng (antagandepoäng). För att förtidspension skall utgå krävs tre år med pensionspoäng.

Är försäkrad vid sitt frånfälle berättigad till förtidspension eller ålderspension eller skulle han varit berättigad till förtidspension om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som krävs för rätt till sådan pension, har hans efterlevande rätt till familjepension i form av änkepension eller barnpension enligt följande.

Rätt till änkepension tillkommer änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år. Även om nu angivna förutsättningar för änkepension inte är uppfyllda har änkan ändå rätt till sådan pension om den försäkrade efterlämnar barn, som också är barn till änkan. Änkepension dras in om den pensionsberättigade ingår äktenskap, men om äktenskapet upplöses innan det bestått i fem år kan pensionen åter börja utgå.

Änkepension utgör för år räknat, om efter den försäkrade finns barn, som är berättigade till pension efter honom, 35 % och i annat fall 40 % av hel förtidspension, som den försäkrade var berättigad till eller skulle ha kommit i åtnjutande av om rätt till sådan pension inträtt vid tiden för dödsfallet, eller om den försäkrade var berättigad till ålderspension av sådan pension beräknad från 67-års månaden.

Rätt till barnpension tillkommer den försäkrades barn, som inte fyllt 19 år. Barnpension för ett barn utgör för år räknat, om efter den försäkrade finns någon, som är berättigad till ATP i form av änkepension, 15 % och i annat fall 40 % av den förtidspension eller ålderspension, som den försäkrade var berättigad till eller skulle ha erhållit. Är de pensionsberättigade barnen flera, ökas de nämnda procenttalen med tio för varje barn utöver det första. Pensionen delas lika mellan barnen.

2.4.3 Pensionering i offentlig tjänst

De statliga pensionsförmånerna regleras i statens allmänna pensionsreglemente (SPR). Pension utgår som *egenpension* och *familjepension*.

Egenpension utgörs av ålderspension, sjukpension eller förtidspension. I allmänhet tillämpas en av följande tre pensionsperioder, vilka alla är beroende av tjänsten. Period I omfattar 60–63 år, period II 63–65 år och period III 65–66 år. Vid pensioneringsperiodernas nedre gräns föreligger för den anställde rätt och vid dess övre skyldighet att avgå med pension. Ålderspension utgår vid avgång från tjänst tidigast vid pensioneringsperiodens nedre gräns. Sjukpension utgår till person, som inte kan sköta sin tjänst tillfredsställande och förtidspension kan utgå till arbetstagare, som avgår i förtid efter en tjänstetid av minst 20 år och med högst fem år kvar till pensionsåldern.

För full ålderspension krävs normalt 30 tjänsteår. Vid kortare tjänstetid utgår i förhållande därtill avkortad ålderspension. Full ålderspension uppgår före 67 års ålder till 65 % av pensionsunderlaget, vilket utgör genomsnittet av de senaste fem årens pensionslöner. Pensionslönen utgörs i regel av månadslönen i den högsta löneklassen i den lönegrad, där tjänsten är placerad. Pensionslöner räknas upp till de belopp som gällde för resp. lönegrad vid avgången med pension. På lönedelar över lönegrad F 25 utgår ålderspension på halva lönen t. o. m. lönegrad F 28. Efter 67 års ålder tillkommer 2,9 % per månad av ATP:s basbelopp. Enligt nyligen träffad överenskommelse, som skall tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1974, beräknas pensionsunderlaget på ett sätt som medför en begränsning av pensionen motsvarande i huvudsak vad som gäller inom ITP (SFS 1975:29).

Sjukpension beräknas till belopp motsvarande den ålderspension som den sjukpensionerade skulle erhållit om han ålderspensionerats och då haft samma lön som vid sjukpensioneringen.

Familjepension utgår till efterlevande make med hälften av den pension som skulle ha utgått till arbetstagaren (normalbeloppet). Denna pension höjs med 40 % om utöver make ett pensionsberättigat barn finns och med 20 % av normalbeloppet för varje ytterligare barn. Vid efterlevande makes omgifte upphör dennes familjepension.

Familjepension med normalbeloppet utgår till barn, vars båda föräldrar avlidit. Finns i sådant fall ytterligare barn utgår normalbeloppspensionen till det yngsta barnet och 40 resp. 20 % av normalbeloppet till de övriga.

Om make vid skilsmässa ådömts underhållsskyldighet till andre maken utgår familjepension till den underhållsberättigade maken. Barnpension till gemensamma eller adopterade barn utgår oavsett om dom på underhållsskyldighet finns. Familjepension efter make, som ådömts underhållsskyldighet till make i tidigare äktenskap, kan delas mellan den frånskilda och den efterlevande maken.

Statlig tjänstepension är samordnad med AFP och ATP.

Vad här sagts om statliga tjänstepensioner gäller i huvudsak också de

kommunala tjänstepensionssystemen.

För statliga och kommunala förtroendetjänstemän gäller särskilda regler.

2.4.4 Planpensionssystem på den privata arbetsmarknaden

Utbyggnaden av AFP och tillkomsten av ATP har för stora befolkningsgrupper medfört ett grundläggande pensionskydd. Men även den privata tjänstepensioneringen har på senare tid utvecklats starkt. En central punkt utgör i detta sammanhang den uppgörelse som träffades den 30 juni 1960 – med verkan fr. o. m. den 1 januari 1960 – mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), å ena sidan, och Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) och Sveriges arbetsledareförbund (SALF), å den andra, om en plan för kompletterande pensionsförmåner, den s. k. ITP-planen. Denna plan har därefter ändrats, senast år 1974. Dessa förmåner skall komplettera AFP och ATP och består av ålderspension, sjukpension, familjepension samt tjänstegrupplivförsäkring. Pensionsåldern är normalt 65 år och för full pension fordras 30 tjänsteår. Lön var ursprungligen pensionsgrundande till en nivå av 15 basbelopp men detta tak höjdes år 1974 till 20 basbelopp med verkan fullt ut fr. o. m. år 1978. Före 67 års ålder skall då ålderspension utgå med 65 % av lön intill 12,5 basbelopp och med 32,5 % på lönedel mellan 12,5 och 20 basbelopp samt fr. o. m. 67 år med 10 % av lön intill 7,5 basbelopp, med 65 % på lönedel mellan 7,5 och 12,5 basbelopp och med 32,5 % på lönedel mellan 12,5 och 20 basbelopp.

ITP-planen föreskriver, att pensionsrätten skall tryggas. Detta kan ske antingen genom P-försäkring eller – såvitt avser ålderspension – genom avsättning till ett pensionskonto hos arbetsgivaren i kombination med kreditförsäkring av pensionsskulden.

ITP-planen har i stor utsträckning varit normerande för andra pensionsuppgörelser för motsvarande grupper av anställda på övriga delar av den privata arbetsmarknaden.

Pensioner i allmän tjänst är numera samordnade med vissa planpensioner på så vis, att t. ex. en statsanställd kan övergå till ett privat företag anslutet till ITP-planen och därvid få tillgodoräkna sig inom ITP den statliga pension han intjänat. Vidare kan en ITP-ansluten tjänsteman på motsvarande sätt medföra den ITP han intjänat om han övergår i statlig tjänst.

År 1971 träffades en överenskommelse mellan SAF och LO om särskild tilläggspensionering (STP) avsedd att komplettera AFP och ATP. Dels utgår STP mellan 65 och 67 år (STP 1) och dels som utfyllnad av ATP efter 67 år (STP 2). För anställda födda under tiden november 1906–december 1909 inträder den lägre pensionsåldern enligt en fallande tidsskala från 66 år 7 månader till 65 år. Full STP 1 utgör 65 % av på visst sätt beräknad pensionslön och STP 2 utgör 10 % av denna lön. Intjänandetiden för STP är liksom för ITP enligt huvudregeln 30 år. Flertalet anställda, som kommer in i STP-systemet i anslutning till dess start, har möjlighet att få oreducerad STP 1. Full STP 2 kan erhållas av anställda, som är födda 1935 eller senare. STP gäller endast lön upp till 7,5 basbelopp.

3 Livförsäkringsskattekommittén

3.1 Allmänna överväganden

3.1.1 Inledning

Kommittén pekar på att det i dagens samhälle finns olika slag av pensioner. Man kan skilja mellan lagfästa allmänna pensioner, pensioner i allmän tjänst, pensioner grundade på överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare och pensioner som grundar sig på en frivilligt tagen P-försäkring.

De lagfästa allmänna pensionerna är AFP och ATP. Båda dessa slag av pensioner är i princip värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet. Vidare har kontinuerligt beslutats om standardhöjning av AFP.

När det gäller pension på den privata arbetsmarknaden kan den anställdes bruttopension bestå av flera olika delbelopp. I botten ligger den alla medborgare tillförsäkrade rätten till AFP, som utgår oavsett om förvärvsarbete förekommit eller ej och som inte reduceras på något sätt av att ytterligare pensionsförmåner kan tillkomma den anställde. Rätten till ATP beräknas enligt ett särskilt system för intjänande, där emellertid arbetsinkomst över 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet inte är pensionsgrundande. Storleken av blivande ATP i ett enskilt fall är alltså beroende av storleken av arbetsinkomsten under den aktiva tiden. Intjänandetidens längd har givetvis ock betydelse för ATP-beloppets storlek.

Medan alltså AFP och ATP är lagfästa förmåner så är den ytterligare pension som kan vara tillförsäkrad den anställde beroende på särskild överenskommelse mellan honom och arbetsgivaren (resp. mellan organisationer på arbetsmarknaden) eller på en av den anställde frivilligt tagen, individuell P-försäkring. Överenskommelser om pension träffades förr ofta mellan arbetsgivaren och den enskilde arbetstagaren och sådana överenskommelser förekommer fortfarande i stor utsträckning i små företag och dessutom för anställda i chefställning. Det övervägande antalet pensionsförmåner ovanpå AFP och ATP utgörs dock av pensioner enligt s. k. allmänna pensionsplaner, antagna mellan huvudorganisationer på arbetsmarknaden. Den mest kända av dessa pensionsplaner är ITP-planen från år 1960. En motsvarighet till ITP-pensionen har numera införts även på LO-området, den s. k. STP-pensionen.

När det gäller tryggnad av privat pension som kan tillkomma en anställd, kan man i princip skilja mellan försäkring, avsättning till pensionsstiftelse, avsättning till konto Avsatt till pensioner och det mått av tryggnad som kan finnas hos arbetsgivaren utan att försäkring eller avsättning skett.

3.1.2 P-försäkring vid beskattningen

Såvitt avser pensionering genom P-försäkring understryker kommittén att nuvarande regler innebär att krav inte ställs på fördelning av premie-

betalningen på viss tid eller på någon relation mellan pensioner och försäkringstagarens inkomster. Dessa förhållanden har inte någon motsvarighet i den allmänna pensioneringen eller de kollektiva tjänstepensionssystemen.

Kommittén ställer i sammanhanget frågan om ett system med avdragsrätt vid beskattningen för frivilliga individuella P-försäkringar över huvud är motiverat i dagens svenska samhälle. Frågan kan enligt kommittén betraktas från olika utgångspunkter. Den kan ses ur den enskilde försäkringstagarens synvinkel eller ur försäkringskollektivets, representerat av försäkringsföretagen. Den kan också ses från samhällsekonomisk synpunkt. I första hand kommer därvid i blickpunkten effekterna på försäkringssparandet om systemet togs bort. Det blir med andra ord nödvändigt att bedöma det önskvärda i ett stort försäkringssparande i P-försäkring. Slutligen bör systemet sättas in i sitt skatterättsliga sammanhang.

Vad till en början gäller de synpunkter som tar sikte på den enskilda individens situation konstaterar kommittén att det, även om behovet av den frivilliga P-försäkringen för försäkringstagare uppenbarligen minskat i takt med uppbyggnaden av det allmänna pensioneringssystemet och det pensionsskydd som åstadkommit genom avtal på arbetsmarknaden, inte kan bortses från att vissa grupper alltjämt får anses ha behov av den frivilliga individuella P-försäkringen. Det kan bero på att de valt att ställa sig utanför ATP – något som systemet givit egna företagare möjlighet till alltsedan sin tillkomst. I. n. torde ca 30 000 personer vara undantagna från ATP på grund av egna önskemål – en siffra som dock kan beräknas successivt minska. Andra skäl kan enligt kommittén vara att det pensionsskydd som erbjuds via den allmänna pensioneringen och avtal är otillräckligt. Det gäller bl. a. personer med otillräcklig intjänandetid eller med en i förhållande till arbetsinkomsten låg pensionsnivå och personer med låg förvärvsinkomst och därigenom låg ATP. Här avses vidare egna företagare som i avsaknad av anställningsförhållande inte kan anslutas till pensionsplan eller företagare med pensioner som inte kan tryggas genom avsättning. De genom ATP och för löntagare på annat sätt förbättrade pensioneringsmöjligheterna kan behöva kompletteras och kan därför enligt kommitténs mening knappast anses motivera en ändrad principiell inställning till den frivilliga P-försäkringen som pensioneringsinstrument.

I sammanhanget pekar emellertid kommittén på att det kan ifrågasättas om de personer som under senare år lämnat sin aktiva verksamhet och nu uppbär pension på grund av frivillig P-försäkring verkligen på lång sikt fått den skattelättnad och det ekonomiska utbyte som systemet med den uppskjutna beskattningen avsett att ge. Avdrag har medgetts för premier då skattetrycket inte var så högt som nu medan pensionen beskattas i det högre skatteläget. Härtill kommer att pension tryggad genom försäkring visserligen som regel på grund av återbäring utgår med högre belopp än som avtalats men den är inte värdesäkrad till skillnad från ATP-pensionen. Sett enbart på effekterna i skattehänseende kan enligt kommitténs mening

göras gällande att det hade varit lämpligare för försäkringstagaren att ta en K-försäkring, som givetvis måst tecknas med lägre premier med hänsyn till att avdrag inte medges. Den uteblivna beskattningen av det på K-försäkringen utfallande beloppet kan ha varit en fördel som förstärks av att i beloppet ingår ränta som samlats upp hos försäkringsbolaget och där underkastats en relativt låg beskattning.

Kommittén erinrar i fortsättningen om att den stora kapitalbildningen hos försäkringsföretagen är en från samhällsekonomisk synpunkt positiv faktor i systemet med P-försäkringar. Om man i stället tillät endast K-försäkringar, ligger det i sakens natur att försäkringsföretagen skulle ha mindre kapitalbelopp att förvalta. En viss kapitalflykt till utlandet kunde också möjligen befaras, eftersom ett av försäkringstagarnas starkaste motiv att teckna försäkring i svenskt företag skulle falla bort. Det framhålls vidare att kommittén beaktat försäkringssparandets stora betydelse för det svenska samhället. Särskilt genom P-försäkringssystemet ställs stora belopp som samlas hos försäkringsgivarna till kapitalmarknadens förfogande att placeras enligt de önskemål statsmakterna uttalat. Genom försäkringsinspektionen har statsmakterna också skaffat sig den kontroll över försäkringsgivarnas förvaltning av medlen som man anser lämplig. Enligt kommitténs mening är effekten på försäkringssparandet av de förslag kommittén lägger fram dock ej en primär faktor. Kommittén har försökt bilda sig en uppfattning om denna effekt men utformar förslagen från i första hand skattetekniska och allmänna pensionspolitiska synpunkter.

Till förmån för att behålla de frivilliga P-försäkringarna talar enligt kommitténs mening även rättviseskäl. Inom ATP-systemet gäller att avdrag medges för försäkringspremierna och att utfallande pensioner beskattas. För det stora flertalet anställda är avdraget inte synligt – det medges nämligen genom s. k. tyst kvittning. Samma är förhållandet med de pensioneringssystem som gäller för stats- och kommunanställda och för de tjänstepensioneringssystem som tillämpas enligt avtal på arbetsmarknaden. Kommittén anser det under sådana förhållanden rimligt att de som inte får tillräckliga pensionsförmåner via dessa pensioneringssystem kan teckna tilläggsförsäkring som ger samma pensionsförmåner som tillkommer dem som har tjänstepension.

3.1.3 Pensioneringssyfte som villkor för avdragsrätt

Kommittén konstaterar att någon allmängiltig definition på begreppet pension inte finns i svensk lagstiftning. I den mån ordet pension används för att beteckna inkomst torde dock enligt kommitténs mening avses en del av ersättning för utfört arbete, en inkomstförmån som utgår sedan arbetet upphört. Detta är naturligt då det gäller anställningsförhållande, varvid pensionen är att anse som uppskjuten lön. Samma synsätt bör enligt kommittén gälla i fråga om annan pensionering än sådan i samband med tjänst, dvs.

pensionen skall i princip utgöra en för pensionsåldern reserverad del av inkomsten under tiden för den aktiva yrkesverksamheten.

Kommittén ställer frågan om P-försäkringen i princip skall tillåtas tjäna något annat ändamål än pensionering och vidare – om så ej skall anses vara fallet – huruvida pensioneringssyftet uttryckligen bör skrivas in som villkor för försäkringen. I sammanhanget erinras om att lagstiftaren vid tillkomsten år 1950 av den alltjämt i huvuddrag bestående lagstiftningen utgick från den principiella uppfattningen att en P-försäkring skall tillgodose ett pensioneringssyfte. Något formellt krav att försäkringen skulle uppfylla ett pensioneringssyfte uppställdes dock inte utan man valde att definiera P-försäkringen genom tämligen detaljerade föreskrifter.

Enligt kommitténs mening ligger redan i namnet P-försäkring svaret på den första av kommittén ställda frågan. Sådan försäkring bör endast tjäna ett pensioneringssyfte och reglerna bör byggas upp med detta krav som bakgrund. Det framstår klart att det bl. a. är den fria avdragsrätten för premier för P-försäkring som medfört att P-försäkring tecknas i annat syfte än pensionering. Sådana andra syften kan t. ex. vara att få inkomst och skatt därpå utjämnad mellan olika år, att åstadkomma skatteuppskov utan att uppskovsränta påförs eller att undgå förmögenhetsskatt eller en kombination av sådana skäl. Vidare pekas på att avdragsrätten visserligen svarar mot skatteplikt för utfallande belopp men att det inte finns några garantier att skatten betalas till Sverige, som belastas fiskalt med följderna av avdragsrätten. Härvid syftas på utflyttningsfallen.

Kommittén har införskaffat en omfattande statistik för att bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning frivilliga individuella P-försäkringar kan antas utnyttjas i annat syfte än pensionering. Statistiken, som avser bl. a. försäkringsbolagens premieinkomster och försäkringsbestånd åren 1963–1973, beståndet av individuell livförsäkring ultimo 1971 samt vid 1973 års taxering medgivna andra allmänna avdrag än underskottsavdrag, redovisas i betänkandet på s. 89–92 samt i bilagorna 1–3. Som *bilaga 1* till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas sammanställning över antal inkomsttagare vid 1973 års taxering med avdrag för P-försäkringsavgifter överstigande visst belopp samt den sammanlagda avdragssumman för dessa inkomsttagare. I övrigt hänvisas till betänkandet i detta sammanhang.

Kommittén har mot bakgrunden bl. a. av den utredningen funnit att P-försäkringen i dag utnyttjas för annat syfte än pensionering på ett sätt som inte är godtagbart. Mot att behålla de obegränsade premieavdragen talar vidare att stora premieavdrag som inte tillkommit i ett rimligt pensioneringssyfte står i strid mot grundläggande principer i vårt skattesystem, nämligen principen om beskattningsperiodens slutenhet, dvs. att beskattning skall ske av varje beskattningsårs inkomst för sig, samt skatteförmågeprincipen, eftersom avdragen avses medföra och i regel också torde medföra en sänkning av den genomsnittliga progressionen.

Om fördelningsprinciperna sådana de kommit till uttryck i den statliga

skatteskalan för fysiska personer skall kunna upprätthållas och få avsedd effekt, ligger det enligt kommitténs mening i sakens natur att lagstiftaren bör vara restriktiv med skatteutjämningsåtgärder som eliminerar fördelningseffekten. I sådant avseende bör godtas endast arrangemang som faller inom ramen för de bestämmelser som lagstiftaren medvetet tillskapat i utjämningsssyfte. Vårt skattesystem kan sägas vara mycket tolerant när det gäller möjligheterna för de skattskyldiga att genom olika åtgärder åstadkomma skatteutjämning. Här kan erinras om bestämmelserna om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst och om avsättning till skogskonto. Vidare kan pekas på avskrivnings- och lagervärderingsreglerna i rörelse och bokföringsmässigt jordbruk samt olika möjligheter till investeringsfonds- och kontoavsättningar. Gemensamt för dessa inkomstutjämningsmöjligheter är och bör vara att de kontrolleras av lagstiftaren och medges enligt i lag fastställda bestämmelser som beslutats mot bakgrund av ett behov. Den inkomstutjämning som f. n. möjliggörs genom avdrag för premie för P-försäkring står inte på samma sätt under lagstiftarens kontroll utan överläts i stort sett till de skattskyldigas eget omdöme att utnyttja. Systemet kan således utnyttjas för att sätta fördelningsprinciperna ur spel. Friheten för de skattskyldiga själva att helt råda över inkomstutjämnningen blir desto allvarigare eftersom endast personer med hög inkomst, som egentligen avsetts bära drabbas av progressionen, i praktiken har möjlighet att använda sig av denna form av skatteutjämning.

En följd av de obegränsade premieavdragen är vidare att underlag skapas för pensioner av godtycklig storlek. Även det berättigade häri kan enligt kommitténs mening starkt ifrågasättas. Pensionsunderlagets och därmed pensionens omfattning kan nämligen komma att bestämmas mera av vad som bedöms vara skattemässigt förmånligt än av vad som erfordras för en skälig pension. Kommittén pekar bl. a. på att rörelseinkomst i samband med avveckling av rörelse, realisationsvinst eller annan tillfällig toppinkomst inte ovillkorligen bör kunna uppskjutas genom tecknande av P-försäkring.

Ett ytterligare och mycket väsentligt skäl mot att tillåta att den frivilliga individuella P-försäkringen utnyttjas som generellt utjämningsinstrument anser kommittén vara de särskilda skatteförmåner som är inarbetade i systemet i form av skatteuppskov utan ränta och befrielse från förmögenhetsskatt hos försäkringens ägare för försäkringens förmögenhetsvärde. Det kan visserligen invändas att dessa förmåner skulle kunna upphävas eller minskas genom speciella regler. Flera skäl talar emellertid enligt kommitténs mening emot sådana regler, bl. a. rättviseskäl. Alla personer med pensionskydd bör i princip behandlas lika. Om de som har frivilliga P-försäkringar skulle beskattas för viss ränta under försäkringens löptid och för dess förmögenhetsvärde bör samma beskattning sättas in hos personer i allmän tjänst eller med andra typer av tjänstepensioner. De praktiska svårigheterna med ett sådant system ligger i öppen dag.

Även om kommittén anser att P-försäkring inte bör få tecknas i annat

syfte än pensionering vill kommittén inte förorda att sådant syfte skrivs in som självständigt krav i begreppet P-försäkring. Enligt kommittén bör man nämligen så långt som möjligt undvika att göra tillämpningen av en lagregel beroende av syftet med ett visst handlingssätt med hänsyn till svårigheterna att bevisa syftets förekomst. Sådana s. k. subjektiva rekvisit försvårar ofta lagstiftningens tillämpning.

3.1.4 Kommitténs ställningstagande

Mot bakgrunden av det anförda föreslår kommittén att bestämmelserna om beskattning av P-försäkringar omprövas i syfte att åstadkomma större garantier än f. n. att institutet används för pensionering. I den nya lagstiftningen bör man enligt kommitténs mening använda samma teknik som vid den senaste reformen av försäkringstagarnas beskattning: lagstiftningen bör alltså utformas principiellt med utgångspunkt i att P-försäkringar skall tjäna ett pensioneringssyfte men rekvisitet bör inte komma till direkt uttryck utan återspegla sig i de tekniska krav som uppställs i lagstiftningen för att P-försäkring skall föreligga. Kommitténs ställningstagande innebär eventuella omprövningar i 1950 års lagstiftning vad gäller P-försäkringar så att pensioneringssyftet slår igenom hårdare i de uppställda villkoren. Efter det att de materiella kraven på P-försäkring prövats bör man enligt kommitténs mening ta upp frågan om förslagen bör kombineras med beloppsmässiga begränsningar i avdragsrätten.

Enligt kommitténs mening bör man kunna acceptera utlandsflyttningar även i de fall då utflyttande medför en P-försäkring om man godtar rekvisit som säkerställer att sådan P-försäkring endast kan tecknas i pensioningssyfte. Vidare finner kommittén det naturligt att man måste godta den utjämning av skatteprogressionen som blir följderna av ett enligt kommitténs förslag uppbyggt system.

3.2 Villkor för P-försäkring

3.2.1 Inledning

Kommittén pekar på att P-försäkringen intar en särskilt gynnad ställning i beskattningshänseende. Denna ställning är vidare i stort sett oförändrad trots den starka utvidgningen under senare tid av sociala förmåner av olika slag, som medfört att det omfattande behov av pensionering genom frivillig P-försäkring som tidigare förelegat numera måste anses vara mindre. Kommittén har försökt anpassa villkoren för sådan försäkring till vad som kan synas ändamålsenligt med hänsyn till dagens sociala verklighet. En sådan åtgärd kan enligt kommittén ses som en fortsättning på det arbete med successiva förändringar av villkorsbestämmelserna för P-försäkring som förekommit under senare tid. Utgångspunkten för kommitténs förslag beträff-

fande villkoren har varit att P-försäkringens uteslutande skall tjäna ett pensioneringssyfte och viss ledning vid utformningen har hämtats från vad som gäller beträffande bl. a. statlig tjänstepension.

3.2.2 *Kretsen av försäkrade*

Som tidigare framhållits anser kommittén att pension är att se som en form av uppskjuten lön eller annan arbetsinkomst från den aktiva verksamhetstiden. Detta betraktelsesätt leder enligt kommitténs mening beträffande frivillig P-försäkring till att den som tecknar försäkringens försäkringstagaren, i princip också skall vara den som pensioneras, dvs. den som uppbär utfallande belopp. Motiv att godta annan än försäkringstagaren som försäkrad anser kommittén således inte föreligga i fråga om frivillig P-försäkring. Försäkringstagaren bör därför i princip inte tillåtas teckna försäkringens på annan persons liv vare sig för livsfall eller dödsfall. Kommittén finner det dock motiverat att den frivilliga P-försäkringens får innefatta pensionering även av vissa efterlevande eller med andra ord att frivillig P-försäkring får tecknas för försäkringstagarens eget dödsfall. Enligt kommitténs mening bör sålunda efter förebild av den statliga pensioneringen efterlevandepension till make utgöra ett naturligt komplement till försäkringens. Samma anser kommittén böra vara förhållandet i fråga om efterlevandepension till den försäkrades barn, i varje fall upp till en viss ålder. Denna fråga behandlas ytterligare i det följande.

Av sociala och andra skäl anser kommittén det emellertid också kunna godtas visst undantag från den angivna principen att P-försäkring får tecknas endast på försäkringstagarens liv. Härvid syftar kommittén på försäkringstagare som har minderårigt barn. Det bör vara möjligt för denne att teckna P-försäkring på i första hand hemmavarande makes liv och till förmån för nämnda barn. Härigenom kan erhållas kompensation för sådan kostnadsökning för barns skötsel, som kan uppkomma om maken avlider. Kommittén anser det i dylika fall med hänsyn till försäkringens syfte vara rimligt att utfallande belopp såtillvida behandlas förmånligt i skattehänseende att de beskattas hos barnet. Den omständigheten att försäkringstagaren inte har avdragsrätt för periodiskt understöd till barnet bör enligt kommitténs mening inte utgöra hinder för en sådan ordning. Med hänsyn till de kostnader försäkringens avser att täcka bör dock sådan efterlevandepension till barn som här avses upphöra senast då barnet fyller 16 år.

I ett flertal reservationer uttalas att efterlevandepension till barn bör utgå till samma ålder oavsett om försäkringens tecknats på försäkringstagarens eller försäkringstagarens makes liv. En redogörelse för kommittéledamöternas ståndpunktstaganden i fråga om högsta ålder för efterlevandepension lämnas i avsnittet om sådan pension.

Regeln att försäkringstagare, i förekommande fall jämte make och barn, också skall vara pensionsberättigad anser kommittén självfallet inte böra

gälla beträffande tjänstepensionsförsäkringar. Arbetsgivare bör således kunna såväl teckna P-försäkring till förmån för anställd som äga sådan tjänstepensionsförsäkring. Praktiska skäl talar nämligen för att man bibehåller en sådan ordning.

Kommittén erinrar härvid om att om den anställde själv ägde försäkringen svårigheter skulle enligt nu gällande civilrättsliga bestämmelser inträffa i samband med dödsfall eller skilsmässa. Sålunda skulle vid skilsmässa den försäkrades make kunna göra anspråk på hälften av försäkringens värde genom giftorätt. Är fråga åter om dödsfall där anställd försäkringsägares make avlidit skulle hälften av försäkringens värde ingå i den avlidnes kvarlåtenskap och arvsbeskattas. Slutligen framhåller kommittén att om tjänstepensionsägare själv avlider och hans barn inte får full täckning för sin laglott den förmånsberättigade efterlevande maken skulle kunna nödgas avstå från en del av tjänstepensionsförsäkringen. Dessa konsekvenser motverkas däremot om arbetsgivaren äger försäkringen: I sådant fall inräknas försäkringen nämligen inte i den anställdes giftorättsgods och något anspråk vid skilsmässa kan inte resas på del i försäkringen. Vidare gäller att vad som tillfaller förmånstagare enligt tjänstepensionsförsäkringen är fritt från arvsskatt.

Tjänstepensionsförsäkring skall således kunna ägas av arbetsgivare. Däremot anser kommittén det självklart att på grund av sådan försäkring utfallande belopp alltid skall tillfalla den anställde eller dennes efterlevande.

Kommittén erinrar om att det i vissa fall kan finnas skäl för en arbetsgivare att teckna försäkring på annan persons liv för sjukdom eller dödsfall under villkor att själv få uppbära utfallande belopp. Försäkringsskyddet i sådant fall bör dock enligt kommitténs mening få ordnas genom K-försäkring och alltså inte föranleda avdragsrätt för premien eller beskattning för utfallande belopp.

3.2.3 Till P-försäkring hänförliga försäkringsformer

Kommittén anser det givet att P-försäkring bör kunna utgå i form av ålderspension eller invalidpension. Enligt kommitténs mening föreligger inte något behov att motivera dessa båda försäkringsformer. Vidare har, som framgått av det föregående, kommittén uttalat sig för bibehållandet av viss efterlevandepension som en naturlig del av P-försäkring.

En bedömning av vilka förmåner som bör ingå i frivillig ålderspension och efterlevandepension anser kommittén böra göras mot bakgrunden av vad som gäller privatanställda omfattade av ITP-planen. Enligt kommitténs mening är det därför naturligt att ålderspension eller efterlevandepension i fortsättningen inte skall få förenas med kapitalbelopp som utgår i samband med att pensionen börjar utbetalas eller i annat sammanhang. För detta ställningstagande talar enligt kommittén bl. a. det förhållandet att utgivandet av sådant kapitalbelopp inte ligger inom ramen för det renodlade pensio-

neringssyfte P-försäkring framdeles uteslutande skall avse. Bedömer försäkringstagaren det vara väsentligt att ett kapitalbelopp utgår vid hans pensionering, dödsfall eller vid annat tillfälle får säkerställandet av detta kapitalbelopp ske på annat sätt. Kommittén framhåller att tecknandet av K-försäkring då ofta torde framstå som den lämpligaste lösningen.

Inte heller finner kommittén att tillräckligt vägande skäl kan anföras för att förena invalidpension med kapitalbelopp. Man bör kunna räkna med att ett eventuellt behov av engångsbelopp vid personskada täcks på annat sätt än genom P-försäkring.

Sammanfattningsvis anser kommittén alltså att med P-försäkring bör avses försäkring enligt vilken inte kan utgå andra försäkringsbelopp än ålderspension, invalidpension eller efterlevandepension.

3.2.4 Gemensamma regler för P-försäkring

I avsikt att renodla systemet med P-försäkringar anser kommittén att nuvarande möjlighet att teckna sådan livförsäkring som innehåller utfästelser av både P-försäkrings och K-försäkrings natur bör slopas. Några hållbara motiv torde enligt kommitténs mening i allmänhet ej finnas för försäkring av detta slag. För att försäkring skall godtas som P-försäkring anser kommittén alltså att den i sin helhet skall vara P-försäkring och ej till någon del ha karaktär av K-försäkring. En följd av detta ställningstagande är bl. a. att livränta tecknad med s. k. motförsäkring, där premierna återbetalas i form av ett engångsbelopp, inte kan komma i fråga som P-försäkring. Kommittén anser att dessa premieåterbetalningar inte fyller något självklart pensioneringssyfte varför samma skäl talar för att slopa denna typ av försäkring som de som anförts beträffande P-försäkring med kapitalbelopp. Det kan tilläggas att motförsäkring i den formen att premieåterbetalning sker i rater omöjliggörs genom kommitténs förslag att försörjningsränta inte längre skall kunna tecknas. Till detta förslag återkommes i senare sammanhang.

Kommittén anser vidare, i avsikt att åstadkomma klara och otvetydiga beskattningsregler, att i avtal om P-försäkring bör tas in villkoret att försäkringen inte till någon del får ändras till K-försäkring.

Kommittén erinrar om att genom lagstiftning år 1969 bestämmelser infördes av innebörd att i princip endast försäkring som tecknas i här i landet bedriven försäkringsrörelse och som uppfyller de i övrigt i punkt 1 av anvisningarna till 31 § KL stadgade villkoren anses som P-försäkring. I sammanhanget fick dock RSV rätt att förklara utomlands meddelad försäkring såsom P-försäkring om försäkringen i övrigt uppfyller villkoren enligt KL för sådan försäkring. Kommittén anser det naturligt att P-försäkring också i fortsättningen skall tecknas i svensk försäkringsanstalt för att kunna godtas som sådan. Möjlighet bör dock enligt kommittén alltså finnas att efter särskild prövning få en i utlandet tecknad försäkring godtagen som P-försäkring. Denna prövning bör även framdeles ankomma på RSV. För god-

kännande anser kommittén dock böra gälla att försäkringen är utformad enligt de villkor i övrigt som gäller för svensk P-försäkring. Detta innebär att de kvalitativa rekvisit kommittén förordar avses skola tillämpas över hela fältet och alltså även för utländska försäkringar. Dispens bör således lika litet som f. n. kunna ges från villkorskraven. De krav som härutinnan gäller i Sverige vid tiden för dispensansökningen måste vara uppfyllda. För att dispens skall kunna komma i fråga skall försäkringen följaktligen inte få ha något inslag av K-försäkring. Kommittén uppger att erfarenheten från dispensprövningen är att ett litet antal utländska försäkringar av hithörande slag har inslag av K-försäkring.

3.2.5 Ålderspension

Vid frivillig P-försäkring gäller f. n. i princip en lägsta pensionsålder av 55 år. För särskilda fall kan dock lägre pensionsålder godtas. En jämförelse mellan å ena sidan stats- och exempelvis kommunanställdas pensionsålder och å den andra lägsta pensionsålder vid frivillig P-försäkring ger enligt kommitténs mening vid handen att den sistnämnda knappast framstår som motiverad. Övervägande antalet yrkesverksamma med frivillig P-försäkring kan inte antas vilja gå i pension vid så förhållandevis låg ålder som 55 år. Pensionsåldern har vidare under senare år höjts för vissa grupper. Kommittén anser en lägsta pensionsålder av 60 år vara betydligt bättre anpassad till det reella läget. Att en sådan lägsta pensionsålder vid frivillig P-försäkring understiger den regelmässiga med fem år motiveras med att den sistnämnda inom överblickbar framtid kan komma att sänkas och vidare att pensionsåldern sannolikt torde bli mera rörlig i framtiden än hittills. Vidare torde pensionsåldern variera mer bland företagare med frivillig P-försäkring än bland anställda i privat eller offentlig tjänst.

Herrar *Helmers* och *Magnusson* påpekar i sin gemensamma reservation att den pågående utvecklingen på pensionsområdet starkt talar emot en höjning av gällande åldersgräns. Reservanterna anser därför att nuvarande åldersgräns, 55 år, bör bibehållas.

Emellertid är kommittén medveten om att vid frivillig P-försäkring behov kan föreligga av tidigare pensionsålder än 60 år. F. n. gäller att lägre pensionsålder än 55 år kan avtalas om detta kan anses skäligt med hänsyn till den försäkrades yrke eller andra omständigheter. I praktiken krävs inte något tillstånd av myndighet för försäkringsavtal om sådan tidig pension. Däremot underställs frågan härom Svenska livförsäkringsbolags skattnämnd. Kommittén anser att även i fortsättningen lägre pensionsålder än lägsta utbetalningsålder enligt förslaget, 60 år, bör kunna tillåtas, när särskilda skäl är för handen. Man bör dock inte i individuella fall redan vid försäkringens tecknande få avtala om den lägre pensionsåldern, såvida inte behovet redan då föreligger. I stället bör krävas att särskilt medgivande inhämtas i samband med att behovet av tidigare pensionering inträder. Enligt

kommittén bör RSV:s nämnd för rättsärenden efter dispens kunna fastställa lägre pensionsålder i de individuella fallen. Kommittén pekar vidare på att vissa yrkesgrupper har en lägre pensionsålder än 60 år. Så torde t. ex. vara fallet beträffande yrkesutövare inom sång- och balettkonst och en del andra mindre yrkesgrupper. För klart definierbara sådana yrkesgrupper anser kommittén att genom generell dispens av RSV en lägre pensionsålder bör kunna fastställas. Därvid bör beaktas resp. grupps tjänstevillkor och andra omständigheter, som kan tjäna till ledning vid bedömningen i vad mån skäl för lägre pensionsålder kan finnas. Generell dispens bör enligt kommittén medges av RSV:s styrelse.

I ett väsentligt avseende finner kommittén anledning att avvika från det system för pensionering som gäller för stats- och kommunanställda. Behov kan föreligga av pension genom P-försäkring i avvaktan på exempelvis AFP eller ATP. Det bör därför finnas möjlighet att teckna temporär frivillig ålderspensionsförsäkring. Enligt gällande rätt får avtal om frivillig temporär P-försäkring inte avse pension med kortare utbetalningstid än fem år om pensionen skall upphöra före 63 år. I fråga om annan temporär pension gäller att den skall utgå under minst ett och ett halvt år. Femårsgränsen i dess nuvarande utformning är i och för sig motiverad med att vid pensionering fråga skall vara om periodisk utbetalning. En minsta tid om fem år kan då anses rimlig. Den nuvarande gränsen på ett och ett halvt år grundas på en önskan att möjliggöra en pensionsutfyllnad mellan tidpunkten för faktisk pensionering och pensionsålder enligt AFL, dvs. 67 år. Kommittén anser att den nuvarande möjligheten att teckna P-försäkring med ett och ett halvt års utbetalningstid bör slopas och att för P-försäkring kortare utbetalningstid än fem år inte bör godtas.

Kommittén anser det självfallet att temporär pension inte bör utgå vid lägre ålder än den som gäller för livsvarig pension. Slutligen saknas varje anledning att i fråga om frivillig temporär P-försäkring godta annat än pension med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle.

Kommittén diskuterar vidare huruvida det behov av temporär frivillig ålderspension som kan uppkomma bör få kunna tillgodoses genom att livsvarig pension under viss tid utgår med förhöjt belopp för att därefter nedsättas. Den livsvariga P-försäkringen kan härigenom anses få funktionen av två försäkringar, en livsvarig och en temporär. Åtskilliga svårigheter är emellertid förenade med en sådan ordning. Självfallet måste nedsättningen hållas inom sådana gränser att försäkringens livsvariga karaktär inte äventyras. Av premiekostnaden bör därför bara en mindre del belöpa på nedsättningen. Hur premiekostnaden lämpligen därvid bör fördelas anser kommittén emellertid vanskligt att avgöra. Också ur administrativ synpunkt torde nedsättning av livsvarig försäkring som här avses vara mindre ändamålsenlig än två skilda försäkringar. Ur försäkringstagarnas synpunkt bör därför separat temporär P-försäkring anses vara att föredra bl. a. med hänsyn till att den bättre torde kunna anpassas till individuella förhållanden

än vad som kan ske genom en nedsättning av livsvarig försäkring som måste avtalas redan vid försäkringens tecknande. På grund härav föreslår kommittén att sådan nedsättning inte skall tillåtas.

Med hänsyn till att syftet med pension är att säkerställa en löpande inkomst åt den pensionerade anser kommittén vidare att vid livsvarig ålderspension pensionen bör utfalla med lika stora belopp vid varje utbetalningstillfälle. En livsvarig ålderspension bör inte heller ändras till att avse temporär pension. Däremot anser kommittén inga skäl tala mot att en temporär pension får omvandlas till livsvarig.

Slutligen erinrar kommittén om att såväl inom ITP och STP som inom andra allmänna pensionsplaner pension utgår med förhöjt belopp under viss tid. Det förhöjda pensionsbeloppet kan i vissa fall utgå under kortare tid än ett och ett halvt år. Sådan försäkring inom ett planpensionssystem godtas enligt gällande skatterätt som P-försäkring i fråga om ålderspension och invalidpension. Någon ändring i detta förhållande avser kommittén inte att åstadkomma.

3.2.6 *Invalidpension*

I fråga om sådan frivillig P-försäkring som är att anse som invalidpension gäller f. n. att pensionen får utgå högst så länge den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Någon ändring i dessa hänseenden anser kommittén inte påkallad. Pensionen bör dock utgå med lika belopp under hela utbetalningstiden. Att invalidpensionsförsäkring, bortsett från tjänstepensionsförsäkring, i fortsättningen bör ägas av den försäkrade, att den inte får förses med villkor som medför rätt till kapitalbelopp vid sidan av pensionen och att den ej heller får innehålla moment av K-försäkring framgår av vad i det föregående anförts angående kommitténs förslag.

3.2.7 *Efterlevandepension*

Kommittén har, som framgått av det föregående, uttalat att frivillig P-försäkring bör få innefatta även pension till efterlevande make och i viss utsträckning barn. Vidare anser kommittén att möjligheterna att teckna frivillig P-försäkring i största utsträckning bör anpassas till individuella förhållanden och att frivillig efterlevandepension till förmån för make och barn därför bör kunna tecknas utan förening med ålderspension.

Beträffande makebegreppet hänvisar kommittén till att detta begrepp i det moderna samhället fått en vidare innebörd än som svarar mot giftermålsbalkens regler. Enligt kommitténs mening bör vid efterlevandepension med make jämställas dels personer som utan att vara gifta lever tillsammans om de tidigare varit förenade i äktenskap eller gemensamt har eller har haft barn (jfr 65 § femte stycket KL) och dels personer som sammanbör under äktenskapsliknande förhållanden. Kommittén erinrar härvid om att

man i fråga om statens grupplivförsäkring godtar ett sådant makebegrepp. Vid bedömningen av i vilka fall samboende under äktenskapsliknande förhållanden skall berättiga till tecknande av P-försäkring med den sammanlevande som medförsäkrad anser dock kommittén att viss restriktivitet bör krävas. Enligt kommittén bör samlevnaden ha bestått under minst tre år vid försäkringens tecknande. Är dessa villkor uppfyllda bör dock även den sammanlevandes eget barn kunna omfattas av efterlevandepensionen. Bevisbördan för sammanlevnaden bör helt ligga på försäkringstagaren.

Kommittén diskuterar huruvida efterlevandepension till make och därmed jämställd person skall få vara temporär eller endast livsvarig. Enligt kommitténs mening finns inte samma motiv för en temporär efterlevandepension som för temporär ålderspension. Den temporära ålderspensionen syftar till att möjliggöra en jämn total pensionsnivå under återstående levnad. Kommittén erinrar vidare om att för stats- och kommunanställda som åtnjuter pensionsförmåner innefattande efterlevandepension är sådan pension till efterlevande make alltid livsvarig. Enligt kommittén är det angeläget att likformighet åstadkommes mellan olika grupper av pensionstagare också vad gäller efterlevandepensionen. Mot den bakgrunden förordar kommittén att efterlevandepension till make eller därmed jämställd bör vara livsvarig. Inte heller förekomsten av minderåriga barn utgör enligt kommittén något skäl för temporär efterlevandepension till make. Efterlevandes levnadskostnader kan givetvis vara särskilt höga under ett antal år då minderåriga barn växer upp. Kommittén erinrar emellertid om att efterlevandepension, frivillig såväl som annan, vanligen utgår till både make och barn. Det framhålls vidare att i många fall grupplivförsäkring ger sådant skydd att behov av temporär efterlevandepension inte bör anses föreligga. Kommittén anser dock att i likhet med vad nu är fallet efterlevandepension skall anses vara livsvarig även om den upphör till följd av att den efterlevande ingår nytt äktenskap.

I reservationer uttalar sig herrar *Helmers, Lindwall, Magnusson* och *Schönmeyr* för att temporär efterlevandepension till förmån för make bör godtas som P-försäkring.

Kommittén anser vidare att frivillig efterlevandepension såsom vid statlig eller kommunal pension bör utgå med ett i enlighet med försäkringsavtalet oförändrat belopp. Pension till efterlevande make bör såfunda inte få bestämmas att utgå med högre belopp under visst antal år och med lägre belopp under återstående livstid.

Kommittén förordar en vidare krets av pensionsberättigade barn än som gäller i fråga om efterlevande barn till exempelvis statsjänsteman. Kretsen bör enligt kommitténs mening innefatta inte bara biologiskt barn till försäkringstagaren och adoptivbarn utan även styvbarn och fosterbarn.

Ett annat spörsmål av betydelse för frivillig efterlevandepension till barn utgör frågan om den ålder vid vilken pensionen senast skall upphöra. Efterlevande barn till statsanställd får pension till dess barnet fyllt 19 år och

i fråga om barnpension enligt AFL gäller 18 år. Inom ITP-systemet har emellertid åldersgränsen för barnpension nyligen satts ned från 21 till 20 år. Enligt kommittén saknas skäl att i fråga om frivillig P-försäkring sätta en lägre gräns än 20 år.

Herrar *Helmers*, *Magnusson* och *Schönmeyr* förordar i reservationer att efterlevandepension till förmån för barn bör kunna utgå till dess barnet fyller 25 år.

I ett fall anser dock kommittén att efterlevandepension bör kunna utgå även efter det barnet fyllt 20 år, nämligen när fråga är om utvecklingsstört eller på annat jämförligt sätt handikappat barn. Kommittén förordar att sådan efterlevandepension bör kunna vara livsvarig. Avsedda barn är i första hand sådana, som vid försäkringens tecknande är handikappade. Detsamma bör gälla i fråga om barn som, senast vid den tidpunkt då efterlevandepension till barn på grund av frivillig P-försäkring enligt kommitténs förslag normalt skall upphöra, bedöms komma att bli livsvarigt oförmögna till arbete för sin försörjning.

Kommittén finner inte tillräckliga skäl föreligga att vidga kretsen av berättigade till efterlevandepension utöver make och barn. Kommittén påpekar härvid att pension på grund av frivillig försäkring ofta får ses som ett komplement till pension på grund av tjänst eller annat arbete och att detta komplement vad angår efterlevandepensioneringen i princip inte bör gå längre än vad som gäller den kollektiva pensioneringen på grund av arbete. Efterlevandepension för andra försäkringstagaren närstående, t. ex. föräldrar, anser kommittén knappast kunna inrymmas i pensionsbegreppet. I den mån i dylika fall folkpension och andra insatser från det allmännas sida skulle anses otillräckliga och försäkringsskydd därför vara behövt eller önskvärt bör detta enligt kommitténs mening ordnas på annat sätt än genom P-försäkring. Tre ledamöter, herrar *Helmers*, *Magnusson* och *Schönmeyr* förordar dock i sina reservationer en vidare krets av förmånsberättigade till efterlevandepension.

En följd av att kommittén inte ansett sig kunna utvidga kretsen av berättigade till efterlevandepension utöver make och barn är att kommittén inte ansett sig kunna godta försörjningsränta som efterlevandepension. Det nuvarande systemet med försörjningsränta innebär nämligen att räntan kan utgå under visst antal år efter den försäkrades död men oberoende av viss pensionstagares liv. Kommittén vill med förebild i den allmänna och privata tjänstepensioneringen knyta efterlevandepensionen uteslutande till efterlevande makes eller därmed jämställd persons liv och därutöver till efterlevande barn eller fosterbarn tills dessa uppnått viss ålder. En utgående försörjningsränta anser kommittén i regel inte fylla något pensioneringssyfte utan främst tjäna andra ändamål. Den omständigheten att försörjningsräntan endast föranleder en mindre kostnadsfördyring för en P-försäkring kan enligt kommitténs mening självfallet inte utgöra något motiv för att tillåta sådan ränta i beskattningshänseende. För ett bibehållande av försörjningsräntan

uttalar sig i reservationer herrar *Helmers*, *Magnusson* och *Schönmeyr*. Herr *Lindwall* anser att viss begränsad rätt bör föreligga att teckna P-försäkring med försörjningsränta.

3.2.8 Förmånstagarförordnande

Kommittén erinrar om att grundprincipen för den frivilliga P-försäkringen bör vara att pensionen skall anses som uppskjuten lön. Att genom insättande av förmånstagare låta annan än försäkringstagaren eller vid efterlevandepension den till vilken sådan pension kan utgå lyfta utfallande belopp får därför enligt kommitténs mening anses stridande mot detta synsätt. De skäl som motiverar de civilrättsliga reglerna om förmånstagarförordnanden kan således inte åberopas till stöd för att även i skattelagstiftningen rörande frivillig P-försäkring godta förmånstagarförordnanden. Med hänsyn härtill anser kommittén att bland villkoren i avtal om frivillig P-försäkring bör intas förbud mot förordnande av förmånstagare, dock med visst undantag för efterlevande make eller därmed jämställd person och barn. För efterlevandepension bör nämligen enligt kommittén gälla att endast efterlevande make skall uppbära den livsvariga efterlevandepensionen och endast barn under 20 år den temporära efterlevandepensionen.

Kommittén har vidare övervägt huruvida efterlevande make och barn bör insättas som oåterkalleliga förmånstagare och namnges som förmånstagare. En sådan ordning anser sig kommittén dock inte böra föreslå. Den skulle nämligen förhindra att försäkringstagaren efter skilsmässa och omgifte skulle kunna låta den nya maken vara förmånsberättigad i avseende på utfallande pension. Försäkringen kommer visserligen att gälla på den förste makens liv men detta utgör enligt kommitténs mening inte motiv för att den förste maken i alla situationer skall få uppbära pensionsbeloppet. Något hinder att insätta make som oåterkallelig förmånstagare bör dock inte finnas.

I fråga om tjänstepensionsförsäkring bör enligt kommittén gälla att endast den anställde – bortsett från det fall då denne äger försäkringen – samt i förekommande fall efterlevande make och barn skall kunna vara insatta som förmånstagare. Oåterkalleligt förmånstagarförordnande bör därvid kunna förekomma.

Slutligen har kommittén berört den situationen att återbäring lämnas på en P-försäkring och utbetalning av återbäringen sker först efter den försäkrades död. Enligt kommittén bör återbäringen i detta fall tillfalla dödsboet varför något behov av förmånstagarförordnande inte finns.

3.2.9 Överlåtelse

Huvudskälet för ett system med frivillig P-försäkring bör enligt kommittén vara kravet på att kunna säkerställa en jämn löpande inkomst även sedan den yrkesverksamme slutat sitt arbete. Detta pensioneringssyfte rimmar

enligt kommitténs mening illa med den ordning som innebär att försäkringstagaren avhänder sig sin rätt till pension på grund av försäkringen. Härtill kommer att det från allmän synpunkt måste framstå som naturligt att den som är skattskyldig för pensionen också skall kunna ta denna i anspråk för bl. a. skatt som belöper på densamma. Detta anser kommittén ledå till slutsatsen att skäl av principiell natur inte finns att bibehålla nuvarande möjligheter att överlåta frivillig P-försäkring. I stället bör enligt kommitténs mening med vissa undantag gälla att en försäkring för att kunna godtas som P-försäkring inte skall få överlåtas. Villkor av denna innebörd bör tas in i försäkringsavtalet.

De undantag som enligt kommitténs mening i fortsättningen bör kunna godtagas överensstämmer i stort med de fall då enligt gällande bestämmelser skattskyldigheten för utfallande belopp efter överlåtelsen övergår på den nye ägaren till försäkringen. De av kommittén förordade fallen är följande.

Tjänstepensionsförsäkring bör till följd av anställningsförhållande kunna överlåtas i alla fall utom till sådan juridisk person där den anställde har ett dominerande inflytande. Vidare bör tjänstepensionsförsäkring kunna överlåtas till pensionsstiftelse.

Frivillig P-försäkring bör dessutom kunna överlåtas till följd av utmätning, ackord eller konkurs. Också bodelning i anledning av äktenskapsskillnad bör kunna utgöra grund för överlåtelse av sådan försäkring. I sistnämnda fall bör förutsättningen emellertid vara att försäkringstagaren skulle ha kunnat tillgodoföra sig avdrag för periodiskt understöd vid utbetalning till nye ägaren av belopp som svarar mot utfallande pension. Även vid arvskifte efter försäkringstagaren bör äganderätten till försäkringen kunna övergå till annan. Den som i detta fall kan bli ägare till försäkringen bör emellertid endast kunna vara den eller de förmånsberättigade eftersom fråga här bara kan vara om efterlevandepension.

Slutligen bör RSV (nämnden för rättsärenden) kunna medge att frivillig P-försäkring skall kunna överlåtas även i andra fall om särskilda skäl föreligger.

Kommittén framhåller att ytterligare en förutsättning bör föreligga för att här godtagen överlåtelse skall bli giltig. Denna förutsättning är att anmälan om överlåtelsen omedelbart görs till försäkringsgivaren. Det bör visserligen ligga i försäkringstagarens intresse att anmälan görs eftersom han endast härigenom kan befrias från skattskyldighet för utfallande belopp. Då försäkringstagaren emellertid genom att underlåta att göra anmälan kommer att erhålla pensionen, trots att den som äganderätten till försäkringen övergått till har rätt till utfallande belopp, anser kommittén att anmälningsplikten i första hand bör ligga på den nye ägaren. Vid anmälan bör överlåtelsehandlingen företes.

För den nye ägaren till överlåtten P-försäkring skall enligt kommitténs mening självfallet föreligga samma överlåtelsemöjligheter som för försäkringstagaren.

Slutligen framhåller kommittén att eftersom villkor rörande förbud mot överlåtelser skall tas in i försäkringsavtalet överträdelse av sådant förbud inte får några civilrättsliga verkningar. Utfallande belopp kommer således alltid att tillfalla försäkringstagaren och beskattas hos honom.

3.2.10 *Belåning, pantsättning och återköp*

Kommittén pekar på att P-försäkring av naturliga skäl inte är särskilt lämpad som kreditsäkerhet eftersom rätten enligt försäkringsavtalet i allmänhet upphör om den försäkrade dör. I de fall där belåning kan ske gäller emellertid att låntagaren och inte långivaren blir skattskyldig för den pension som utfaller på grund av den belånade försäkringen oavsett om pensionen helt eller delvis tas i anspråk för ogulden gäld. Låntagaren kan under sådana förhållanden komma att sakna medel till att täcka skatten på pensionen.

Belåning eller pantsättning av P-försäkring faller enligt kommitténs mening helt utanför försäkringens pensioneringssyfte. Följden av skuldsättningen kan nämligen resultera i att pensionen i vissa fall helt eller delvis uteblir. Härtill kommer enligt kommittén att den skatterättsliga principen bakom P-försäkringssystemet med i tiden förskjuten inkomstbeskattning motverkas av belåningen eller pantsättningen. Kommittén förordar därför att försäkring för att godtas som P-försäkring, inte skall kunna belånas eller pantsättas. Villkor av sådan innebörd bör enligt kommitténs mening tas in i försäkringsavtalet.

Kommittén erinrar om att försäkringsgivare i vissa fall kan godta återköp av frivillig P-försäkring. Det belopp som då utfaller betraktas enligt gällande bestämmelser som intäkt jämställd med pension på grund av försäkringen (32 § 1 mom. andra stycket KL). Skattskyldigheten åvilar här alltså försäkringens ägare.

De sociala skäl som talar för att belåning av P-försäkring inte bör tillåtas har enligt kommittén självfallet samma betydelse såvitt gäller återköp av sådan försäkring. Mot denna bakgrund borde således återköp ej heller godtas. Däremot kan man enligt kommittén från fiskal synpunkt inte göra någon invändning mot att återköp tillåts i fråga om P-försäkring. Enligt kommitténs mening bör därför undantagsvis kunna godtas att återköp får förekomma med hänsyn bl. a. till att verkningarna härav inte medför olägenheter i den betydande omfattning som fallet är vid belåning. Kommittén anser emellertid att återköp skall kunna godtas endast om synnerliga skäl är för handen. Prövningen av denna fråga bör enligt kommittén ankomma på RSV. Generell dispens bör kunna ges av RSV:s styrelse i fråga om återköp av P-försäkring på ringa belopp. Lämplig beloppsgräns bör härvid kunna fastställas efter samråd med försäkringsanstalterna. I övrigt bör nämnden för rättsärenden efter prövning i det enskilda fallet kunna medge återköp. Ett utbyte av framtida pensionsförmåner mot ett återköpsbelopp måste i dessa fall förutsätta att den tilltänkta användningen av återköpsbeloppet är objektivt god-

tagbar med hänsyn till sökandens ekonomiska situation och inte bara önskvärd ur sökandens egen subjektiva synpunkt. Nödvändig investering eller skuldavbetalning för att säkerställa innehav eller fortsatt drift av en förvärvskälla kan utgöra godtagbart skäl för återköp. Sjukdom i sig torde endast i särskilda fall kunna utgöra dispensskäl, så kan dock vara fallet om försäkringstagaren har att bestrida kostnader för dyrbar behandling. I sådana fall bör läkarintyg krävas. En dispens för att köpa villafastighet eller annan permanent bostad bör kunna medges om starka skäl föreligger, t. ex. när fråga är om handikappbostad eller flyttning till annan ort på grund av ändrade arbetsförhållanden. Köp av permanent bostad i utlandet i anledning av utflyttning kan däremot enligt kommitténs mening inte anses utgöra tillräckligt skäl för återköp. Kommittén framhåller slutligen att försäkringsgivaren måste lämnas tillfälle att yttra sig över ansökan om återköp.

3.2.11 Tjänstepensionsförsäkring

Som framgått av det föregående anser kommittén att tjänstepensionsförsäkring i motsats till annan P-försäkring i regel bör kunna överlåtas på grund av anställningsförhållande samt att anställd skall kunna insättas som förmånstagare.

Emellertid har kommittén lagt ytterligare synpunkter på vad som bör gälla i fråga om tjänstepensionsförsäkring utom planpensioner och likvärdiga pensioner. Sådan försäkring bör från tecknandet vara livsvarig. Vidare bör när sådan försäkring tecknas anmälan göras hos försäkringsgivaren att försäkringsavtalet gäller tjänstepensionsförsäkring. Försäkringens karaktär av tjänstepensionsförsäkring bör alltså enligt kommittén otvetydigt framgå av avtalet.

Kommittén anser emellertid att möjlighet bör finnas att även efter tidpunkten för tecknandet av en frivillig försäkring omvandla denna till en tjänstepensionsförsäkring. Härvid syftas på det förhållandet att en egenföretagare tecknar en försäkring och senare upphör med sitt företag och tar anställning. Han bör då kunna överlåta försäkringen till arbetsgivaren och försäkringen därvid få karaktär av tjänstepensionsförsäkring.

Slutligen anser kommittén att premierna för tjänstepensionsförsäkring skall erläggas endast av arbetsgivaren och inte som f. n. även av arbetstagaren eller av denne och arbetsgivaren gemensamt. Detta sammanhänger med att enligt intern svensk rätt tjänstepension vid bosättning utomlands beskattas i Sverige under det att pension på grund av frivillig P-försäkring därvid beskattas i bosättningslandet (jfr 53 § 1 mom. KL och punkt 2 av anvisningarna till 53 § KL).

3.3 Beloppsmässiga begränsningar av avdragsrätt för P-försäkring

3.3.1 Inledning

Kommittén framhåller att det från praktisk tillämpningssynpunkt givetvis är fördelaktigare att begränsningsregler mera anknyts till begreppsdefinitioner och försäkringstyper än till belopps- eller storleksgränser. Å andra sidan framstår det klart för kommittén att frånvaron av kvantitativa begränsningar fört fram till nuvarande otillfredsställande läge på beskattningsområdet. Till detta kommer vidare att pension bör ses som en uppskjuten del av lön eller annan arbetsinkomst. Enligt kommitténs mening står det därför inte i god överensstämmelse med detta principiella synsätt att ha ett system som medger rätt för skattskyldig att när som helst använda hela eller huvuddelen av sin lön till att betala P-försäkringspremie – något som f. n. förekommer. Att man skall kunna använda realisationsvinster och inkomst av kapital för P-försäkring strider givetvis också mot detta principiella synsätt.

Kommittén framhåller ytterligare att ett utmärkande drag i nuvarande regler för pensionering i statlig och kommunal tjänst är dels att pensionen reduceras i förhållande till lönen före pensioneringen (65 % av lönen i slutlöneklass), dels att ett tak sätts för den pensionsgrundande inkomsten (del av månadslön som överstiger belopp motsvarande 104 % av basbeloppet vid årets ingång reduceras till hälften och del av månadslön som överstiger 167 % av samma basbelopp beaktas ej). Även ATP har ett tak genom att man bortser från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete som överstiger 7,5 × basbeloppet. Inom planpensionssystemen har man ett tak för den inkomst som ger pensionsrätt. Så har t. ex. ITP ett tak vid en inkomst på 20 basbelopp.

Kommittén pekar vidare på behov av temporär P-försäkring bl. a. som utfyllnad i avvaktan på ATP och AFP. Å andra sidan framstår det klart för kommittén att en sådan temporär pension inte kan godtas om det årliga beloppet vida överstiger vad som erhålls genom allmän försäkring eller planpension.

Mot bakgrunden av det anförda anser kommittén att enbart utnyttjandet av själva försäkringsformen för att definiera begreppet P-försäkring inte kan anses medföra någon tillfredsställande lösning av begränsningsproblemet om man vill säkerställa att P-försäkringsinstitutet används enbart i det syfte som får anses vara den naturliga motiveringen för de därmed förenade skattelättnaderna, nämligen pensioneringssyftet. Vidare framhåller kommittén att beloppsmässiga begränsningar i förening med visst krav på livsvarighet är det avgörande skälet till att utflytningsproblematiken enligt kommitténs mening i princip kan skjutas åt sidan.

Kommittén pekar även på att såväl våra nordiska grannländer som flera av de stora industriländerna har beloppsmässiga begränsningar av rätten till avdrag för frivilliga P-försäkringar.

Enligt kommitténs mening kan ett system med kvantitativa spärrar utformas enligt en av följande två metoder. Enligt den ena metoden kan man maximera pensionsbeloppet till visst fast belopp eller till ett belopp, som står i förhållande till arbetsinkomsten, eller genom en kombination av dessa möjligheter. Denna metod är mycket svår från kontrollsynpunkt, bl. a. eftersom man inte kan dra några slutsatser om pensionsnivån med utgångspunkt i den premie som inbetalas visst år. Olika inträdesåldrar ger givetvis olika premier för samma pensionsbelopp. Den andra begränsningsmetoden gäller viss storlek på avdragsgilla premier för P-försäkring. Den medför för dem som årligen utnyttjar avdraget fullt ut olika årlig pension beroende på inträdes- och pensionsålder. Kommittén föredrar en ordning enligt den senare nämnda metoden.

3.3.2 Överväganden beträffande utgående pensioner

Kommittén har vid utformningen av de kvalitativa rekvisiten hämtat viss ledning från vad som gäller beträffande pensioner i allmän tjänst. När det gäller begränsningsreglernas utformning och det årliga premieavdragets storlek kan enligt kommitténs mening samma måttstock tillämpas. Emellertid finns även andra allmänt accepterade pensionssystem som kan tjäna som lämplig förebild beträffande pensionsnivå, intjänandetid m. m. Kommittén syftar då i första hand på sådana kollektiva planpensionssystem som godkänts av huvudorganisationerna på arbetsmarknaden. Tryggandelagen är till betydande del uppbyggd kring och sanktionerar från civilrättslig och skatterättslig synpunkt den pensionsplan (ITP-planen) som överenskomts år 1960 mellan SAF, å ena sidan, samt SIF och SALF, å den andra. Enligt denna plan fastställdes ett högsta tak för ITP-grundande lön av 15 basbelopp. Detta tak har år 1974 höjts till 20 basbelopp med verkan fullt ut från år 1978. Pensionsplaner har genomförts på större delen av den privata arbetsmarknaden, ofta med ITP-planen som förebild.

Mot bakgrund av den utveckling på detta område som hittills skett bör en pension som på detta sätt är sanktionerad på arbetsmarknaden enligt kommitténs mening kunna accepteras i skattechänseende och lämpligen även vara utgångspunkten för de beloppsmässiga övervägandena då det gäller pension i det fall vederbörande själv har att bygga upp sitt pensionsskydd utöver ATP och AFP. Detta innebär således att kommittén räknar med att 65 % av ett på visst sätt beräknat inkomstunderlag normalt utgör skälig ålderspension, att ca hälften härav eller 32,5 % betraktas som skälig efterlevandepension och att uppbyggnadstiden för full pension bör vara 30 år. Kommittén påpekar att om man drar en parallell med ITP-systemet och den allmänna tjänstepensioneringen det medför att skattereglerna bör byggas upp så att de inom taket förutsätter pension i förhållande till inkomsten. Skattereglerna bör alltså medge högre avdrag ju högre inkomst försäkrings-tagaren har.

3.3.3 Arbetsinkomst som villkor för avdragsrätt

Som framgått av det föregående ger kommittén uttryck för uppfattningen att om pension anses utgöra del av lön eller annan arbetsinkomst det får anses konsekvent att också kostnader för att bygga upp egen pension täcks av sådan inkomst. Enligt kommitténs mening bör A-inkomst anses som inkomst av eget arbete och alltså grunda avdragsrätt.

Med A-inkomst förstås enligt 9 § 3 mom. SI inkomst av tjänst med undantag av periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt som avses i 31 § KL. Begreppet A-inkomst omfattar vidare inkomst av jordbruksfastighet och rörelse om den skattskyldige varit verksam i förvärvskällan i ej blott ringa omfattning. Uppdelningen i A- och B-inkomst tjänar som underlag för särbeskattning av förvärvsinkomst för makar och görs därför f. n. bara för makar och därmed likställda skattskyldiga. Den omständigheten att en uppdelning på A- och B-inkomst ej sker för ensamstående skattskyldig enligt gällande rätt hindrar emellertid enligt kommitténs mening inte att en uppdelning lätt kan göras också för sådan skattskyldig med ledning av hans deklaration när så behövs med anledning av ett avdragsyrkande för P-försäkringspremie.

En konsekvens av att avdragsrätten görs beroende av förekomsten av A-inkomst blir att inkomst i inkomstslaget annan fastighet, t. ex. inkomst av hyresfastighet, inte berättigar till avdrag för P-försäkringspremie. Å andra sidan kan inkomst av jordbruksfastighet och rörelse bilda underlag för avdragsrätt trots att en del av inkomsten regelmässigt egentligen är kapitalavkastning. Dessa konsekvenser, som redan godtagits när det gäller särbeskattningen, får enligt kommitténs mening accepteras också för P-försäkring för att bestämmelserna skall bli praktiskt hanterbara.

Herrar *Helmers* och *Magnusson* anför i sin gemensamma reservation under hänvisning bl. a. till sparmomentet i P-försäkringen att såväl A- som B-inkomst bör kunna medföra rätt till avdrag för premie för P-försäkring.

3.3.4 Kommitténs förslag till begränsningsregler

Kommittén utgår således vid utformningen av begränsningsreglerna från att pensionering enligt pensionsplan som överenskommit av arbetsmarknadens huvudorganisationer skall godtas skattemässigt. Detta innebär att den grupp anställda som inte omfattas av pensionsplan och alla skattskyldiga med inkomst av förvärsarbete som inte är hänförlig till inkomst av tjänst skall kunna skaffa sig ett pensionsskydd av samma storlek och på samma villkor som de som omfattas av ett planpensionssystem. Den beloppsmässiga gränsen för avdragsrätten bör alltså enligt kommittén bestämmas efter vad det kostar att med den normala intjänandetiden, 30 år, försäkra sig för en pension som motsvarar högsta ITP-pension. Kommittén redovisar vissa sammanställningar avseende dessa kostnader. Sammanställningarna torde få fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2-4*.

Det i bilaga 2 angivna exemplet gäller en person som vid 35 års ålder inträder i systemet med inkomst som motsvarar 7,5 basbelopp, dvs. ATP-taket, och som får successiva löneförhöjningar i 5-årsintervaller så att han vid 55 år uppnår ITP-taket, 20 basbelopp. Medförsäkrad är en 3 år yngre kvinna. Exemplet är räknat med en antagen penningvärddeförsämring av 4,8 % per år, vilket motsvarar den genomsnittliga årliga ökningen av basbeloppet under perioden 1960–1974. Det i bilaga 3 angivna exemplet visar under i övrigt samma förhållanden kostnaderna i oförändrat penningvärde. Det i bilaga 4 upptagna exemplet visar en lugnare inkomstutveckling, från 4,5 basbelopp vid 35 år till 12 basbelopp vid 55 år, och med 4,8 % penningvärddeförsämring per år. Det årliga avdraget för pensionspremier bestäms i exemplen till viss procent av A-inkomsten till högst 20 basbelopp, nämligen 20 % därav t. o. m. det år den skattskyldige uppnår 49 år och 30 % fr. o. m. 50 års ålder. Begränsningarna innebär att det högsta årliga avdraget uppgår till 4 basbelopp resp. 6 basbelopp. Exempelen förutsätter maximal årspremie. Det förutsätts vidare att pensionsförmånerna utgörs av ålderspension från 65 år, sjukpension av samma storlek som ålderspensionen, änkepension motsvarande hälften av ålderspensionen och barnpension motsvarande en fjärdedel av ålderspensionen. Som basbelopp har använts det som gällde i februari 1975, dvs. 9 000 kr.

I fråga om exemplet i bilaga 3 gäller vidare att det vart femte år sker en utökning av pensionsförmånerna svarande mot maximalt tillåten premie. Mellan två på varandra följande åldrar (exempelvis 35, 40) gäller det pensionsbelopp som anges för den lägre åldern. För sjukpensionen har slutligen en genomsnittspremie för varje 5-årsperiod använts vid beräkningarna.

Enligt kommittén ger sifferexemplen i bilagorna 2–4 ledning för att bedöma vad det kostar att skaffa ett pensionsskydd upp till ITP-taket genom individuell P-försäkring med skälig uppbyggnadstid och med avdragsrätt för premierna vid beskattningen. Kommittén fäster emellertid i sammanhanget uppmärksamhet på att man kan motivera att en egenföretagare inte bör ha samma pension i förhållande till redovisad inkomst av verksamheten som en anställd i förhållande till lönen. Egenföretagaren skall nämligen själv svara för kostnaderna för sin pensionering. Han har då till sitt förfogande för att täcka privata kostnader endast skillnaden mellan inkomsten av verksamheten och pensionskostnaderna, givetvis efter avdrag för skatt. Genom att arbetsgivaren betalar den anställdes pensionskostnader kan däremot den anställda använda hela sin inkomst efter skatt för samma ändamål. Med hänsyn härtill kan man enligt kommittén hävda att en rörelseidkare och en anställd med samma redovisade A-inkomst icke bör ha samma pensionsförmåner.

Samtidigt pekar kommittén på att en egenföretagare med stadigvarande inkomst väsentligt över 20 basbelopp självfallet bör kunna bereda sig samma pension som en anställd med inkomst på eller över 20 basbelopp och med ITP-pension. Vidare kan en låg inkomst under en längre tid i början av

verksamhetens bedrivande nödvändiggöra stora premieinbetalningar under den fortsatta verksamheten för att egenföretagaren skall förvärva ett fullgott pensioneringsskydd. Vid en sådan löneutveckling som exemplet i bilaga 2 utvisar kommer en person som intjänar ITP från 35 års ålder att enligt f. n. gällande bestämmelser uppbära ITP med 53 % av högsta pensionsmedförande lön från 65 års ålder och med 32 % av samma lön från 67 års, då AFP och ATP tillkommer. Med nu gällande regler motsvarar sistnämnda pensioner vid full intjänandetid maximalt 23 % av högsta pensionsmedförande lön inom ITP-systemet. Totalt erhåller alltså den ITP-anslutne från 67 år en pension motsvarande 55 % av högsta pensionsmedförande lön.

Kommittén framhåller att en avdragsrätt konstruerad på sätt nu angetts som förutsättning i exemplen i bilagorna 2–4 är lätt att tillämpa vid beskattningen. Genom att göra avdragsrätten beroende av A-inkomst och härvid begränsa sådan inkomst till högst 20 basbelopp kommer avdragsrätten i princip att följa förändringar i penningvärdet. Mot den bakgrunden förordar kommittén att avdrag för premie för P-försäkring skall kunna medges med 20 % av sådan A-inkomst i de fall den skattskyldiges ålder understiger 50 år och i övriga fall med 30 % av sådan inkomst. Med ett basbelopp om 9 000 kr. (febr. 1975) blir då högsta möjliga premiebelopp 36 000 kr. resp. 54 000 kr. Dessa premier bör enligt kommittén få användas för alla andra förordade former av P-försäkringar än temporär ålderspension. Med hänsyn till att egenföretagarnas inkomst kan variera kraftigt mellan olika år anser dock kommittén det motiverat att som underlag för avdragsberäkningen bör få väljas beskattningsårets eller det närmast föregående beskattningsårets A-inkomst upp till 20 basbelopp.

Den förordade huvudregeln innebärande avdrag för erlagd P-försäkringspremie med 20 resp. 30 % av A-inkomst upp till 20 basbelopp skall enligt kommittén äga direkt tillämpning för egenföretagaren samt för anställd som själv har att svara för sin pension utöver ATP och AFP. För anställd i allmän tjänst eller i sådan privat tjänst som är ansluten till pensionsplan eller i privat tjänst med tjänstepensionsförsäkring föreslår kommittén en reduktion av underlaget för beräkning av högsta avdragsgilla premiebelopp. För den föreslagna reduktionen lämnas redogörelse i avsnittet tjänstepension.

Kommittén föreslår vidare att alla skattskyldiga med A-inkomst bör ha möjlighet att i viss omfattning ordna kompletterande pensionsförmåner genom försäkring. Detta avses gälla såväl egenföretagare som anställda. Det pekas bl. a. på att behov kan föreligga att ombesörja temporärt pensionskydd. Kommittén föreslår därför att skattskyldig medges ytterligare avdragsmöjlighet, nämligen intill 10 % av A-inkomst under beskattningsåret eller närmast föregående beskattningsår om högst 20 basbelopp. Denna avdragsrätt bör således enligt kommittén få utnyttjas för alla former av P-försäkring. Kommittén redovisar vad som kan erhållas som livsvarig ålderspension inom ramen för detta avdrag. Sammanställningen torde få fogas

till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

I flera reservationer föreslås annan utformning av det s. k. kompletteringsavdraget. Herrar *Helmers* och *Magnusson* föreslår ett avdrag med tre basbelopp, och herr *Schönmeyr* med två basbelopp. Herr *Lindwall* föreslår att avdrag i första hand medges med två basbelopp och i andra hand medges med 10 % av en A-inkomst om högst 20 basbelopp, dock minst ett basbelopp.

Under vissa omständigheter kan större avdrag för P-försäkringspremie anses motiverat än som kan medges enligt de nu angivna metoderna. Kommittén anser därför att genom dispens från begränsningsreglerna möjlighet bör finnas att medge ytterligare avdrag. Frågor angående dispenser behandlas i ett särskilt avsnitt.

Kommittén uppger vidare att det vid 1973 års taxering förekom mindre än 6 500 fall med P-försäkringsavdrag över 30 000 kr. Mot denna bakgrund förutsätter kommittén att den alldeles övervägande delen av nu förekommande P-försäkringar ryms inom de föreslagna gränserna även om relationen mellan A-inkomstens och P-försäkringspremiens storlek inte utretts. Genom förslaget stoppas enligt kommitténs mening missbruk av P-försäkringsinstitutet. Lojala försäkringstagares dispositioner torde däremot inte påverkas nämnvärt.

3.3.5 P-försäkring och inkomstutjämning

Enligt kommittén kan det inte bortses ifrån att P-försäkringen, vars egentliga syfte är ett helt annat än att tjäna till inkomstutjämning i verkligheten i viss mån fått karaktären av utjämningsinstrument. Kommittén anser inte att den genom skärpta regler för avdragsrätt för P-försäkringspremie begränsade möjligheten till inkomstutjämning bör leda till ytterligare regler om sådan utjämning. I sammanhanget pekar kommittén på att särskilda regler tillskapats uteslutande i syfte att åstadkomma dessa utjämningsmöjligheter. Kommittén framhåller vidare att de föreslagna begränsningsreglerna är så generösa att de inte kan tas som motivering för inkomstutjämningsmöjligheter vid inkomstbeskattningen utöver dem som redan finns.

Herrar *Helmers*, *Magnusson* och *Schönmeyr* anför i sina reservationer att frågan om inkomstutjämning inte tillfredsställande lösts i kommitténs förslag. Herrar *Helmers* och *Magnusson* anser att en generell s. k. kontometod bör införas. Genom denna bör åtminstone utjämning få ske av inkomstdel över 150 % av föregående två års medelinkomst.

3.4 Begränsningsregler beträffande tjänstepension

3.4.1 Inledning

Kommittén ställer frågan huruvida begränsningen även bör gälla för arbetstagares tjänstepensionsförsäkring och tjänstepensioner tryggade genom avsättning. Om arbetsgivaren utlovat en anställd tjänstepension och tryggar

pensionen genom P-försäkring utgör visserligen värdet härav en i princip skattepliktig förmån för arbetstagaren men eftersom han skulle ha varit berättigad till avdrag för utgifterna att förvärva förmån om han själv skaffat sig den tillämpas s. k. tyst kvittning (punkt 3 första stycket av anvisningarna till 32 § KL). Kostnaden för premier, som oavsett beloppet är avdragsgill för arbetsgivaren, framgår således inte av kontrolluppgift eller den anställdes deklaration. Även avsättning som tryggar intjänad del av oantastbar pension är i princip obegränsat avdragsgill för arbetsgivare. Är den anställde huvuddelägare i familjebolag gäller dock att arbetsgivarens avdragsrätt begränsas till s. k. planpension vid kontoavsättning och till vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande arbetsuppgifter vid stiftelseavsättning. Inte heller dessa slag av pensionskostnader framgår av kontrolluppgift eller arbetstagares deklaration utan tyst kvittning sker även i detta fall.

Kommittén pekar på att det kan göras gällande att på den fria arbetsmarknaden bestämmandet av lön, pension och säkerställande av pension är frågor enbart mellan arbetsgivare och arbetstagare och att i varje fall av varandra oberoende parter borde få bestämma storleken på försäkrad pension eller genom avsättning tryggad pension utan ogynnsamma skattekonsekvenser för parterna.

Emellertid talar enligt kommitténs mening starka principiella skäl för att reglera avdragsrätten även för tjänstepension. Genom ett sådant system uppnås effekten att man inte via tjänstepensionsförsäkring eller avsättning kan erhålla ett bättre pensionsskydd än vad som kan tillkomma egenföretagare eller sådan arbetstagare som själv har att ordna sin pension. Denna effekt anser kommittén naturlig mot bakgrunden av uppfattningen att de allmänna pensionsplaner, som finns på arbetsmarknaden och som utgör förebilden för förslaget till begränsningsregler, får anses tillgodse de krav på rimlig pensionering som kan ställas även av arbetstagare med hög lön. Kommittén anser vidare att en arbetstagare inte helt fritt och utan skattekonsekvenser skall kunna komma överens med sin arbetsgivare att lön ersätts med pension som tryggas genom försäkring eller avsättning. Begränsningsregler bör enligt kommitténs mening finnas för alla förvärvsarbete oavsett varifrån inkomsten kommer och bör vara i sak enhetliga över hela fältet.

Två ledamöter av kommittén, nämligen herrar *Helmers* och *Magnusson* uttalar sig mot en begränsning av tjänstepensioneringen. Ett sådant ingrepp skulle nämligen begränsa avtalsfriheten på arbetsmarknaden.

3.4.2 Tjänstepensionsförsäkring och pension i allmän tjänst

En inordning av tjänstepensionsförsäkringen i systemet med begränsad avdragsrätt för premier för P-försäkring förutsätter att tyst kvittning i princip inte längre kan tillämpas i fråga om P-försäkringar, för vilka arbetsgivare

betalar premierna. Den av arbetsgivaren erlagda premien för tjänstepensionsförsäkringen skall således enligt kommitténs förslag tas upp som inkomst av tjänst i den anställdes deklARATION. Arbetsgivaren medges fullt avdrag för sina kostnader för den anställdes tjänstepensionering. Hos arbetstagaren skall däremot enligt förslagen prövning ske huruvida avdrag skall medges med belopp motsvarande hela den av arbetsgivaren erlagda premien.

Kommittén erinrar om att en egenföretagare själv svarar för sina kostnader för pension och att avdrag för dessa kostnader får göras inte i den förvärvskälla han bedriver utan såsom allmänt avdrag. Enligt gällande bestämmelser får däremot avdrag för sådan premie för tjänstepension, för vilken den anställde själv svarar, göras i förvärvskällan tjänst (33 § 1 mom. andra stycket KL). Kommittén anser att avdrag även för premie för tjänstepensionsförsäkring skall ske under allmänna avdrag. En sådan ordning innebär enligt kommitténs mening stora praktiska fördelar från kontrollsynpunkt. För alla skattskyldiga – arbetstagare såväl som egenföretagare – sker nämligen då avdraget under samma rubrik i deklARATIONEN. Därigenom uppnår man även förenklingar för en person som har både inkomst av tjänst och rörelse.

Enligt kommitténs förslag bör den anställde medges avdrag för premier för tjänstepensionsförsäkringen på samma sätt som om han själv erlagt premien, dvs. inom ramen för de tidigare angivna begränsningarna. Har den anställde egen P-försäkring innebär förslaget att avdrag för premie för tjänstepensionsförsäkring och egna försäkringen medges i sin helhet endast under förutsättningen att premierna sammantagna ryms inom det högsta premieavdrag den anställde med hänsyn till redovisad A-inkomst äger tillgodoföra sig. Beskattningseffekten vid överpensionering kommer således att träffa arbetstagaren.

Som framgått av det föregående kommer arbetsgivares kostnad för AFP och ATP inte att påverka de anställdas beskattning. I två väsentliga avseenden föreslår kommittén vidare ett bibehållande av den nuvarande tysta kvittningsrätten. Den av kommittén föreslagna begränsningen av premieavdraget har beräknats med utgångspunkt i att egenföretagare eller anställda bör kunna skaffa sig ett pensionsskydd av ungefär samma storlek som vid s. k. planpension. Mot den bakgrunden anser kommittén att den nuvarande tysta kvittningen bör kunna bibehållas i de fall planpension tryggas genom tjänstepensionsförsäkring. Motsvarande bör enligt kommittén gälla i fråga om pensioner i allmän tjänst. Å andra sidan innebär kommittéförslaget för arbetstagare som har planpension tryggad genom P-försäkring eller pension i allmän tjänst att den anställda därigenom konsumerat sin rätt till avdrag för premie för egen P-försäkring enligt huvudregeln – dvs. med 20 resp. 30 % av A-inkomst beroende på försäkringstagarens ålder – på motsvarande inkomst. Detta motiveras av att motverka möjligheten till överpensionering. Sådan anställd får därför enligt förslaget tillgodoföra sig avdrag för egen P-försäkring med dels beroende på ålder 20 eller 30 % av sammanlagd redovi-

sad A-inkomst upp till ett belopp motsvarande 20 basbelopp minskad med lön i den pensionsmedförande tjänsten och dels 10 % av redovisad A-inkomst upp till 20 basbelopp.

Kommittén anser att alla former av planpension oavsett konstruktionen i det enskilda fallet bör avräknas från inkomsten vid tillämpning av huvudregeln. Härav följer bl. a. att STP-grundande inkomst enligt kommitténs mening skall avräknas trots att STP i princip endast ger ålderspensionsskydd. Det är bl. a. mot bakgrund av att planpensionssystemen i dagens läge kan ha något olika förmåner vid samma inkomstläge som kommittén föreslagit det kompletterande avdraget om 10 %.

Kommittén förordar dock ett undantag från att lön skall avräknas från den A-inkomst som utgör underlag för beräkning av avdragsgill premie för egen P-försäkring. Härvid pekas på att särskilda pensionsbestämmelser gäller för vissa politiska befattningar hos staten, kommun och landsting, såsom riksdagsman och borgarråd. Dessa pensionsbestämmelser innebär bl. a. att pensionen tjänas in betydligt snabbare än enligt sedvanligt mönster, som innebär en intjänandetid på 25–30 år för full pension. Den årliga beräknade kostnaden för pension för politiska befattningshavare torde i vissa fall överstiga det premieavdrag som enligt kommitténs regler skulle vara medgivet om inkomsten i stället avsett en annan skattskyldig. Slutsatsen skulle då bli att befattningshavaren borde påföras som intäkt en del av den beräknade kostnaden för pension. Kommittén har emellertid ansett att de osäkra anställningsförhållandena för dessa befattningshavare talar för att man i skattehänseende generellt bör godta sådan kort intjänandetid och att kostnaden för pensionering således i intet fall skall föranleda att en intäkt av pensionsförmån skall påföras den skattskyldige. Vid tillämpning av huvudregeln bör enligt kommitténs mening ej heller avräkning ske för inkomster i den "politiska" verksamheten. Ett starkt skäl för denna ståndpunkt anser kommittén vara att t. ex. en riksdagsman, som efter en kort riksdagstid återgår till sitt tidigare arbete, bör ha möjlighet att upprätthålla en tjänstepensionsförsäkring under tiden som riksdagsman även om han ej får någon ersättning från sin gamle arbetsgivare.

Ledamöterna *Hedborg* och *Lundblad* anför i sitt särskilda yttrande att ett betydligt enklare sätt att tillgodose de grupper som saknar planpension vore att låta samhället erbjuda ett pensionssystem likvärdigt ITP.

3.4.3 Avsättning till pensionsstiftelse och konto Avsatt till pensioner

Kommittén erinrar om att föreslagna begränsningsregler för premie för P-försäkring syftar till att i stort ge en pension motsvarande planpension även i fall då sådan pension inte finns. Mot den bakgrunden föreslår kommittén att avsättning till pensionsstiftelse eller pensionskonto med avdragsrätt för arbetsgivaren begränsas till vad som erfordras för att täcka pensionsskuld för planpension. Vidare bör enligt kommittén den anställdes rätt till avdrag för premie för P-försäkring enligt huvudregeln anses konsumerad

genom avsättningen. Detta innebär alltså att underlaget för avdrag enligt huvudregeln minskas med den lön den anställde uppbär från arbetsgivaren.

Nu gällande civilrättsliga och skatterättsliga bestämmelser innebär i princip obegränsad avdragsrätt för avsättningar som tryggar intjänad del av oantastbar pension. Kommitténs förslag till skattemässiga begränsningsregler syftar inte till att göra något ingrepp i den civilrättsliga tryggandelagen. En konsekvens av kommitténs förslag blir däremot att den nuvarande överensstämelsen mellan civilrättslig och skatterättslig pensionsskuld måste brytas. Kommittén diskuterar huruvida skatteeffekten vid en avsättning med större belopp än som erfordras för att täcka pensionskydd enligt allmän pensionsplan bör träffa arbetsgivaren genom vägrad avdragsrätt för överavsättningen eller den anställda genom förmånsbeskattning. Enligt kommitténs mening talar övervägande skäl för att arbetsgivaren bör vägras avdragsrätt för överavsättningen. Härvid pekas bl. a. på att en genom avsättning tryggad pension över s. k. planpension kan bli värdelös t. ex. om arbetsgivaren går i konkurs. Vidare pekas bl. a. på de praktiska svårigheter en beskattning hos den anställde skulle kunna innebära.

Kommittén diskuterar vidare huruvida arbetsgivare som inte är ansluten till allmän pensionsplan bör äga rätt till avdrag för avsättning för att trygga pensioner på nivå motsvarande planpensionsnivå. I sammanhanget pekar kommittén på att om avsättning skall trygga skuld för planpension föreligger säkerhet för att pensionslöftet skall infrias. Inom ITP-systemet beror denna garanti på kreditförsäkring hos Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt (FPG). En arbetsgivare som inte blir godtagen av FPG måste ombesörja all sin ITP-pensionering genom P-försäkring. En motsvarande grad av garanti för utlovad pension finns inom andra planpensionssystem. Vidare erinrar kommittén om att det helt övervägande antalet arbetstagare i privat tjänst redan nu omfattas av ett planpensionssystem och att planpension inom överskådlig tid torde införas för nästan samtliga arbetstagare. Enligt kommitténs mening finns det ej skäl att ge någon skatteförmån åt en arbetsgivare utanför sådant system jämfört med en arbetsgivare inom sådant system som ej kan få kreditförsäkring och därför måste teckna P-försäkring för all planpension. Kommittén anser således att det finns bärande skäl att i princip godta kontoavsättningar endast för sådana arbetsgivare som är anslutna till planpensionssystem. I det fall en arbetsgivare som är ansluten till plan även har arbetstagare som inte omfattas av planen bör dock enligt kommitténs mening avdrag medges för avsättning för pension enligt planen för samtliga arbetstagare.

Kommittén pekar på att en minskning av pensionsskulden kan ge upphov till överskott på kontot. Återföring av obeskattade medel bör enligt kommitténs mening ske i huvudsak enligt nuvarande regler. Den nu gällande tvångsvisa avtappningen av överskott med belopp motsvarande engångspremie för P-försäkring har dock utvidgats till att avse varje premie för P-försäkring.

För arbetstagaren innebär alltså avsättning eller överavsättning inte andra skattekonsekvenser än att arbetstagaren konsumerat sin rätt till avdrag för premie för egen P-försäkring enligt huvudregeln på inkomster av anställningen. Genom att överavsättning inte föranleder skattekonsekvenser hos arbetstagaren är det visserligen teoretiskt möjligt för en arbetstagare att tjäna in pension motsvarande full planpension hos flera arbetsgivare – antingen samtidigt eller i tur och ordning – och få varje pension tryggad genom arbetsgivarens avsättning. Men även om en sådan möjlighet strider mot den tänkta lagstiftningens syfte att skattemässigt endast godkänna en planpension för varje arbetstagare, tryggad genom försäkring eller avsättning lägger enligt kommitténs mening praktiska synpunkter hinder i vägen för att genomföra en kontroll på denna punkt med inriktning på en skatteeffekt hos arbetstagaren vid överpensionering tryggad genom avsättning. Möjligheter till missbruk i samband med överpensionering torde även kunna föreligga på så vis att en arbetstagare tillförsäkras pension till full planpensionsnivå såväl genom försäkring som genom avsättning. Kontroll mot missbruk för sådan arbetstagares del anser dock kommittén vara möjlig genom notering på kontrolluppgiften av dessa förhållanden. Beskattning bör då – om dubbel pension tryggas på angivna sätt – ske av förmån motsvarande premien för den försäkrade pensionen, om premien inte ryms inom kompletteringsregelns avdrag.

Herrar *Helmers* och *Magnusson*, som i sin gemensamma reservation motatte sig ett ingrepp i tjänstepensioneringen, påpekar att förslaget innebär en olika skatterättslig behandling av likvärdiga former för tryggande av lämnade pensionsutfästelser. Förslaget innebär vidare ett motverkande av en i tiden korrekt kostnads- och skuldredovisning. Vidare medför förslaget en utomordentligt omfattande informationsskyldighet för arbetsgivarna och även ökad uppgiftsskyldighet från de anställdas sida. Herr *Schönmeyr* förklarar sig i sin reservation inte kunna acceptera det föreslagna begränsningssystemet för tjänstepension och pekar bl. a. på den avgörande förmån som anställda i solida och "långlivade" företag skulle ha i förhållande till andra anställda.

3.5 Dispensfrågor

I det föregående har lämnats redogörelse för de undantag från föreslagna kvalitativa rekvisit som enligt kommitténs mening bör kunna medges efter särskild prövning. Sålunda bör undantag kunna medges från kravet att livförsäkring, för att den skall anses som P-försäkring, skall ha tecknats i här i landet bedrivna försäkringsrörelse (se avsnitt 2.2.4) och från den föreslagna lägsta pensionsåldern 60 år (se avsnitt 2.2.5). Vidare bör P-försäkring i vissa fall kunna överlåtas även i andra fall än till följd av utmätning, ackord eller konkurs eller i vissa fall vid bodelning i anledning av äktenskapsskillnad eller såvitt avser tjänstepensionsförsäkring vid anställningsförhållande (se avsnitt 2.2.9). Slutligen bör i särskilda fall återköp av P-försäkring få ske (se avsnitt 2.2.10).

Kommittén pekar emellertid på att även de föreslagna bestämmelserna om avdrag för premie för P-försäkring undantagsvis kan leda till mindre tillfredsställande resultat. Undantag från de föreslagna begränsningsreglerna bör enligt kommitténs mening få göras i vissa speciella fall. Härvid bör beaktas såväl det pensionsskydd den skattskyldige redan har, hans möjlighet att i framtiden bygga upp ett ytterligare pensionsskydd samt hans ålder. Denna möjlighet bör vidare kunna komma i fråga vid redovisning av såväl inkomst av jordbruksfastighet, rörelse, tjänst som tillfällig förvärvsverksamhet. Dispensmyndighet bör enligt kommittén vara riksskatteverket, dess styrelse för generella dispenser och rättsnämnden i individuella fall. Verkets beslut bör inte kunna överklagas. Dispensavdraget är avsett att för beskattningsåret helt ersätta avdrag enligt begränsningsreglerna.

Såvitt avser den som redovisar inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse påpekar kommittén att sådan skattskyldig bör bygga upp pensioneringen långsiktigt i likhet med vad som gäller beträffande tjänstepensionering. Det får enligt kommitténs mening anses rimligt att kostnaden för företagarens egen pensionering i princip ges samma prioritet som kostnaderna för pensionering av företagets anställda. I vart fall bör de egna pensionskostnaderna inte stå tillbaka för resultatutjämningsåtgärder i form av överavskrivning av anläggningstillgångar eller långtgående nedskrivning av omsättningstillgångar. Självfallet är det emellertid å andra sidan ett såväl enskilt som samhälleligt intresse att normala avskrivningar och befogade nedskrivningar görs så att företagets existens inte sätts på spel.

Kommittén crinrar samtidigt om att underlåtenhet att successivt bestrida kostnader för egen pensionering till förmån för andra kostnader i näringsverksamhet inte strider mot nu gällande bestämmelser. Den som underlåtit att skaffa sig ett pensionsskydd under den tid verksamheten bedrivits i förlitan på gällande möjligheter att teckna P-försäkring mot engångspremie i samband med verksamhetens försäljning bör därför kunna erhålla dispens från begränsningsreglerna.

Av betydelse vid dispensbedömningen bör då alltså vara skattskyldigs redan befintliga pensionsskydd samt hans ålder och möjligheter att i framtiden bygga upp ett pensionsskydd. Hänsyn bör exempelvis tas till livränta som utgår i samband med överlåtelse av rörelsen. Utöver pension, livränta och liknande fasta inkomster bör enligt kommitténs mening beaktas att den skattskyldige kan ha lätt realiserbara förmögenhetstillgångar såsom bankmedel och börsnoterade aktier av ej alltför obetydlig omfattning. Även den skattskyldiges hälsotillstånd kan påverka bedömningen.

Kommittén anser att lagstiftningen om skatteberäkning för ackumulerad inkomst bör tjäna till ledning och i viss mån som förebild i dispensfall vid beräkning av premieavdrag för rörelseidkare utöver vad som är möjligt enligt vanliga regler. Dispensavdraget bör alltså som regel grundas på inkomst som kan bli föremål för särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst. Någon prövning i dispensärendet av frågan om inkomsten är ac-

kumulerad inkomst i förordningens mening är dock enligt kommitténs mening inte avsedd.

Enligt förordningen om ackumulerad inkomst skall sådan inkomst hänföra sig till minst 2 år och skall vid skatteberäkningen fördelas på det antal år som den hänför sig till, dock högst 10 år. Kommittén anser alltså att ett motsvarande betraktelsesätt bör tillämpas för dispensavdrag. Avdraget bör lämpligen med hänsyn till förändringar i penningvärdet anknytas till basbeloppet i likhet med vad som gäller enligt de vanliga begränsningsreglerna. Vidare bör avdraget maximeras till högst 8 basbelopp per år. Med det i februari 1975 gällande basbeloppet 9 000 kr., och en inkomst som hänför sig till minst 10 år skulle avdraget högst kunna uppgå till (10 år \times 8 basbelopp \times 9 000 kr. =) 720 000 kr. Eftersom enligt kommitténs förslag försäkring för temporär pension endast får tecknas med en premie som ryms inom kompletteringsregeln föreslås att högst 25 % av dispensavdraget får användas till försäkring för temporär pension.

Eftersom jordbrukare eller rörelseidkare enligt kommitténs mening fortlöpande bör sörja för sin pensionering genom årliga premiebetalningar inom ramen för de föreslagna begränsningsreglerna anser kommittén det naturligt att den som börjar sin verksamhet efter ikraftträdandet av den föreslagna lagstiftningen inte bör ha möjlighet till förhöjt premieavdrag genom dispens. Sådant avdrag bör alltså endast tillkomma egenföretagare som påbörjat verksamheten före ikraftträdandet och som avstått från att ta P-försäkring i förlitan på den obegränsade avdragsrätten för premier i samband med verksamhetens avveckling genom försäljning. För dispens bör vidare enligt kommitténs mening krävas att verksamheten drivits minst två år före ikraftträdandet, dvs. åtminstone fr. o. m. den 1 januari 1974. Avdragets storlek bör påverkas av den tid sökanden drivit verksamheten efter ikraftträdandet och de möjligheter han haft att under denna tid betala P-försäkringspremier med tillämpning av de vanliga avdragsreglerna. Härav framgår att möjligheterna till dispens enligt kommitténs mening kommer att minska ju längre de nya bestämmelserna har varit i kraft.

Slutligen anser kommittén att dispens bör komma i fråga endast om den skattskyldige varit bosatt här i riket under hela det aktuella beskattningsåret.

Inkomst av tjänst bör enligt kommitténs mening kunna grunda rätt till motsvarande förhöjt avdrag efter dispens om anställd i samband med att ett anställningsförhållande upphör erhåller en engångsinkomst eller arbetsgivaren därvid i stället för ett engångsbelopp tecknar en P-försäkring mot engångspremie. En förutsättning bör dock vara att engångsbeloppet hänför sig till eller kan anses hänföra sig till flera år. Däremot bör inte en hög inkomst under en förhållandevis begränsad tid berättiga till högre avdrag.

I sammanhanget erinrar kommittén om att i vissa fall medel avsatta till pensionsstiftelse kan tas i anspråk för att teckna P-försäkring. Eftersom

det för avdragsrätt för avsättningen förutsätts att arbetsgivaren avsätter kontanter eller andra motsvarande tillgångar kan enligt kommitténs mening avsättningen från likviditetssynpunkt jämföras med betalning av försäkringspremier. Enligt gällande rätt äger en arbetsgivare under vissa förutsättningar ta ut gottgörelse från en pensionsstiftelse för att bestrida sina pensionskostnader. Han får för sådant ändamål använda stiftelsens överskottsmedel men kan dessutom alltid ta i anspråk årets avkastning. Enligt kommitténs mening kan det då göras gällande att premiekostnader som i sista hand betalas genom gottgörelse från en pensionsstiftelse inte bör föranleda beskattningskonsekvenser för berörda arbetstagare. Kommittén har mot den bakgrunden övervägt att utanför tillämpningen av begränsningsreglerna lämna sådana försäkringskostnader för vilka gottgörelse uttas ur pensionsstiftelse eller som sådan stiftelse i samband med likvidation själv direkt betalar. Eftersom emellertid en sådan ordning bl. a. skulle kunna ge avsevärda förmåner åt huvuddelägare i familjebolag har emellertid kommittén stannat för att ge möjlighet till förhöjda premieavdrag när en pensionsstiftelse utnyttjas endast efter dispens. Sådan dispens bör kunna avse – förutom oberoende arbetstagare – även beroende arbetstagare men för dessa endast upp till planpensionsnivå. Dispens bör efter framställning av företaget kunna medges av RSV:s styrelse generellt för samtliga oberoende arbetstagare i företaget. Vid en sådan dispensprövning kan en relativt generös bedömning vara befogad om pensionsstiftelsen helt täcker arbetsgivarens pensionsskuld. Då kan nämligen stiftelseavsättningen sägas motsvara en slutbetald P-försäkring såvitt gäller intjänade fribrev.

Kommittén pekar vidare på att 25 § tryggandelagen innehåller bestämmelser om hur arbetsgivare skall förfara om han upphör med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelser överflyttas på annan. Han skall då inköpa P-försäkring om de berättigade ej kan tillgodoses genom att pensionsstiftelse tecknar P-försäkring. Från kravet på inköp av P-försäkring finns två undantag, nämligen om utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medger undantag. I det förra fallet har kreditförsäkringsgivaren att ombesörja P-försäkring. Lagstiftningen utmynnar alltså i en ovillkorlig plikt för arbetsgivaren att trygga de fribrev som pensionsborgenärerna intjänat, däri inräknat utgående pensioner, vid den tidpunkt då verksamheten upphör. Därefter intjänas ingen ny pension.

Kravet på inköp av försäkring omfattar i princip alla pensionsutfästelser, alltså även en utfästelse till en beroende arbetstagare. Försäkring skall tecknas vid ett tillfälle eller med tillsynsmyndighetens medgivande under högst tre år. Den engångspremie som behövs för att täcka pensionsskulden kan vara av den storleksordningen att beloppet överstiger högsta tillåtna premieavdrag för arbetstagaren enligt föreslagna begränsningsregler. Han skulle då bli beskattad såsom för en förmån för skillnaden mellan engångsbeloppet och högsta premieavdrag. En motsvarande situation kan naturligtvis inträda om premiebetalningen fördelas på två eller tre år, om näm-

ligen pensionsskulden är tillräckligt stor.

Tryggandelagens villkorlösa krav på arbetsgivaren enligt 25 § kommer i kollision med föreslagna begränsningsregler i fråga om P-försäkringspremie och avsättning. Kommittén förordar att begränsningen i avdragsrätten modifieras på följande sätt i sådan situation som 25 § tryggandelagen behandlar.

Inköp av P-försäkring bör alltid få ske för att trygga planpension och vidare för att trygga fribrev på pensionsutfästelser som lämnats före den 1 januari 1976 och som avser oberoende arbetstagare. För beroende arbetstagare bör inköp av försäkring kunna medges efter dispens, varvid dispensen skall avse rätt till högre avdrag för P-försäkringspremie än enligt begränsningsreglerna. Dispens bör därvid endast kunna ges för att tillförsäkra arbetstagaren ett med hänsyn till omständigheterna rimligt pensionsskydd. Vid denna bedömning bör beaktas storleken av övrigt pensionsskydd, ålder, lönenivå samt hur snart efter ikraftträdandet inköpet av försäkring sker. När det gäller andra pensionsutfästelser än för planpension lämnade efter år 1975 bör försäkring kunna få tecknas för oberoende arbetstagare och efter dispens, varvid dispensen skall ha samma innehåll som nyss nämnts.

Även inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet bör i vissa fall kunna berättiga till avdrag för P-försäkringspremie. Som framgått av det föregående anser kommittén att ett förhöjt avdrag bör kunna godtas i vissa fall vid avyttring av rörelse som drivits som enskild firma. En rörelse kan emellertid även drivas i aktiebolags- eller handelsbolagsform. Enligt kommitténs mening bör realisationsvinst vid försäljning av aktie eller andelar i ett fåmansbolag som innehafts minst fem år före införandet av de av kommittén förordade ändringarna efter dispens kunna medföra motsvarande högre premieavdrag. De förutsättningar som fordras för dispens vid försäljning av rörelse bör härvid gälla i tillämpliga delar. Detta innebär visserligen ett undantag även från regeln att premieavdrag endast bör medges från A-inkomst. Ett sådant avsteg anser emellertid kommittén motiverat med hänsyn till att avdragsrätten inte bör vara beroende av om företag drivs i aktiebolagsform eller ej.

En lagstiftning på grundval av kommitténs förslag kan tidigast vara genomförd i slutet av år 1975. Eftersom kommittén föreslår att begränsningsreglerna skall tillämpas på nya försäkringar fr. o. m. 1976 års taxering, kan i ett enskilt fall dispensbehov uppkomma redan innan ny lagstiftning finns. Härvid syftas närmast på det fallet att en rörelseidkare, som saknar pensionsskydd eller har dåligt sådant skydd, önskar sälja sin rörelse under år 1975. Han kan i samband därmed ha ett berättigat intresse att teckna en P-försäkring mot engångspremie som ej rymms inom de föreslagna begränsningsreglerna. Han kan inte få dispens av RSV eftersom lagstiftningen inte trätt i kraft i den delen. Som en provisorisk lösning i detta läge föreslår kommittén att taxeringsnämnden vid 1976 års taxering får medge högre

avdrag under förutsättning att Svenska livförsäkringsbolags skattenämnd tillstyrkt sådant avdrag. Skattenämnden förutsätts därvid följa de angivna grunderna för dispensgivningen.

Herrar *Helmers*, *Lindwall*, *Magnusson* och *Schönmeyr* påpekar i sina reservationer att ett regelsystem som bygger på en hel serie av dispensmöjligheter är en dålig lagstiftningsteknik. Reservanterna uttalar sig för att avdragsramarna generellt eller i vissa hänseenden borde vidgas. Vidare anser reservanterna att med den avdragsrätt kommittén förordat dispensmöjligheter utöver de av kommittén nämnda kommer att erfordras.

3.6 Skattekonsekvenser i samband med utflyttning

Som framgått av det föregående avstår kommittén från att lägga fram förslag till beskattningsåtgärder i samband med eller efter utflyttning ur landet. Enligt kommitténs mening medför nämligen de av kommittén föreslagna villkoren för P-försäkring i förening med beloppsbegränsningarna att försäkring endast kan tecknas i verkligt pensioneringssyfte och att det därför kan godtas att försäkringstagaren kan flytta ut ur landet utan skattekonsekvenser. Den nuvarande möjligheten till skatteundandragande genom bosättning utomlands blir alltså enligt kommittén i betydande grad motverkad.

Kommittén diskuterar vidare huruvida stort engångsavgift för försäkringspremie efter dispens bör kunna föranleda annat ställningstagande. Under hänvisning till att den pensionsnivå som kan tillgodoses genom dispens enligt förutsättningarna inte kommer att överstiga den nivå som är möjlig att uppnå genom premier enligt begränsningsreglerna anser kommittén emellertid anledning inte finnas att särbehandla dessa dispensfall. I sammanhanget redovisar kommittén dock tre tänkbara vägar efter vilka beskattningen skulle kunna ordnas om man skulle överväga beskattning i de fall avdrag medgetts efter dispens.

En möjlighet är att använda ett system liknande det som används vid eftertaxering. I regel torde eftertaxering inte kunna ske, eftersom i helt övervägande antalet fall någon oriktig uppgift inte torde föreligga. Kommittén påpekar emellertid att det inte är främmande för svensk skatterätt att beskattning i vissa fall skall ske på samma sätt som vid eftertaxering [se t. ex. 4 § förordningen (1968:276) om uppskov i vissa fall med beskattningen av realisationsvinst]. Systemet skulle innebära att, om utflyttning sker, avdraget för premier skulle återföras till beskattning för det beskattningsår avdraget yrkats och medgetts. Eftersom den pensionsberättigade då är utflyttad borde det allmänna ha rätt att tillgodogöra sig de belopp som utgår på grund av försäkringen till täckande av pensionstagarens skatteskyld.

Kommittén tar som en annan lösning av beskattningen vid utflyttning upp en variation på den nyss skisserade metoden. Enligt denna skulle återföring till beskattning ske vid utflyttning av de försäkringsavgifter som med-

givits vid de fem senaste taxeringarna.

Som tredje metod skisserar kommittén ett system med avskattning av försäkringen i samband med utflyttningen. Kommittén pekar härvid på att bland villkoren för P-försäkring föreskrivits att P-försäkring inte till någon del skall få ändras till K-försäkring. Ett undantag – nämligen i utflyttningsfallet – skulle emellertid kunna tänkas. Man skulle då till en dispens föga ett villkor, nämligen att i försäkringsavtalet skall tas in en klausul av innehåll att försäkringen vid utflyttning skall omvandlas till K-försäkring. Denna omvandling, som alltså får anses ske under tid försäkringstagaren är bosatt här i landet – eller mera tillspetsat uttryckt under sista minuten han är bosatt här – skulle då medföra en avskattning av försäkringen. Ett belopp av samma storlek som summan av den mot den till K-försäkring omvandlade försäkringen svarande premiereserven och övriga tillgodohavanden hos försäkringsanstalten skulle då tas fram till beskattning. Vidare skulle i dispensen föreskrivas att sådan till K-försäkring omvandlad P-försäkring inte får belånas inom 5 år från omvandlingen, dock att i den mån försäkringstagaren inte betalar den i anledning av omvandlingen uppkomna skatteskulden försäkringen skulle få belånas till motsvarande belopp. Detta belopp skulle försäkringsanstalten inleverera till staten för att täcka skatteskulden. Försäkringstagaren skulle då lämna landet med en K-försäkring ”på fickan”. Denna försäkring skulle naturligtvis kunna föranleda inkomstbeskattning i det nya bosättningslandet, men mot en sådan invändning skulle då enligt kommittén kunna anföras att så kan vara fallet beträffande en K-försäkring redan i dag.

3.7 Lagstiftningens ikraftträdande

3.7.1 Inledning

Enligt gällande bestämmelser medges avdrag för premie för P-försäkring endast under förutsättning att premien betalats under beskattningsåret. Beträffande nytecknad försäkring räknas dock en premiebetalning senast den 15 januari under året efter beskattningsåret som gjord under beskattningsåret (RN 1954 nr 8:1). Det fordras dock att ansökan att teckna försäkringen kommit in till försäkringsföretaget senast den 31 december under beskattningsåret och att den beviljats av företaget senast den 15 januari året därpå. Enligt uppgift tillämpar försäkringsföretagen den praxis att endast ansökningar som kommit in till huvudkontor före utgången av visst år anses som tecknade detta år under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda.

Kommittén erinrar om att publicitet givits åt förslagen mycket kort tid efter 1975 års ingång bl. a. genom presskommuniké den 20 januari 1975. Även om kommitténs betänkande avlämnades först i april 1975 var bl. a. de av kommittén förordade begränsningarna av avdragsrätten för premier för P-försäkring kända i början av året.

3.7.2 Frivilliga P-försäkringar

Tillämpning av beloppsbegränsningsreglerna

Enligt kommitténs mening uppmuntrar den nuvarande lagstiftningen till att teckna P-försäkring i annat syfte än pensionering. Kommittén anser därför att de föreslagna reglerna bör träda i kraft så snart som möjligt. Detta gäller särskilt de föreslagna beloppsmässiga begränsningarna. I denna del anser kommittén att förslaget i princip bör tillämpas redan vid 1976 års taxering. Emellertid kan man enligt kommittén inte bortse från att P-försäkringar kan ha tecknats under de första veckorna av år 1975, dvs. före publiceringen av pressmeddelandet. Vidare finns självfallet P-försäkringar som tecknats men inte slutbetalats före ingången av år 1975. Enligt kommittén bör man vid 1976 års taxering bibehålla nuvarande avdragsregler för dessa båda kategorier försäkringar. Kommitténs förslag innebär således att vid 1976 års taxering de föreslagna begränsningsreglerna skall tillämpas endast på försäkringar som tecknats efter pressmeddelandets publicering. Som en närmare utformning av denna princip förordar kommittén att dagen för ansökans ingivande till försäkringsanstalts huvudkontor bör vara avgörande för vilka bestämmelser som bör tillämpas i fråga om avdragsrätten. Har skattskyldig sådan försäkring för vilken avdrag enligt det föregående får göras enligt nu gällande regler och tecknar han en ny försäkring efter den 20 januari anser kommittén att avdrag för premie för denna nya försäkring bör komma i fråga endast i den mån premierna för samtliga försäkringar sammantagna ryms inom den av kommittén föreslagna beloppsbegränsningen.

Herrar *Helmers* och *Magnusson* anför i sin gemensamma reservation att begränsningsreglerna bör tillämpas första gången på försäkringar tecknade efter ingången av år 1976.

I fråga om försäkring, för vilken avdrag för premie vid 1976 års taxering föreslås få ske enligt nu gällande regler, anser kommittén att vid 1977 års taxering avdrag för premie bör medges med högst 6 basbelopp om den skattskyldiges ålder understiger 50 år och eljest med högst 8 basbelopp, dock att avdraget inte får föranleda underskott vid taxeringen. Någon relation till A-inkomst eller något krav överhuvud på A-inkomst föreslås alltså inte behöva föreligga i sådant fall.

Fr. o. m. 1978 års taxering föreslås de nya beloppsbegränsningarna gälla fullt ut för alla P-försäkringar.

Kommittén förordar slutligen övergångsvis ett avsteg från principen att endast försäkringstagaren får göra avdrag för premie för frivillig P-försäkring. Enligt gällande regler äger skattskyldig göra avdrag för premie han erlagt för försäkring som ägs av hans omyndiga barn. Denna avdragsrätt bör enligt kommitténs mening behållas för försäkring som tecknats före den 1 januari 1976. Försäkringen skall dock vid tillämpning av beloppsbegränsningsreglerna likställas med skattskyldigs egen P-försäkring.

Tillämpning av villkorsreglerna

Vad beträffar de av kommittén föreslagna ändrade villkoren för P-försäkring anser kommittén att förslaget i denna del inte bör sättas i kraft förrän definitivt besked om utformningen erhållits genom riksdagsbeslut. Kommittén föreslår således att förslaget beträffande villkor tillämpas första gången vid 1977 års taxering.

Kommittén pekar vidare på önskvärdheten att redan ingångna avtal påverkas så litet som möjligt av ny lagstiftning. Mot den bakgrunden anser kommittén det naturligt att i de fall försäkring tecknats vid sådan tidpunkt att avdrag för premie medgivits före 1977 års taxering de avtalade villkoren bör gälla framdeles oavsett om försäkringen är slutbetalad vid årsskiftet 1975-1976 eller ej. Kommittén anser dock att en ändring efter utgången av år 1975 av dessa äldre villkor i strid mot de föreslagna nya villkoren bör medföra att P-försäkringen avskattas, dvs. att premiereserven vid ändringstidpunkten måste tas fram till beskattning. Kommittén anger som avskattningssituation det förhållandet att annan förmånstagare än hustru eller barn förordnas till försäkring som visserligen tidigare innehållit förbehåll om sådant förordnande men där personfrågan varit öppen.

Herrar *Lindwall* och *Schönmeyr* uttalar i sina reservationer att försäkringar tecknade enligt nu gällande lagstiftning skall framdeles kunna ändras inom ramen för nuvarande lagstiftningsvillkor för P-försäkring.

3.7.3 Tjänstepensionsförsäkringar

Tillämpning av beloppsbegränsningsreglerna

Kommittén föreslår att dessa regler endast skall gälla beträffande försäkringar som meddelas efter betänkandets publicering, dvs. den 25 april 1975 eller senare.

Herrar *Helmers* och *Magnusson* uttalar i sin gemensamma reservation att begränsningsreglerna inte skall avse tjänstepensionsförsäkringar tecknade under år 1975.

Såvitt avser inte slutbetalade tjänstepensionsförsäkringar tecknade senast den 24 april 1975 skiljer kommittén mellan försäkringar som gäller för oberoende och beroende arbetstagare.

Med beroende arbetstagare i aktiebolag eller ekonomisk förening avser kommittén arbetstagare som själv eller tillsammans med närstående person har ett bestämmande inflytande i bolaget eller föreningen. Som närstående skall härvid anses make, släkting i rätt upp- eller nedstigande led, sådan persons make samt syskon och syskons make.

Vad först gäller oberoende arbetstagare anser kommittén att äldre försäkringsavtal bör respekteras fullt ut. Kommittén föreslår därför att avdragsrätt för hela premiebeloppet skall godtas vid 1976 års taxering och fortsättningsvis för premie som bestämts i skriftligt avtal senast den dag be-

tänkandet publiceras. Premiens storlek eller förutsättningarna för premieberäkningen bör vara bestämda i försäkringsavtalet.

För beroende arbetstagare föreligger däremot enligt kommitténs mening skäl för en strängare bedömning. Arbetstagaren har i detta fall på ett helt annat sätt än när det gäller avtal mellan oberoende parter själv kunnat påverka innehållet i avtalet samt därigenom pensionens storlek och utformning. En parallell bör här dras med motsvarande frivilliga P-försäkringar. Kommittén finner det alltså rimligt att jämställa sådan beroende arbetstagare med en egenföretagare. De övergångsbestämmelser som föreslås för den sistnämnde bör därför gälla för en beroende arbetstagare. Detta innebär att vid 1976 års taxering avdrag bör medges för premie enligt avtal slutet senast den dag betänkandet publiceras och vid 1977 års taxering för premie upp till högst 6 resp. 8 basbelopp beroende på den försäkrades ålder och utan anknytning till A-inkomst. Fr. o. m. 1978 års taxering anser kommittén att den förordade beloppsbegränsningen bör gälla för denna kategori anställda utan inskränkning.

3.7.4 Avsättning till pensionsstiftelse och pensionskonto

Kommittén erinrar om att en arbetsgivare kan trygga en utlovad pension antingen genom P-försäkring eller genom avsättning. I princip bör man enligt kommitténs mening sträva efter en likabehandling av tjänstepensionsförsäkringen och avsättningarna.

Emellertid föreligger en väsentlig skillnad mellan dessa båda tryggandeformer. Försäkringen innebär att det vid varje tillfälle intjänade fribrevet på pensionen alltid har täckning i den s. k. premiereserven. Vid avsättning föreligger däremot inte skyldighet för arbetsgivaren att vid varje tillfälle ha sin pensionsskuld täckt. Härvid bortses då från planpension i vilket fall skulden skall vara täckt enligt överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter. En arbetsgivare kan alltså beträffande andra pensioner än planpension underlåta att göra avsättning eller avsätta medel för täckning av skulden till större eller mindre grad. Så kan alltså vara fallet beträffande arbetsgivare som inte är ansluten till någon pensionsplan och vidare också i det fallet en arbetsgivare som är ansluten till allmän pensionsplan lämnat pensionslöfte utöver planpensionsnivå, t. ex. till företagsledare eller högre tjänstemän.

Enligt kommitténs mening bör lämnande av pensionslöfte i de fall pensionen avses tryggas genom avsättning kunna likställas med tecknandet av tjänstepensionsförsäkring då den tryggandeformen utnyttjas. Huruvida nu gällande regler om avdragsrätt för avsättning eller de av kommittén föreslagna begränsningsreglerna skall tillämpas bör alltså enligt kommitténs mening bedömas med utgångspunkt i tidpunkten för lämnande av pensionslöftet. Kommittén diskuterar olika tidpunkter för de föreslagna begränsningsreglernas första tillämpning och stannar för att dessa regler skall

tillämpas i fråga om avsättningar i anledning av pensionslöften utfästa efter utgången av år 1975.

Såvitt avser pensionslöften lämnade före utgången av år 1975 skiljer kommittén mellan löften som lämnats till oberoende och beroende arbetstagare.

I fråga om oberoende arbetstagare, med den nya definitionen, föreslås avdragsrätt för arbetsgivare för avsättning för att trygga de pensionslöften till pensionärer och aktiva som fanns vid utgången av år 1975. Avdragsrätten för framtiden gäller emellertid inte bara den pension i kronor räknat som då var utlovad. Även en framtida höjning av pensionen ger avdragsrätt, under förutsättning att höjningen grundas på skriftlig utfästelse av arbetsgivaren och denna utfästelse förelåg den 31 december 1975.

När det gäller beroende arbetstagare enligt den nya definitionen är enligt kommitténs mening situationen en annan. Kommittén jämför närmast en sådan arbetstagare med en egenföretagare. Med hänsyn till de begränsningsregler för P-försäkringspremie som föreslås för egenföretagare finner kommittén det rimligt med en väsentligt snävare avdragsrätt för avsättning för äldre pensionslöften till beroende arbetstagare jämfört med vad som föreslagits för oberoende arbetstagare. Pensionslöfte till beroende arbetstagare och avseende annat än planpension bör visserligen beträffande avsättning godtas för framtiden men endast om löftet lämnats före år 1976 och dessutom avsättning skett för att trygga löftet åtminstone till någon del, senast vid 1976 års taxering. Avdragsgill avsättning föreslås få behållas för att trygga det fribrev på pension som fanns intjänat den 31 december 1975 men endast till den del det då var tryggt genom avsättning vid 1976 års taxering. Har arbetsgivare gjort avsättning enbart för att trygga planpensioner bör enligt kommitténs mening inte föreligga någon avdragsrätt för avsättning för övriga pensionslöften till beroende arbetstagare. Intjänande av pension efter år 1975 bör alltså inte få beaktas för sådan arbetstagare. Det sagda innebär rent praktiskt att ytterligare avdrag ej medges men att befintlig avsättning är skyddad från avtappning. Det bör dock beaktas att pensionsskulden för en pension i och för sig ökar i värde fram till pensionsålderns inträde genom inverkan av kapitaliseringsfaktorn. Sådan ökning av pensionsskuld bör enligt kommitténs mening ge avdragsrätt beträffande alla arbetstagare.

4 Remissyttrandena

4.1 Allmänna synpunkter

Flertalet remissinstanser berör någon eller några av följande mer generella frågor i anslutning till kommitténs förslag, nämligen förslagets lämplighet som grundval för ny lagstiftning, vilket syfte P-försäkring skall tillgodose, förslagets allmänna utformning, inkomstutjämningsproblemen, tjänstepensionsförsäkringarnas inrymmande i regelsystemet, förslagets effekter på sparandet och behandlingen av de s. k. utflyttningsfallen.

Ett stort antal remissinstanser tillstyrker att kommitténs förslag läggs till grund för ny lagstiftning. Så gör bl. a. *försäkringsinspektionen*, *RSV*, *länsstyrelserna i Jönköpings och Malmöhus län*, *1972 års skatteutredning* och *Landstingsförbundet*. Även *LO*, *Svenska kommunalarbetsförbundet* och *statens personalpensionsverk*, som gör påpekanden i anslutning till vissa delar av förslaget, tillstyrker att detta läggs till grund för lagstiftning.

Följande remissinstanser anser att förslaget är behäftat med så allvarliga brister att det inte i nuvarande skick bör läggas till grund för lagstiftning nämligen *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *Folksam*, *KF*, *KP*, *FAR*, *FPG*, *Försäkringstjänstemannaförbundet*, *LRF*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *SPP*, *Svenska revisorsamfundet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Sveriges köpmannaförbund* och *Skånes handelskammare*. TCO anför att om lagstiftning anses behöva genomföras inom tjänstepensionsområdet kan föreliggande förslag inte läggas till grund.

Av övriga remissinstanser är flertalet kritiska mot förslagets allmänna utformning. I denna kritik framträder följande huvudlinjer. Lagstiftningen har blivit onödigt vidsträckt och komplicerad. Det synes som om en strävan att komma till rätta med missbruk har undanskymt de inte önskvärda konsekvenser som förslaget medför för "lojala" försäkringstagare som dock utgör det övervägande flertalet. Förslaget bygger på ett alltför statiskt synsätt och grundar sig på alltför långtgående generaliseringar och schabloniseringar. Förslagets misslyckande bestyrks av att flera dispensmöjligheter måst införas. Kritik framförs av *Göta hovrätt*, *kammarrätten i Göteborg*, *riksförsäkringsverket*, *länsstyrelsen i Kristianstads län*, *Familjeföretagens förening*, *Försäkringsanställdas förbund*, *KPA*, *Svensk industriförening*, *Svenska företagens riksförbund*, *SHIO*, *TOR* och *TCO*.

Det alternativt innebärande att samhället borde erbjuda de grupper som saknar pensionsskydd utöver ATP ett pensionssystem likvärdigt ITP som ledamöterna Hedborg och Lundblad skisserat i ett särskilt yttrande berörs av två remissinstanser. *Riksförsäkringsverket* finner förslaget vara intressant men framhåller att det finns många frågor att lösa om frivillig P-försäkring skall sammanföras i ett pensionssystem i samhällets regi. *Svenska kommunalarbetsförbundet* framhåller att i beaktande av att samhället redan har så stort åtagande vad gäller pensioneringen delar förbundet de av Hedborg och Lundblad framförda synpunkterna och stöder helt deras förslag.

Kommitténs förslag att låta vad som gäller om pensioner i allmän tjänst och enligt kollektiva planpensionssystem i stor utsträckning tjäna som förebild vid utformningen av reglerna om frivillig P-försäkring kommenteras av några remissinstanser. *Företagsskatteberedningen*, *Svenska kommunförbundet* och *TOR* delar kommitténs uppfattning att en ändamålsenlig pensionering erhålls genom den valda konstruktionen. Följande remissinstanser är däremot kritiska mot att på marknaden förekommande tjänstepensionsformer fått vara normgivande vid utformningen av den frivilliga P-försäkringen nämligen *Folksam*, *KF*, *KP*, *LRF*, *Svensk industriförening*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenska företagares riksförbund*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Svenska sparbanksföreningen*, *Sveriges advokatsamfund* och *SACO/SR*. Kritikerna anför i huvudsak att utgångspunkten för kommitténs förslag är felaktig därför att den frivilliga P-försäkringens uppgift är att komplettera de kollektiva pensionsformerna. Det framhölls också att förslaget inte beaktar kravet på flexibilitet och hänsynstagande till den enskilde försäkringstagarens situation.

Kommitténs förslag att P-försäkring skall tillgodose ett pensioneringsbehov tillstyrks av *riksförsäkringsverket*, *RSV*, *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings och Göteborgs och Bohus län*, *företagsskatteberedningen*, *1972 års skatteutredning*, *Familjeföretagens förening*, *Folksam*, *KF*, *KP*, *Försäkringsanställdas förbund*, *KPA*, *LO*, *LRF*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Svenska sparbanksföreningen*, *SACO/SR*, *TOR* och *TCO*. *Försäkringstjänstemannaförbundet* godtar också att pensioneringssyfte skall föreligga, men framhåller att kommitténs tolkning av detta syfte är för snäv. Även *Näringslivets skattedelegation* godtar att pensioneringssyfte skall föreligga men anför att sådant i stort sett föreligger redan nu. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att man vid fastställande av pensioneringssyfte skall beakta pensioneringsbehov hos alla som är beroende av försäkringstagaren för sin försörjning. *Skånes handelskammare* pekar på att det är svårt att fastställa när det är fråga om pensioneringssyfte.

Frågan om P-försäkring skall tillåtas att tjäna syftet att mera generellt åstadkomma inkomstutjämning berörs av några remissinstanser. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser inte att P-försäkringen skall få ha detta syfte men framhåller att betänkandet är ofullständigt då kommittén ej undersökt vilket behov som föreligger av inkomstutjämning mellan olika år. *Näringslivets skattedelegation* som också påpekar att kommittén inte undersökt behoven av inkomstutjämning, framhåller att P-försäkring måste ha en viss inkomstutjämnande verkan. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *Sveriges advokatsamfund* anser att nuvarande möjlighet till inkomstutjämning genom P-försäkring bör bevaras. *Familjeföretagens förening* framhåller att återstående regler för inkomstutjämning måste kompletteras om förslaget genomförs, medan *TOR* anser att man bör överväga att skapa ett system för utjämning av högre tjänsteinkomster och att reglerna om avsättning till skogskonto därvid kan tas som förebild.

Följande remissinstanser tillstyrker kommitténs förslag att regelsystemet skall omfatta även tjänstepensionen nämligen *försäkringsinspektionen, RSV, länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län, 1972 års skatteutredning* och *Svenska kommunförbundet*. Även *LO* tillstyrker förslaget men framhåller att stor flexibilitet är nödvändig. Kritiska mot tjänstepensionen är däremot *kammarrätten i Göteborg, Familjeföretagens förening, Folksam, KF, KP, FAR, Försäkringsanställdas förbund, FPG, Försäkringstjänstemannaförbundet, LRF, Svensk industriförening, Näringslivets skattedelegation, Svenska företagares riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, SPP, Svenska revisorsamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, SACO/SR, TCO* och *Skånes handelskammare*. Kritikerna anför i huvudsak att kommitténs förslag beträffande tjänstepensioneringen innebär ett obefogat ingrepp i avtalsfriheten på arbetsmarknaden.

Några remissinstanser behandlar frågan om vilka effekter kommitténs förslag kan antas få på försäkringssparandet. *Försäkringsanställdas förbund* framhåller att man delar kommitténs uppfattning om försäkringssparandets stora betydelse. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför att det är av så stor betydelse att försörjningsränta inte skall kunna förekomma att förslaget bör genomföras även om det skulle ha till effekt att försäkringssparandet minskar. *1968 års kapitalmarknadsutredning* framhåller att även om de föreslagna beskattningsreglerna på kort sikt skulle medföra ett visst bortfall i inflytande premier kan dessa effekter motverkas i ett något längre tidsperspektiv. *Sveriges riksbank* konstaterar att effekterna på sparandet sannolikt inte blir av sådan storlek att särskilda åtgärder framstår som nödvändiga. Flera remissinstanser är kritiska. Därvid framhålls antingen att kommittén inte tillräckligt har beaktat P-försäkringens betydelse för det långsiktiga sparandet eller att kommittén inte gjort någon grundlig analys av förslagets effekter på sparandet. Sådana påpekanden gör *Folksam, KF, KP, Försäkringstjänstemannaförbundet, LRF, Näringslivets skattedelegation, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska revisorsamfundet* och *Skånes handelskammare*.

Kommitténs överväganden beträffande det fall att försäkringstagaren flyttat utomlands när pensionen utbetalas berörs av några remissinstanser. *Sveriges riksbank, 1972 års skatteutredning, LRF* och *Försäkringstjänstemannaförbundet* anser att beskattning av utfallande belopp bör förbehållas Sverige även efter utflyttning. Riksbanken framhåller samtidigt att man har sympati för lösningen att vid utflyttning en "dispensförsäkring" omvandlas till K-försäkring. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *företagsskatteberedningen* anser att möjligheterna till definitiv skattelindring kvarstår i betydande grad och att regler måste tillskapas som ser till att beskattningen vid utflyttningen korresponderar mot tidigare åtnjutna avdrag. Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att om försäkringstagaren i Sverige förvärvat den inkomst som används för att betala vid taxeringen av dragsgill premie så skall utfallande belopp också beskattas här. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller att det

får anses högst angeläget att riksskatteverket och finansdepartementet noga följer den fortsatta utvecklingen rörande s. k. utlandsfall. 1972 års skatteutredning anser att frågan om beskattning vid utflyttning i vissa dispensfall bör bli föremål för ytterligare utredning. Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller att bosättning utomlands som medför att Sverige förlorar skatt på utfallande pension inte generellt är att betrakta som missbruk av P-försäkring. Förbundet framhåller även att om utflyttning har negativa effekter från beskattningssynpunkt bör kritiken riktas mot gällande dubbelbeskattningsavtal. Även SACO/SR anser det vara felaktigt att genomgående tala om skatteflykt vid utlandsflyttning.

4.2 De kvalitativa villkoren

Ett flertal remissinstanser godtar eller lämnar utan erinran vad kommittén anfört om kvalitativa villkor för P-försäkringar. Så gör riksförsäkringsverket, länsstyrelserna i Jönköpings och Kristianstads län, FPG, Handelsflottans pensionsanstalt, statens personalpensionsverk, Svenska företagens riksförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Sveriges riksbank. Övriga remissinstanser uttalar sig om en eller flera av de frågor kommittén behandlat.

Kommitténs förslag till begränsning av kretsen av försäkrade godtas av LO och TCO. Åtskilliga remissinstanser uttalar sig däremot för en ökning av kretsen. Så gör kammarrätten i Göteborg, Folksam, KF, KP, Försäkringstjänstemannaförbundet, LRF, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, TOR och Skånes handelskammare. De remissinstanser som förordar en vidare krets av försäkrade framhåller att kommitténs förslag inte tar hänsyn till de individuella behov som kan föreligga. Man pekar bl. a. på att förslaget innebär att en make som har dålig hälsa och därför inte kan erhålla försäkring med efterlevandepension inte kan teckna P-försäkring på den andre makens liv med denne som förmånstagare. Några av de remissinstanser som avstyrker kommitténs förslag uttalar sig för att bibehålla nuvarande princip, att försäkringstagaren skall ha rätt att bestämma vems försörjning som skall tryggas.

Kommitténs förslag att P-försäkring tecknad på hemmavarande makes liv till förmån för minderårigt barn skall upphöra senast då barnet fyller sexton år kritiserar av RSV, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, KPA, LO, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges advokatsamfund, SACO/SR, TOR och TCO. Dessa remissinstanser framhåller i allmänhet att det inte finns skäl för olika åldersgränser för efterlevandepension till barn beroende på om försäkringen tecknats på försäkringstagarens eller hans makes liv. Skånes handelskammare förordar att ifrågavarande åldersgräns bestäms till 18 år.

Två remissinstanser, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Försäkringstjänstemannaförbundet, anför att rätten att förena ålders-, invalid- eller efterlevandepension med kapitalbelopp inte synes böra borttas enbart på

grund av principiella betänkligheter.

Svenska försäkringsbolags riksförbund förordar att någon ändring inte görs i nuvarande lagstiftning såvitt gäller rätten att sammanföra P- och K-försäkring i ett avtal. Förbundet anför bl. a. att det från skattesynpunkt torde vara likgiltigt om avtalet utformas i ett eller två försäkringsbrev. *Riksförsäkringsverket* pekar på att slopandet av möjligheten att teckna kombinerade P- och K-försäkringar innebär att s. k. motförsäkring inte längre kan förekomma. Verket upplyser att mer än 50 % av avgifterna till verket avser sådana kombinerade försäkringar.

Kommitténs förslag att höja lägsta pensionsålder vid frivillig P-försäkring till 60 år godtas av *riksförsäkringsverket*, *försäkringsinspektionen* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län*. Ett stort antal remissinstanser har motsatt sig förslaget och i stället förordat att nuvarande åldersgräns om 55 år bibehålls. Detta gör *RSV*, *Folksam*, *KF*, *KP*, *Försäkringsanställdas förbund*, *Försäkringstjänstemannaförbundet*, *KPA*, *LRF*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Svenska sparbanksföreningen*, *Sveriges advokatsamfund*, *SACO/SR*, *TCO* och *Skånes handelskammare*. Nämnda remissinstanser anför i huvudsak att nuvarande regler stämmer bättre med den aktuella diskussionen om rörlig pensionsålder och möjligheter till nedtrappning av arbetsinsatsen. Det framhålls också att kommitténs argument för en ändring, att större likformighet med planpensionerna därmed skulle uppstå, inte är bärkraftigt och att det ur skattesynpunkt inte torde ha någon betydelse om nuvarande pensionsålder bibehålls. Ett par av remissinstanserna pekar också på att om nuvarande pensionsålder bibehålls kommer man att slippa ett förmodligen stort antal ansökningar om dispens från dem som önskar en pensionsålder vid 55–60 år. *LO* anser att en senareläggning av pensionsåldern till 60 år bör omprövas.

Kommitténs förslag att vid frivillig temporär P-försäkring utbetalningstiden skall vara lägst fem år godtas av *Folksam*, *KF* och *KP*. *Försäkringsinspektionen*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *LRF*, *Svenska försäkringsbolagets riksförbund*, *SPP*, *Sveriges advokatsamfund*, *TCO* och *Skånes handelskammare* uttalar sig däremot för att möjlighet skall finnas att teckna en temporär P-försäkring med kortare utbetalningstid än fem år. Remissinstanserna förordar i allmänhet att nuvarande regel med en kortaste utbetalningstid av 1 1/2 år bibehålls. Man pekar på att det behov som tidigare förelegat att uppnå en lägre pensionsålder genom att komplettera den allmänna pensionen med en temporär pension som utgår från den önskade åldern och till dess AFP och ATP erhålls inte har förändrats i sak genom att pensionsåldern för allmän försäkring sänkts till 65 år. I några yttranden ställs som villkor för en kortare utbetalningstid att den temporära försäkringen upphör när försäkringstagaren uppnår 65 år eller vid den ordinarie pensionsåldern. Ett par av remissinstanserna riktar också kritik mot att avdrag för premie för temporär ålderspension endast får göras inom 10-procentavdraget och mot att tjänstepensionsförsäkring enligt kommitténs för-

slag inte får vara temporär.

Kommitténs förslag att pensionen skall utfalla med lika stora belopp vid varje utbetalningstillfälle har mött kritik från *försäkringsinspektionen*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Sveriges advokatsamfund*, som anser att det även bör finnas möjlighet att meddela P-försäkringar där pensionsbeloppet stiger enligt en vid teckningstillfälle uppgjord plan. Som skäl för en sådan ordning anförs bl. a. att försäkringsskyddet därigenom skulle bli mera standardföljligt.

Folksam, *KF*, *KP* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anser, i motsats till vad kommittén föreslagit, att hinder ej bör föreligga att ändra en livsvarig ålderspension till en temporär. Nämnda remissinstanser framhåller bl. a. att försäkringstagarnas personliga och ekonomiska förhållanden kan ändras under försäkringstiden på sådant sätt att utbetalningstidens längd måste anpassas därefter.

Försäkringsinspektionen och *SPP* framhåller att krav inte bör ställas på att invalidpension utgår med lika belopp under hela utbetalningstiden. Till stöd för denna uppfattning anförs bl. a. att ett sådant krav på att invalidpension skulle omöjliggöra en anpassning av förekommande kompletteringsförsäkringar till de varierande förmåner som utgår från allmän försäkring under sjukpenningtid och förtidspensionstid.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att – i varje fall så länge barn och ungdomar som invalidiserats riskerar att bli utan ATP – föräldrar bör ha rätt till avdrag för omyndigt barns invalidförsäkring.

Några remissinstanser förordar ett vidare efterlevandebegrepp än vad kommittén föreslagit. *RSV* och *TCO* anser att i efterlevandebegreppet bör inrymmas även försäkringstagarens föräldrar. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* uttalar sig för att det bör medges att efterlevandepensionsförsäkring får tecknas med frånskild make som medförsäkrad. Förbundet framhåller att särskilt i sådana fall då försäkringstagaren åtagit sig eller dömts att utge periodiskt understöd åt den andra frånskilda maken efterlevandepension är motiverad som ersättning för det genom försäkringstagarens dödsfall bortfallande underhållet. Även *försäkringsrättskommittén* konstaterar att det inte synes vara möjligt att teckna P-försäkring för nämnda fall. Kommittén anser även att hänsyn bör kunna tas till ändrad familjesammansättning efter avtalets tecknande. *Försäkringsinspektionen* och *SPP* framhåller att vid kollektiv familjepension bör förmånstagarna vara make och barn vid tidpunkten för dödsfallet oberoende av familjesammansättningen vid inträdet i försäkring.

Kommitténs förslag om under vilka förutsättningar personer som sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden skall jämföras med äkta makar såvitt gäller rätten till efterlevandepension kommenteras av flera remissinstanser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* pekar på att tillämpningssvårigheter skulle uppkomma och anser därför att kommitténs sammanbo-

endebegrepp bara skulle kunna tillämpas i mera uppenbara fall. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser inte fog föreligga för att införa ytterligare ett sammanboendebegrepp men ifrågasätter också om inte 65 § KL borde överses så att ytterligare samlevnadsformer kunde godkännas. *Folksam, KF, KP* och *LO* framhåller att ifråga om sammanboende bör den praxis som under senare år utvecklats inom annan försäkring kunna godtas också för P-försäkring. Ett vidare sammanboendebegrepp föreslås också av *försäkringsrättskommittén, Försäkringstjänstemannaförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Svenska sparbanksföreningen* som alla i huvudsak anför att förslaget diskriminerar dem som väljer annan samlevnadsform än äktenskap. Ett vidare sammanboendebegrepp förordas också av *Sveriges advokatsamfund*, som menar att gemensam mantalskrivning vid tidpunkten för försäkringens tecknande skall vara tillräcklig kvalifikationsgrund och av *TOR* som menar att genom P-försäkring bör pension kunna tryggas åt person med vilken skattskyldig sammanbott och som varit beroende av den skattskyldige för sin försörjning.

Kommitténs förslag att efterlevandepension till make ej skall kunna vara temporär kritiserar av *försäkringsinspektionen, länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, Folksam, KF, KP, Försäkringsanställdas förbund, Försäkringstjänstemannaförbundet, KPA, LRF, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, SACO/SR* och *Skånes handelskammare*. *TOR* pekar på att en temporär efterlevandepension kan vara av värde i vissa fall. Som skäl för temporär efterlevandepension anføres bl. a. att behov av sådan pension kan uppkomma under en omställningstid för yrkesutbildning och omskolning eller under tid då omvårdnad av omyndiga barn helt eller delvis hindrar den efterlevande från förvärvsarbete. Det påpekas också att om konsumenten inte har råd att betala hela det efterlevandeskydd som svarar mot behovet, är det som regel bättre att tillgodose behovet under en kortare tid än att tvingas teckna en livsvarig pension på ett otillräckligt belopp. Några av de remissinstanser som förordar temporär efterlevandepension anger att sådan bara bör godtas inom det s. k. 10-procentavdraget.

Kommitténs förslag att efterlevandepension till barn i det fall försäkringen tecknats på försäkringstagarens liv skall utgå tills barnet fyller 20 år kritiserar av *Svenska försäkringsbolags riksförbund, SACO-SR, TOR* och *Skånes handelskammare* som vill ha en högre åldersgräns, i allmänhet 25 år. Som skäl för en högre åldersgräns anføres bl. a. den allt längre studietiden.

Kommitténs förslag att försörjningsranta inte skall anses utgöra P-försäkring godtas av *försäkringsinspektionen* och *TCO*. För att försörjningsrantan skall bibehållas uttalar sig *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Folksam, KF, KP, Försäkringsanställdas förbund, Försäkringstjänstemannaförbundet, LRF, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges advokatsamfund* och *Skånes handelskammare*. Som skäl för att bibehålla försörjningsrantan anføres bl. a. att den uppfyller stora krav på flexibilitet oavsett

hälsotillstånd och att den har stor betydelse för försäkringssparandet. Några av de nämnda remissinstanserna vill bibehålla försörjningsrätten endast om tillåten förmånstagarkrets begränsas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, försäkringsrättskommittén, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Sveriges advokatsamfund anser att den lagstiftningsteknik kommittén föreslagit genom att behandla åtskilliga frågor om förmånstagareförordnande, överlåtelser, belåning, pantsättning och återköp är olycklig därför att dessa frågor gäller civilrättsliga förhållanden. *Försäkringsrättskommittén* framhåller att förslaget därför synes kunna resultera i ett oklart rättsläge och praktiska tillämpningssvårigheter. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* framhåller att uppfattningen att civilrättsligt grundad avtalsfrihet eller föfoganderätt skulle kunna med laglig verkan inskränkas av bestämmelser i skattelag är felaktig, eftersom all skattelagstiftning till sin natur är sekundär i förhållande till civillag.

Företagsskatteberedningen framhåller däremot att det mot bakgrund av att P-försäkring är ett rent skatterättsligt institut får anses naturligt att alla de villkor som skall finnas i ett försäkringsavtal för att försäkringen skattemässigt skall godtas som P-försäkring måste anges i kommunalskattelagen.

Bl. a. *Sveriges advokatsamfund* förordar att även andra tjänstepensionsförsäkringar än planpensioner och liknande pensioner skall få vara temporära. Samfundet framhåller att det vid sådana försäkringar föreligger samma skäl att tillåta temporär försäkring som vid frivillig P-försäkring.

4.3 De kvantitativa villkoren

Ett flertal remissinstanser godtar eller lämnar utan erinran vad kommittén föreslagit beträffande de s. k. kvantitativa villkoren för avdragsrätt för försäkringstagarens egen P-försäkrings räkning. Så gör *Göta hovrätt, RSV, länsstyrelsen i Jönköpings län, försäkringsrättskommittén, 1968 års kapitalmarknadsutredning, Handelsflottans pensionsanstalt, LO, Sjöbefälets pensionskassa, SPP, Svenska kommunförbundet* och *Sveriges riksbank*. Övriga remissvar innehåller synpunkter såväl på storleken av premieavdragen som i vilken utsträckning dessa avdrag bör få användas för livsvarig eller temporär försäkring.

Kommitténs förslag att avdrag för premie för frivillig P-försäkring endast skall få ske från A-inkomst godtas av *länsstyrelsen i Stockholms län, företagsskatteberedningen, KPA, Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *TOR*. *Sveriges advokatsamfund* anser att möjlighet skall finnas att efter dispens få göra avdrag för P-försäkringspremie även från B-inkomst. *SACO/SR* påpekar att det finns fall när annan inkomst än A-inkomst bör berättiga till avdrag, t. ex. när det kan styrkas att B-inkomst härrör från vederbörandes

inkomst av tjänst eller annan förvärvsverksamhet. *Familjeföretagens förening, länsstyrelsen i Kristianstads län* och *LRF* anser också att B-inkomst bör medföra avdragsrätt. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför att avdragsrätt bör tillkomma även inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet och kapital medan *RSV* anser att inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet, rörelse och tjänst bör medföra avdragsrätt. *Näringslivets skattedelegation* vill också anknyta avdragsrätten till förvärvskällorna jordbruksfastighet, rörelse, tjänst och annan fastighet än schablonbeskattad villa och bostadsrätt.

En remissinstans, *kammarrätten i Göteborg*, finner att alla slag av privat försäkring för ålderdom, dödsfall eller invaliditet skattemässigt borde kunna behandlas som K-försäkring. Kammarrätten anför vidare att om det skulle anses motiverat att nuvarande skatteregler för P-försäkring behålls i någon omfattning avdragsrätten bör begränsas avsevärt, förslagsvis till ett basbelopp per år. När det gäller tjänstepensionsförsäkring anser kammarrätten däremot att nuvarande regler bör kunna behållas oförändrade.

Kritiska mot kommitténs förslag till avdrag enligt den s. k. huvudregeln är i större eller mindre omfattning *länsstyrelserna i Stockholms, Kristianstads, Göteborgs och Bohus och Västernorrlands län, företagsskatteberedningen, Familjeföretagens förening, Folksam, KF, KP, FAR, Försäkringsanställdas förbund, Försäkringstjänstemannaförbundet, KPA, LRF, Svensk industriförening, Svenska företagares riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Landstingsförbundet, Svenska revisorsamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges advokatsamfund, SACO/SR, SHIO, Sveriges köpmannaförbund, TOR, TCO* och *Skånes handelskammare*.

Till *Svenska försäkringsbolags riksförbunds* yttrande ansluter sig *FPG, Näringslivets skattedelegation* och *SPP*.

Några remissinstanser menar att nuvarande regler, eventuellt med vissa mindre ändringar, bör bibehållas. *Försäkringstjänstemannaförbundet* anser att det kan ifrågasättas om det finns skäl att beloppsmässigt begränsa avdragsrätten för premie för P-försäkringar. Förbundet framhåller att föreslagna ramar är otillräckliga bl. a. vid varierande inkomstförhållanden, familjeombildningar och ändring i familjestorleken samt att svårigheter uppstår vid sänkt pensionsålder. *Svenska företagares riksförbund* anför att det inte finns anledning till den begränsning av avdragsrätten som kommittén föreslår. *Skånes handelskammare* anser att nuvarande regelsystem, med vissa justeringar, inte ger upphov till några opåkallade skattevinster. *TCO* framhåller att om föreslagna kvalitativa begränsningar av P-försäkringar genomförs samtidigt som avdragsrätten för premier begränsas till arbetsinkomster reduceras behovet av ytterligare kvantitativa begränsningar avsevärt. *Sveriges advokatsamfund*, som framhåller att man föredrar en skärpning av de kvantitativa rekvisiten framför en skärpning av de kvalitativa, anför att den begränsning av avdragsrätten som åstadkommes om avdrag i princip endast får göras mot A-inkomst borde omöjliggöra sådant missbruk där P-försäkring tecknas i annat än pensioneringssyfte. Om denna begränsning av avdrags-

rätten skulle anses otillräcklig och regler om beloppsmässig begränsning därför skall införas måste dock avsevärt vidare ramar uppställas än de av kommittén föreslagna.

Följande remissinstanser framhåller att om lagstiftningen genomförs föreligger behov av särskilda icke tidsbegränsade regler om rätt till förhöjda premieavdrag för företagare nämligen *Familjeföretagens förening*, *FAR*, *Svensk industriförening* och *SHIO*. Som skäl härför anføres i huvudsak att det för många företagare är möjligt att ordna sin pensionering tillfredsställande först vid relativt hög ålder. Även *Skånes handelskammare* och *TCO* pekar på att i vissa situationer kortare inbetalningstid än kommittén räknat med bör godtas.

SACO/SR och *TCO* framhåller att avdrag bör tillåtas även på inkomster överstigande 20 basbelopp.

Ett basbeloppsanknutet avdrag förordas av *Försäkringsanställdas förbund* och *KPA*.

Några remissinstanser föreslår att det s. k. kompletteringsavdraget i stället skall ges den utformningen att man fastställer ett visst minimiavdrag. *Försäkringsinspektionen* förordar att avdraget utformas enligt andrahandsförslaget i herr Lindwalls reservation, dvs. så att avdrag medges med 10 % av en A-inkomst på högst 20 basbelopp, dock att ett basbelopp alltid godtas inom A-inkomstens ram. *Riksförsäkringsverket* och *länsstyrelsen i Väster-norrlands län* förordar att avdraget bestämmes till ett eller två basbelopp. Avdrag med två basbelopp föreslås också av *1972 års skatteutredning*, *Folksam*, *KF*, *KP*, *Försäkringsanställdas förbund*, *KPA* och *TCO*. *SACO/SR* och *Landstingsförbundet* är tveksamma till om kompletteringsavdraget kommer att vara tillräckligt för arbetstagare, t. ex. vissa läkare, för vilka hela lönen inte är pensionsgrundande. *SACO/SR* förordar för sin del att avdraget bestäms till 3-4 basbelopp. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* föreslår också att avdraget utformas som ett minimiavdrag men anger ej storleken av detta. Som skäl för denna utformning av avdraget har i huvudsak anförts att det skulle tillgodose ett berättigat konsumentkrav, att det skulle underlätta myndigheternas kontrollarbete, att det skulle minska behovet av ändringar i försäkringsavtalen och att det skulle begränsa behovet av dispenser.

Några remissinstanser har framlagt egna motförslag. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anför att om ändring av nuvarande regler anses behövas ska bör avdrag för premie för P-försäkring medges med tre basbelopp under 50 års ålder och med fem basbelopp därefter, dock inte högre än årets A-inkomst. Därutöver bör avdrag medges med 20 % av årets eller fjolårets redovisade A-inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet. Tjänstepensionsförsäkringar för andra anställda än huvuddelägare skall inte drabbas av några inskränkningar. För huvuddelägare gäller beträffande sådan försäkring att arbetsgivarens avdragsrätt begränsas till 30 % av vad som utgivits till arbetstagaren som inkomst av tjänst. Om visst år högre premie råkat erläggas

än som är avdragsgill skall det medges att överskjutande belopp dras av följande år inom ramen för detta års avdragsrätt. Äldre P-försäkringar och äldre tjänstepensionsutfästelser får fullföljas utan några inskränkningar i avdragsrätten.

LRF anser i första hand att nuvarande bestämmelser bör bibehållas men att om ändring anses böra ske den bör utformas enligt följande. Utanför förslaget lämnas tjänstepension och efterlevandepension. En spärr införs på inkomstsidan i stället för på avdragssidan. Spärren sätts in när P-försäkring börjar utbetalas och då jämförs den sammanlagda pensionen med den genomsnittliga inkomsten under viss längre tidsperiod. Om pensionen inte överstiger nämnda genomsnitt får utbetalning ske. Skulle däremot pensionen vara större än jämförelseinkomsten innehålls överskjutande belopp på ett särskilt konto. Det spärrade beloppet får användas för att göra pensionsförsäkringspensionen värdebeständig genom årlig indexuppräknig. Om det därefter vid den försäkrades död finns medel på det spärrade kontot betalas dessa ut till dödsboet som beskattas därför.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att premie för P-försäkring bör vara avdragsgill till den del den motsvarar en årlig pension av åtta basbelopp kompletterat med viss efterlevandepension för make och barn under 20 år. Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att om en beloppsbegränsning anses nödvändig bör denna anknyta till storleken av totalt utfallande årligt pensionsbelopp.

4.4 Tjänstepension

Som framgått ovan under allmänna synpunkter är åtskilliga remissinstanser kritiska mot att tjänstepensioneringen inryms i regelsystemet om pensionsförsäkringar.

Kommitténs förslag beträffande tjänstepensionsförsäkring samt avsättning till pensionsstiftelse och konto berörs ej av *Göta hovrätt, riksförsäkringsverket, försäkringsrättskommittén, 1968 års kapitalmarknadsutredning, Handelsflottans pensionsanstalt, Svenska kommunalarbetsförbundet, Sjöbefälets pensionskassa, Svenska kommunförbundet* och *Sveriges Riksbank*. Övriga remissinstanser är till övervägande del kritiska mot olika delar av förslaget. Här skall några huvudpunkter i denna kritik återges.

Familjeföretagens förening, Svenska företagares riksförbund, Sveriges advokatsamfund, SHIO och *Skånes handelskammare* förklarar att man i allt väsentligt ansluter sig till den kritik av den föreslagna tjänstepensioneringen som framförs i herrar *Helmers* och *Magnussons* reservation. I reservationen framhålls bl. a. att förslaget innebär en olika skatterättslig behandling av likvärdiga former för tryggnad av lämnade pensionsutfästelser, att dubbelbeskattning kan inträda vid försäkring av pensionen och att förslaget innebär en utomordentligt omfattande informationsskyldighet för arbetsgivarna och även en ökad uppgiftsskyldighet från de anställdas sida. *Näringslivets skattedelegation* framhåller att förslaget medför besynnerliga

materiella konsekvenser som påvisas i reservationen.

Några remissinstanser framhåller att förslaget innebär en omotiverad skillnad i behandlingen av pensioner som tryggats på olika sätt. Så gör *kammarrätten i Göteborg, LRF, Svenska företagares riksförbund* och *Sveriges advokatsamfund*.

Företagsskatteberedningen framhåller att kommitténs förslag om avdrag för pensionsförsäkring bör kompletteras med en bestämmelse som reglerar frågan om rätt beskattningsår. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anför att P-försäkring bör kunna anses tagen i samband med tjänst även om försäkringstagaren bidrar med viss avgift. Förbundet framhåller vidare att avdrag för kostnad för premie bör ske i förvärvskällan och inte under allmänna avdrag. Annars kan den som bott i Sverige endast del av året inte få avdrag för den faktiskt erlagda avgiften. *TOR* framhåller att en dubbelbeskattningseffekt kan uppstå i nämnda situation genom att skattskyldighet föreligger för hela det utfallande pensionsbeloppet. *TOR* föreslår att denna effekt motverkas genom att skattskyldiga i nämnda situation får avdrag i förvärvskällan tjänst.

Flera remissinstanser framhåller att en annan dubbelbeskattningseffekt kan uppkomma vid tjänstepensionsförsäkringen genom att utfallande pensionsbelopp i sin helhet beskattas som inkomst även om inte avdrag erhållits för hela premien. Kritik av angivet slag framförs av *Näringslivets skatte-delegation, RSV, LRF, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges advokatsamfund, TCO* och *Skånes handelskammare. Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller däremot att någon annan lösning än att arbetstagare vid överförsäkring beskattas för icke avdragsgill del av pensionen knappast är möjlig.

Försäkringsinspektionen, länsstyrelsen i Malmöhus län och *företagsskatteberedningen* tillstyrker att avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse och konto anknyts till planpension på sätt utredningen föreslagit. Även *länsstyrelsen i Västernorrlands län* tillstyrker med vissa påpekanden förslaget i denna del.

Flera remissinstanser konstaterar att kommitténs hela förslag beträffande tjänstepensioneringen bygger på ett begrepp, allmän pensionsplan, men att man ändå inte lämnat någon exakt och genomtänkt definition av begreppet. *FPG* konstaterar att kommittén i begreppet inlagt krav på att arbetsgivaren tillhör arbetsgivarorganisation och att åtminstone någon anställd tillhör arbetstagarorganisation som antagit planen. Något skäl för att införa en annan tolkning av den i tryggandelagen lagfästa definitionen av allmän pensionsplan än den som hittills entydigt gällt har inte ens åberopats av kommittén. För ITP-planens del skulle konsekvensen bli att den kreditmöjlighet som skuldföring av pensionsutfästelser innebär förbehålls företag som är anslutna till arbetsgivarorganisation och har åtminstone någon anställd som är medlem i arbetstagarorganisation. Åtskilliga företag som tillämpar ITP-planen är icke anslutna till någon arbetsgivarorganisation. Detta

gäller således för något över 200 av FPG:s omkring 1 740 försäkringstagare. Sådana företag, liksom sådana som är anslutna till sådan organisation men där de anställda tjänstemännen inte är anslutna till arbetstagarorganisation, skulle inte kunna kvarstå i systemet. En särskilt drastisk konsekvens skulle vara om ett företag, som är anslutet till arbetsgivarorganisation, har exempelvis endast en tjänsteman som är organiserad och denne slutar sin anställning och företaget då måste övergå till SPP-försäkring för pensionsrätt, som därefter intjänas av samtliga anställda. Om senare åter en tjänsteman anställs, som är ansluten till organisation, skulle företaget kunna återgå till FPG/PRI-systemet. Det här anförda torde visa att det måste vara rimligt att skuldföring under alla förhållanden medges, oavsett organisationstillhörighet i fråga om förmåner, som är utformade helt enligt ITP-planens bestämmelser och är kreditförsäkrade i FPG och registrerade i PRI. Likartade synpunkter framförs av *Näringslivets skattedelegation*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *SPP*. *SPP* framhåller även följande. Allmän pensionsplan bör anses omfatta ett av organiserad arbetsgivare träffat hängavtal. Av totalt 17 000 SPP-anslutna arbetsgivare är 7 000 oorganiserade. *Folksam*, *KF* och *KP* anför att det ofta förekommer att företag utan att vara medlem i arbetsgivarorganisation tillämpar den kooperativa arbetsgivarorganisationens avtal och därigenom har KP:s "normalpension". Det framhålls också att stora grupper folkrörelseföretag har en ITP-pension som inte är en följd av avtal med huvudorganisation på arbetstagersidan utan utgör en utfästelse om att samma förmåner som i ITP-planen skall utgå. *LO* anför likartade synpunkter som de senast nämnda samt framhåller dessutom att begreppet planpension bör utvidgas så att det också inrymmer sådana pensioner som ensidigt utfästes av arbetsgivare förutsatt att pensionsvillkoren följer pensionsplan för det kollektiv som är pensionsmottagare. Även *kammarrätten i Göteborg*, *Försäkringstjänstemannaförbundet* och *TCO* framhåller att begreppet är oklart i kommitténs förslag. *LRF* påpekar att skillnaden mellan företag som tillämpar allmän pensionsplan och företag som inte tillämpar sådan plan tillmäts särskild betydelse med hänsyn till planföretagens inskränkta uppgiftsskyldighet för utgivna pensionsförmåner.

FPG anför att förbättringar i ITP-planens förmåner förekommer i relativt stor utsträckning och att de nu kan inordnas i FPG/PRI-systemet. *FPG* framhåller också att enligt förslaget måste sådana förbättringar urskiljas ur skuldföringssystemet och säkerställas genom tecknande av P-försäkring vilket framtvingar en fördyrad och tungrodd administration. Påpekanden om att kommittén underskattat förekomsten av företagsbundna eller individuella avvikelser från tillämpningen av t. ex. ITP-planen görs vidare av bl. a. *SPP* och *TCO*. *SACO/SR* framhåller att om förslaget genomförs synes det innebära möjlighet att i framtiden träffa avtal om tjänstepension utöver vad som finns i nu gällande ITP-avtal.

Några remissinstanser kommenterar det faktum att kommitténs förslag medför att nuvarande överensstämmelse mellan civilrättslig och skatterätts-

lig pensionsskuld bryts. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller att det inte är någon nackdel att överensstämelsen bryts eftersom ej avsedda utnyttjanden av pensionsstiftelseinstitutet till stor del kan föras tillbaka på brister i civillagstiftningen. Kritik mot att överensstämelsen bryts framförs av *länsstyrelsen i Kristianstads län*, *Näringslivets skattedelegation* och *Skånes handelskammare*. *KPA* framhåller att kommunala normalpensionsreglementen inte faller under begreppet allmän pensionsplan och att därför den föreslagna ändringen skulle medföra att ett betydande antal kommunägda eller kommununderstödda företag som tillämpat dessa reglementen inte skulle kunna göra avdrag för ökning av pensionsskulden efter år 1975. Pensionsanstalten yrkar därför att bestämmelserna ges sådan utformning att nämnda företag och inrättningar medges avdrag för avsättning till utfästa pensioner enligt kommunala pensionsreglementen. Likartade synpunkter framförs av *Landstingsförbundet*.

FPG framhåller att det från rättvisesynpunkt är otillfredsställande att kommittén behandlat alla utfästelser enligt allmän pensionsplan på samma sätt. *FPG* och *Näringslivets skattedelegation* påpekar även att *STP* inte ger någon oantastbar pensionsrätt. *Näringslivets skattedelegation* framhåller därför att om begränsningar införs beträffande tjänstepension måste *STP* lämnas utanför.

Några remissinstanser berör vilka konsekvenserna skulle bli av att utfästelser om pension måste begränsas till planpension. *EAR* framhåller att posten avsatt till pensioner är av stor betydelse i många företags finansiering. Då alternativa möjligheter till finansiering ofta inte står till buds kan inskränkningar i rätten till skattemässigt avdragsgilla pensionsavsättningar få icke önskvärda konsekvenser. *Svensk industriförening* framhåller att förslaget innebär alltför långt gående ingrepp i den valfrihet som f. n. råder beträffande periodiseringen av företagarnas utgifter för pensionering och i möjligheten att låta det egna kapitalet arbeta och förräntas i företaget. *Svenska revisorsamfundet* framhåller att förslaget att avsättning måste ske med beskattade medel är olyckligt därför att det försvårar eller omöjliggör för arbetsgivarna att tillämpa företagsekonomiskt korrekt kostnadsredovisning. *SPP* anför att det inte framgår hur engångsavgifter och engångsavsättningar vid förtidspension skattemässigt skall behandlas. *Näringslivets skattedelegation* anför att förslaget medför att det i praktiken blir omöjligt att behålla redan gjorda utfästelser för utlänningar med temporär anställning i Sverige och att stora svårigheter skulle uppstå att ordna pensioneringen för personer bosatta i Sverige som temporärt har anställning utomlands. *Skånes handelskammare* framhåller att förslaget innebär att pensionskonto för pensioner utanför pensionsplan måste tas fram till beskattning vid överlåtelse av näringsverksamhet.

Näringslivets skattedelegation och *SPP* framhåller att om förslaget genomförs så skulle detta vålla ett betydande merarbete för arbetsgivare, försäkringsanstalter, deklaranter och taxeringsmyndigheter. *Statens personalpen-*

sionsverk förordar att uppgift om pensionsmedförande lön beträffande anställda inom det statliga pensionsområdet endast skulle behöva lämnas då exakt uppgift om pensionslönens storlek erfordras för taxeringsmyndigheternas handläggning av avdragsyrkanden.

4.5 Dispenser

Ett tjugotal av remissinstanserna kommenterar ej kommitténs förslag till dispensregler. 1972 års skatteutredning anför att mot tekniken med en rad dispensmöjligheter kan invändningar riktas men att tekniken dock torde vara nödvändig med hänsyn till de skiftande individuella hänsynstaganden som kan bli aktuella på pensionsområdet. Övriga remissinstanser är kritiska. Några reagerar mot en lagstiftningsteknik som kräver ett stort antal dispensmöjligheter, andra pekar på ytterligare situationer där också behov av dispensmöjligheter föreligger medan åter andra framhåller de komplikationer som kommer att uppstå till följd av dispensreglerna.

Försäkringstjänstemannaförbundet framhåller att det principiellt är felaktigt att konstruera ett system som man vet kommer att ge upphov till ett mycket stort antal dispenser. Förbundet anser bästa lösningen vara att utforma bestämmelserna så att de försäkrade kan få sina legitima behov tillgodosedda utan dispens. Likartade synpunkter framförs av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, FAR, KPA och LRF. Liknande kritik mot föreslagna dispensregler framförs från ytterligare några remissinstanser. Näringslivets skattedelegation anför att man bestämt måste reagera mot denna typ av lagstiftning som innebär att man tillgriper grovt verkande huvudregler som kan åsidosättas i enskilda fall. Svenska företagens riksförbund framhåller att det faktum att kommittén föreslagit en rad möjligheter till dispenser visar att nuvarande bestämmelser svarar mot en rad praktiska behov. Skånes handelskammare anför att dispenser enligt sakens natur bör komma i fråga endast för oförutsedda och sällan förekommande situationer som dessutom saknar principiell betydelse. I yttrandet konstateras vidare att med kommitténs förslag blir däremot dispensmyndighetens beslut en betydande del av hela lagstiftningens innehåll. Handelskammaren framhåller vidare att detta förhållande onekligen väcker frågan i vilken utsträckning riksdagen kan delegera sin grundlagsenliga uppgift att utöva beskattningsrätten. FPG anför att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att dispensgivningen styrs så starkt genom uttalanden av kommittén och om inte i stället det lagtekniskt riktiga är att sådana anvisningar intas i författningstexten. Göta hovrätt har liknande synpunkter. Hovrätten framhåller att de föreslagna reglerna om dispens från begränsningsreglerna inte innehåller andra begränsningar än att särskilda skäl skall föreligga men att det av motiven framgår att dispensmöjligheten är avsedd för vissa speciella situationer. När det är fråga om avdrag från inkomst av rörelse, jordbruksfastighet eller tillfällig förvärvsverksamhet synes vara fråga om situationer av övergångskaraktär. Hovrätten anser att i sådana

fall bör undantag från huvudreglerna tas upp i övergångsbestämmelserna med närmare precisering av förutsättningarna för avdrag. Såvitt gäller avdrag från inkomst av tjänst anser hovrätten att det i lagstiftningen bör anges de förutsättningar som skall föreligga för att dispens från reglerna skall medges.

Några remissinstanser framhåller att behov av dispensmöjligheter föreligger även i andra fall än de kommittén angivit. *Näringslivets skattedelegation* anför att det faktum att kommittén i sitt resonemang utgått från att företagaren i första hand skall teckna försäkring och i andra hand konsolidera företaget visar bättre än något annat vilka bristande insikter kommittén haft. *Folksam, KF, KP, Svenska revisorsamfundet, Svenska sparbanksföreningen* och *Sveriges advokatsamfund* framhåller också i huvudsak att ägare av nystartade företag i första hand måste tänka på företagets konsolidering och att dispensmöjlighet därför bör föreligga även vid avyttring av rörelse som påbörjats efter den 1 januari 1974. *Folksam, KF* och *KP* anser vidare att dispensmöjlighet bör föreligga när en företagare på grund av ålder, hälsotillstånd m. m. inte kan nå upp till en med hänsyn till inkomsten rimlig pensionsnivå. *LRF*, som konstaterar att för inkomst av jordbruksfastighet föreslås dispens endast för inkomst som grundar rätt till särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst, ställer som ett minimikrav att lantbrukare skall likställas med övriga företagare och kunna medges avdrag för realisationsvinst. *LRF* framhåller vidare att om föreslagna inskränkningar beträffande kvalitativa rekvisit genomförs medför det att praktiskt taget alla utländska försäkringar blir diskvalificerade. Förbundet påpekar att detta bl. a. skulle gälla officiella utländska försäkringar vilket vore obilligt. *FPG* anför att generell dispens bör ges för premie för P-försäkring för att trygga äldre pensionsutfästelser till beroende arbetstagare. *FPG* framhåller vidare att klara regler erfordras i ikraftträdandelagen om att inköp av P-försäkring kan ske enligt tidigare gällande bestämmelser för att trygga pensionsutfästelser som avser oberoende arbetstagare och som arbetsgivare lämnat före den 1 januari 1976. *Försäkringsinspektionen* framhåller att behov av dispensmöjligheter föreligger i ytterligare två situationer där den skattskyldige visar att han utnyttjat den nya lagstiftningens avdragsmöjligheter, men ändå inte kan uppnå en pension på planpensions- eller motsvarande nivå. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller att det inte är uteslutet att ytterligare dispenser kan behövas. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anser föreslagna dispensmöjligheter vara så snäva att de inte tillnärmelsevis ger den komplettering som krävs om beloppsmässiga begränsningar i avdragsrätten införs. Ett dispensförfarande bör inriktas på att den skattskyldige skall få möjlighet att bygga upp en med hänsyn till sina förhållanden rimlig pensionsnivå. Förbundet framhåller också att man förutsätter att vinst på fastighetsförsäljning vid avveckling av rörelse och jordbruksfastighet skall bli föremål för dispens. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att dispensmyndigheten bör ha möjlighet att pröva dispensfrågan utan att vara bunden av andra normer än den principiella grundförutsättningen att pensionssyftet skall vara för han-

den. *Folksam*, *KF* och *KP* framhåller att det för flera av dispensfallen måste vara möjligt att utlära generella föreskrifter som onödiggör behandling från ärende till ärende.

Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller beträffande frågan om dispensmyndighet att det mest tillfredsställande synes vara att vägen med förhandsbesked utnyttjas och att möjlighet till överklagande bör finnas.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför också att administrativt är dispensförfarandet förenat med avsevärda komplikationer. Förbundet framhåller att en anhopning av dispensärenden kommer att ske i slutet av beskattningsåret då de skattskyldiga kan överblicka sin situation. Samtidigt måste den skattskyldige erlagga premie senast den 15 januari året efter beskattningsåret då även försäkring skall vara beviljad. Förbundet framhåller att man med dessa påpekanden vill understryka att ett dispensinstitut varken i formellt eller i materiellt hänseende är en tilltalande lösning. Påpekanden om att dispenserreglerna kommer att medföra komplikationer av olika slag framförs även av *länsstyrelsen i Kristianstads län*, *Sveriges advokatsamfund*, *SACO/SR*, *SHIO* och *Sveriges köpmannaförbund*.

4.6 Ikraftträdandebestämmelser

De av kommittén föreslagna ikraftträdandebestämmelserna berörs ej av *kammarrätten i Göteborg*, *riksförsäkringsverket*, *RSV*, *länsstyrelsen i Jönköpings län*, *försäkringsrättskommittén*, *1972 års skatteutredning*, *1968 års kapitalmarknadsutredning*, *Handelsflottans pensionsanstalt*, *Svenska kommunalarbetsförbundet*, *Sjöbefälets pensionskassa*, *statens personalpensionsverk*, *Svenska kommunförbundet* och *Sveriges riksbank*. Bestämmelserna tillstyrks av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Landstingsförbundet*.

Några remissinstanser förordar att vissa delar av förslaget skall träda ikraft tidigare än kommittén föreslagit. *Länsstyrelserna i Stockholms* och *Västernorrlands län* samt *företagsskatteberedningen* framhåller att de nya bestämmelserna om avsättning till stiftelse resp. konto för beroende arbetstagare bör tillämpas redan vid 1976 års taxering.

Av övriga remissinstanser är flertalet starkt kritiska mot utformningen av ikraftträdandebestämmelserna för frivilliga P-försäkringar tecknade efter den 20 januari 1975 och för tjänstepensionsförsäkring tecknad efter den 24 april 1975 därför att de innebär att de föreslagna reglerna skall tillämpas retroaktivt. Kritik av detta slag framförs av *Göta hovrätt*, *länsstyrelserna i Kristianstads* och *Göteborgs och Bohus län*, *Folksam*, *KF*, *KP*, *FAR*, *Försäkringsanställdas förbund*, *Försäkringstjänstemannaförbundet*, *KPA*, *LRF*, *Svensk industriförening*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *SPP*, *Svenska revisorsamfundet*, *Svenska sparbanksföreningen*, *Sveriges advokatsamfund*, *SACO/SR*, *TOR*, *TCO* och *Skånes handelskammare*. Kritikerna framhåller i huvudsak följande. Sådana trängande behov som motiverar retroaktiv lagstiftning har inte visats föreligga. Det är särskilt

stötande att retroaktiviteten knyts till tidpunkten för en presskommuniké, som utfärdats innan betänkandet avlämnats. Det strider mot rättsäkerheten att en kommitté skall kunna införa bestämmelser som föregriper en eventuellt kommande lagstiftning. Retroaktiviteten medverkar till att rubba trovärdigheten till försäkringsbolagen och statsmakterna. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* hänvisar i sin kritik till uttalanden i förarbeten till äldre lagstiftning rörande försäkringar där det framhållits att rätt föreligger att i avdragshänseende få en försäkring behandlad enligt den lag som gällde vid försäkringens tecknande. Riksförbundet framhåller vidare att ett brott mot grundsatsen, att för tecknade försäkringar inte skall skärpas genom ny lagstiftning, skulle vara ägnat att minska allmänhetens tilltro till statsmakternas respekt för ingångna avtal. Redan den omständigheten att förslag framlagts om retroaktiv lagstiftning har enligt riksförbundet skapat oro.

Många remissinstanser är också kritiska mot föreslagna ikraftträdande bestämmelser beträffande frivilliga P-försäkringar tecknade före den 21 januari 1975 och tjänstepensionsförsäkringar tecknade före den 25 april 1975. Sådan kritik framför *länsstyrelsen i Kristianstads län, Folksam, KF, KP, Försäkringsanställdas förbund, Försäkringstjänstemannaförbundet, LO, LRF, Svensk industriförening, Näringslivets skattedelegation, Svenska försäkringsbolags riksförbund, SPP, Svenska revisorsamfundet, Sveriges advokatsamfund* och *SACO/SR*. I de kritiska yttrandena framhålls i huvudsak att äldre försäkringsavtal bör behandlas efter de regler som gällde när försäringen tecknades och att ett rimligt krav är att redan tecknade försäkringar får ändras i anslutning till den lagstiftning de tillkommit under. *LO* anför att förslaget berör avtal som slutits helt i lagens anda och att retroaktiviteten bör begränsas till avtal ingångna efter den 1 januari 1975. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att den föreslagna retroaktiva lagstiftningen framstår som särskilt ingripande mot bakgrund av att äldre försäkringsavtal tillkommit i överensstämmelse med noggrant utformade regler och under föreskriven myndighetskontroll. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anför att försäkring av de legala förutsättningarna för redan tecknade försäkringar inte bör kunna ske utan mycket starka skäl. Riksförbundet påpekar att kommittén, till stöd för sitt förslag, endast åberopat kontrollsvårigheter. I anslutning därtill framhåller riksförbundet att livförsäkringsbolagen genom intyg eller på annat sätt kan medverka till att underlätta kontrollen av huruvida yrkat avdrag avser äldre försäkring. *Näringslivets skattedelegation* framhåller att då äldre P-försäkringar urholkats av inflation och höjda skatter finns behov av att göra tilläggsförsäkringar. Delegationen finner det svårförståeligt att kommittén velat bromsa denna möjlighet.

FPG framhåller att det är rimligt att alla utfästelser som lämnats senast den 31 december 1975, även till beroende arbetstagare undantas från tillämpning av de nya reglerna om avsättning till konto och stiftelse.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

Inkomstbeskattning av livförsäkring sker efter endera av två principer. Enligt den ena medges inte avdrag för premien. I så fall beskattas inte utfallande belopp. Denna metod gäller för kapitalförsäkring (K-försäkring). Enligt den andra principen har den skattskyldige rätt till avdrag för försäkringspremie. Mot detta svarar skatteplikt för den ersättning som utfaller på grund av försäkringen. Detta gäller i fråga om pensionsförsäkring (P-försäkring).

I skilda sammanhang har uppmärksamats att P-försäkringsformen – vid sidan av dess egentliga syfte, nämligen att underlätta uppbyggnaden av ett tillfredsställande pensionsskydd – har kommit att utnyttjas som ett skatteflyktsinstrument. P-försäkringen innebär ett uppskov med beskattningen av viss del av inkomsten – nämligen premien – och försäkringsformen kan således användas för att omfördela beskattningen mellan skilda inkomstår. Olika åtgärder har redan vidtagits för att råda bot mot de mest uppenbara missbruken. Jag kan erinra om 1959, 1964 och 1973 års lagändringar. Den sistnämnda innebar bl. a. att avdraget för premie för makes P-försäkring slopades och att försäkringstagaren skall vara skattskyldig för utfallande belopp även efter överlåtelse av P-försäkring. Denna lagstiftning byggde på ett förslag av livförsäkringsskattekommittén (1971:07) i promemorian (Ds Fi 1972:10) Vissa beskattningsfrågor angående frivillig P-försäkring. Kommittén har i sitt fortsatta arbete ytterligare övervägt frågan om den skattemässiga behandlingen av P-försäkringar och i samband därmed även frågan om avdragsrätt för avsättning för tryggnad av pension. Kommittén redovisar sina ståndpunkter i betänkandet (SOU 1975:21) Pensionsförsäkring-avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för försäkringspremie och kontoavsättning m. m.

Inom kommittén har inte uppnåtts enighet om förslagen. Även remissutfallet visar att åtskilliga frågor på detta område är kontroversiella. Innan jag tar upp kommitténs olika förslag till diskussion vill jag emellertid beröra en principiell fråga, som har betydelse för hur man i fortsättningen skall lösa problemet med P-försäkringar i skattehänseende. Frågan gäller om vi i fortsättningen bör ha kvar P-försäkringsreglerna över huvud taget. Kommittén har berört spörsmålet och kommit fram till den ståndpunkten att den individuella P-försäkringen bör vara kvar, låt vara med viktiga begränsningar. Även remissinstanserna är genomgående för att nuvarande beskattningsordning för P-försäkringsformen i princip behålls. De skäl som har anförts – bl. a. att det skydd som f. n. kan lämnas via den allmänna folkpensionen (AFP) och den allmänna tilläggspensionen (ATP) samt arbetsmarknadens kollektiva pensionssystem inte är fullt utbyggt – är helt tillräckliga för att motivera att man i princip har kvar rätt till avdrag för premier för individuell P-försäkring. Det är visserligen sant att P-försäk-

ringen kan användas även för andra ändamål än för att åstadkomma pensionskydd. Kommittén har sökt påvisa att så har skett, och bl. a. i den tablå som återfinns i bil. 1 till protokollet i detta ärende redovisat frekvensen av mycket stora pensionsförsäkringsavdrag vid 1973 års taxering. De åtgärder som jag kommer att föreslå i det följande är emellertid ägnade att i allt väsentligt undanröja möjligheten att obehörigt använda den skattemässiga förmån som ligger i att premierna för P-försäkringen är avdragsgilla.

Kommitténs förslag innehåller två huvudkomponenter. Den ena omfattar "kvalitativa" regler, dvs. villkoren för att en pensionsförsäkring skattemässigt skall få behandlas som P-försäkring, den andra "kvantitativa" regler, dvs. direkta beloppsmässiga begränsningar i avdragsrätten. Vidare innehåller förslaget bestämmelser som berör tjänstepensionsförsäkringarna samt rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse och konto Avsatt till pensioner. Dessa regler syftar till att ge skattemässiga förmåner i form av avdrag för kostnader för pensionering intill en viss godtagen högsta standard. Ett riktmärke vid bestämmandet av denna standard utgör de statliga pensionsbestämmelserna och pensionsförmånerna enligt planen för industrins och handelns tilläggspension (ITP-planen). Målet för kommitténs arbete har härjämte varit att åstadkomma likformighet vid den skattemässiga behandlingen av tryggade pensionsförmåner, vare sig detta sker i form av försäkring eller genom arbetsgivarens avsättning till pensionsstiftelse eller till konto Avsatt till pensioner. Samordningen mellan egna pensionsarrangemang å ena sidan och tjänstepensionsarrangemang å andra sidan utgör ett viktigt inslag i förslaget. Denna samordning tänks skola ske på det sättet att förmånen av tjänstepension skall minska rätten till avdrag för egen P-försäkring. Här har kommittén anvisat i princip tre olika metoder. Den första metoden – huvudregeln – innebär att den förmån som består i att arbetsgivaren svarar för pensionen räknas ut för varje anställd och läggs till hans lön som skattepliktig intäkt. Å andra sidan får den anställda utnyttja sin rätt till avdrag för P-försäkring – det totala avdragsutrymmet – för denna förmån. Finns utrymme kan förmånen s. a. s. kvittas, men kvittningen sker öppet, genom redovisning på deklarationsblanketten. Den andra metoden, som avses skola omfatta flertalet anställda med tjänstepension, innebär att tjänstepensionsförmånen inte räknas ut för varje anställd. I stället sker som f. n. s. k. tyst kvittning mellan förmån och avdragsrätt. Emellertid skall den anställda i detta fall minska sitt underlag för beräkning av totalt avdragsutrymme med den lön som grundar rätt till tjänstepension. Den tredje metoden, som egentligen inte har direkt samordnande verkan men avses skola få likartad effekt, är att arbetsgivaren förlorar rätt till avdrag avseende kostnader för tryggande av sådana pensionsförmåner som ligger utanför den av kommittén föreslagna högsta standarden för tjänstepensionsförmåner.

Ambitionen att med hjälp av avdragsreglerna vid beskattningen åstadkomma likformighet i den pensionering som ligger utanför AFP och ATP

är i och för sig lovvärd men synes leda till avsevärda problem. Den nyss beskrivna huvudregeln kan inte – och bör sannolikt inte heller, på grund av den ökade administrativa belastningen – tillämpas för ett stort antal av de skattskyldiga. Metoden med tyst kvittning kan leda till problem och orättvisa i de fall där arbetsgivarens pensionsåtaganden inte alls når upp till eller på annat sätt väsentligt avviker från de allmänna pensionsplanerna. Kommittén har insett att tillämpningsproblem kan uppkomma men har försökt att avhjälpa detta genom olika slag av dispenser och anvisningar från riksskatteverket (RSV). Av remissyttrandena framgår att både dispenser och anvisningarna skulle bli omfattande. Jag har kommit fram till den uppfattningen att avdragssystemet inte bör fylla funktionen att åstadkomma likformighet i avdragsrätten för pensionsförmåner med utgångspunkt i en antagen likformig standard i pensionsförmåner av olika slag, såsom egen P-försäkring och tjänstepension. Denna min uppfattning stärks också av det förhållandet att de här aktuella reglerna inte kan tillämpas i fråga om redan ingångna pensionsåtaganden, och att det således kommer att dröja avsevärd tid innan den av kommittén eftersträlvade likformigheten kan slå igenom fullt ut.

Däremot anser jag i likhet med kommittén nödvändigt att man nu beslutar regler, som kan användas för att motverka ett obehörigt utnyttjande av P-försäkringar utöver syftet att åstadkomma en godtagbar pension. Dessa regler bör ta sikte på såväl utformningen av P-försäkringsvillkoren, dvs. i överensstämmelse med kommitténs terminologi, s. k. kvalitativa villkor, som kvantitativa begränsningar i själva avdragsrätten. Vidare bör P-försäkringen utformas så att den inte kan användas för skatteflykt genom överlåtelse, pantsättning e. d. eller på grund av utflyttning ur landet.

Min principiella ståndpunkt beträffande skattereglerna för P-försäkring och därtill hörande frågor leder till att jag kommer att föreslå betydande förenklingar i administrationen i förhållande till kommittéförslaget. Trots den ändrade inriktningen i syfte som jag här förordar utgör kommittéförslaget emellertid alltjämt i många avseenden en god grundval för skattereglernas utformning. Jag avser i det följande att närmare behandla förslaget i dess olika detaljer med utgångspunkt i den principiella syn som jag här har redovisat.

5.2 Kvalitativa regler. Villkoren för P-försäkring

De statliga pensionsbestämmelserna och pensionering enligt s. k. allmän pensionsplan, särskilt den s. k. ITP-planen, har enligt vad jag antytt i föregående avsnitt varit vägledande för kommitténs förslag i fråga om villkoren för P-försäkring. Åtskilliga remissinstanser har funnit detta vara en naturlig utgångspunkt för övervägandena. Några remissinstanser önskar dock modifieringar i kommittéförslaget. Andra remissinstanser påpekar att de villkor för P-försäkring som kommittén har föreslagit inte tar hänsyn till väsentliga konsumentbehov.

Som jag har framhållit i det föregående avsnittet bör syftet med skatteregler för P-försäkring inriktas på att motverka ett obehörigt utnyttjande av denna försäkringsform. Det är då naturligt att som P-försäkring i skattehänseende inte godta andra försäkringsformer än sådana som syftar till och är ägnade för pensionering. De statliga pensionsbestämmelserna och villkoren i de allmänna pensionsplanerna bör kunna tas som mönster.

5.2.1 Kretsen av försäkrade

Kommittén hävdar att pension skall ses som en form av uppskjuten lön eller annan arbetsinkomst från aktiv verksamhetstid. Den som tecknar en frivillig P-försäkring, försäkringstagaren, skall i princip således också vara den som pensioneras, dvs. den som uppbär utfallande belopp.

Efter förebild av den statliga pensioneringen m. m. föreslås dock rätt att medförsäkra annan än försäkringstagaren. Kommittén syftar härvid främst på försäkringstagarens make och barn. Emellertid anser kommittén att hänsyn bör tas även till det fallet att försäkringstagaren har minderårigt barn och att barnet sköts av hemmavarande make. Försäkring bör då kunna tecknas på makes liv, om hemmavarande barn finns och detta eller dessa sätts in som förmånstagare. Vidare föreslår kommittén att arbetsgivare skall kunna teckna P-försäkring på anställds liv och även äga försäkringen.

I allmänhet har remissinstanserna godtagit kommittéförslaget i denna del. Några remissinstanser uttalar sig dock för en vidare krets av försäkrade. Bl. a. uttalar man sig för ökad möjlighet att teckna P-försäkring på makes liv. I några yttranden motsätter man sig att som villkor för P-försäkring bestämmelser införs avseende kretsen av försäkrade. Det pekas härvid på att försäkringstagare bör kunna teckna P-försäkring på fader eller moder, annan anhörig eller den mot vilken försäkringstagaren i övrigt känner sig ha försörjningsplikt.

För egen del vill jag anföra följande. Ett fullföljande av tanken att P-försäkring endast skall kunna användas för pensioneringsändamål leder enligt min mening till att kretsen av försäkrade bör begränsas till i huvudsak försäkringstagaren. Det bör således inte stå öppet att genom P-försäkring sörja för annan än den försäkrades eller honom närståendes framtida försörjning. Visserligen har försäkringsanstalterna redan i dag i viss utsträckning bidragit till att motverka att P-försäkringar utnyttjas i uppenbara skatteflyktsyften. Sålunda torde inte möjlighet finnas att teckna försäkring på äldre persons liv och låta rätten till försäkringen tillkomma exempelvis hemmavarande barn. Vidare har anstalterna förklarat sig beredda att medverka till att ytterligare motverka ett obehörigt utnyttjande av P-försäkring. Även om anstalterna avstår från att meddela P-försäkring av här avsett slag, skulle emellertid utan särskilda villkorsbestämmelser kvarstå ett tryck från allmänheten. Det kan således inte anses uteslutet att sådana försäkringar kan komma att meddelas.

Jag vill i sammanhanget erinra om den möjlighet som f. n. finns att lämna periodiskt understöd till annans försörjning. Under remissbehandlingen har man bl. a. uttalat sig för att som försäkrad godta den till vilken periodiskt understöd kan lämnas med avdragsrätt för givaren. Den försäkrade skulle därvid kunna insättas som förmånstagare till utfallande belopp. Rätten till avdrag för periodiskt understöd är emellertid beloppsmässigt begränsad. Godtar man ett system där i kretsen av försäkrade skulle ingå personer till vilka kan lämnas periodiska understöd, innebär detta i princip att större avdrag för kostnader för mottagarens försörjning kan medges än som godtas inom ramen för de periodiska understöden. Visserligen innebär nu gällande regler att belopp, som utgår till förmånstagare, minskar möjligheten att med skattemässiga verkningar lämna periodiskt understöd under samma år. Detta förhållande utgör dock inget skäl för att medge att skattskyldig samma år med avdragsrätt skall kunna lämna periodiskt understöd samt erlägga försäkringspremie till förmån för mottagaren av understödet. Jag vill således inte föreslå att försäkringstagare genom P-försäkringar skall kunna sörja för annans framtida försörjning i vidare mån än vad som följer av kommitténs förslag.

Det här anförda innebär att försäkringstagaren skall vara den försäkrade vid frivillig P-försäkring. Försäkringen skall vidare få innefatta även viss efterlevandepension. I följande avsnitt kommer jag närmare att behandla utformningen av ålderspension och efterlevandepension. Som kommittén har föreslagit bör vidare möjlighet föreligga att teckna P-försäkring på makes liv till förmån för hemmavarande barn för att kompensera kostnadsökningen för barnets skötsel om maken avlider. Härutöver bör arbetsgivare kunna teckna P-försäkring på sina arbetstagare.

5.2.2 Försäkringsformer som kan hänföras till P-försäkring

Gemensamma regler för P-försäkring

Kommittén föreslår att P-försäkring inte bör få utgå i andra former än ålderspension, invalidpension och efterlevandepension. Möjligheten att teckna livförsäkring som innehåller utfästelser av både P-försäkrings- och K-försäkringsnatur bör vidare slopas. För att försäkring skall godtas som P-försäkring skall den således i sin helhet uppfylla villkoren för P-försäkring. RSV bör emellertid kunna meddela dispens från detta krav, om särskilda skäl föreligger och om de villkor som i övrigt skall gälla för P-försäkring är uppfyllda. Dispensmöjligheten är avsedd att omfatta vissa försäkringar, som har tecknats i utlandet. Härutöver föreslås att försäkring som har tecknats som P-försäkring inte till någon del bör få ändras till K-försäkring.

Kommitténs förslag i denna del har godtagits eller lämnats utan erinringar av det övervägande antalet remissinstanser. I några yttranden påpekas att kombinerade P- och K-försäkringar meddelas av några anstalter. Inom den statliga frivilliga P-försäkringen, sägs det vidare, utgör en sådan kombination

ett väsentligt inslag. Mer än hälften av de avgifter som betalas in till den statliga frivilliga P-försäkringen kan hänföras till försäkringsform av såväl P-försäkrings- som K-försäkringsnatur. K-delen utgörs härvid av en motförsäkring som innebär att erlagda premier återbetalas till den försäkrades dödsbo, om dödsfall inträffar innan pension har börjat utgå. På samma sätt återbetalas del av premiebeloppet, om pension har utgått i mindre än fem år. Motförsäkring finns vidare, om än i liten utsträckning, i försäkringar som har meddelats av försäkringsanstalterna. Riksförsäkringsverket har däremot inte haft något att erinra mot kommitténs förslag om förbud mot kombinerade P- och K-försäkringar samt förklarat sig införstått med kravet på att avskaffa denna kombinationsform.

För egen del anser jag följande. Rätten till avdrag för P-försäkring bör av principiella skäl begränsas till sådana försäkringsformer som är avsedda enbart för pensioneringsändamål. Detta innebär att utfästelsen inte bör få innehålla rätt till utbetalning av kapitalbelopp eller andra motprestationer som redan f. n. hänförs till K-försäkringstyper. Vidare bör endast ålderspension, efterlevandepension och invalidpension få komma i fråga som P-försäkringsformer.

Kommittén föreslår vidare att den nuvarande möjligheten att få en utomlands tecknad försäkring godtagen som P-försäkring bör finnas kvar. Enligt kommitténs mening bör dock dispens inte kunna medges från villkorskraven i vidare mån än att försäkringen tecknats utomlands. Detta innebär följaktligen att villkoren i övrigt för P-försäkring måste vara uppfyllda. Jag delar uppfattningen att man inte bör kunna medge avsteg från dessa övriga villkor. I det följande kommer jag att föreslå relativt detaljerade villkor för att försäkring skall godtas som P-försäkring. Det torde vara praktiskt taget uteslutet att någon utländsk försäkring kommer att uppfylla dessa krav. Med anledning härav anser jag anledning inte finnas att bibehålla dispensregler för utländska försäkringar. I fråga om redan meddelade dispenser för utländska försäkringar hänvisar jag till vad som kommer att anföras i avsnittet 5.6.1 i samband med ikraftträdandet.

Enligt min mening bör möjlighet föreligga att teckna en livförsäkring med villkor, som överensstämmer med dem som här föreslås för P-försäkring, men i samband med avtalet få försäkringen klassificerad som K-försäkring. Däremot bör en P-försäkring sedan försäkringsavtalet har träffats inte till någon del få ändras till K-försäkring.

5.2.3 Ålderspension

Kommittén föreslår 60 år som lägsta pensionsålder för ålderspension. RSV föreslås dock dispensvägen få medge lägre pensionsålder, både generellt för kategori och i individuella fall. Ålderspension skall i princip vara livsvarig men temporär P-försäkring skall få förekomma under förutsättning att den utgår under minst fem år. Ålderspension föreslås vidare skola utgå med

samma belopp vid varje utbetalningstillfälle. Ålderspension enligt allmän pensionsplan skall emellertid få nedsättas. S. k. tjänstepensionsförsäkring skall enligt kommitténs förslag alltid vara livsvarig. – En livsvarig ålderspension skall inte få omvandlas till temporär pension. – I fråga om ålderspension skall förmånstagare få insättas endast vid tjänstepensionsförsäkring. Därvid skall de anställda kunna insättas som förmånstagare.

Det övervägande antalet remissinstanser godtar kommitténs förslag beträffande ålderspension eller lämnar det utan erinringar. Några uttalar sig dock för bibehållande av nuvarande pensionsålder 55 år och vidare för vissa ändringar i fråga om dispensordningen. Dessutom för man fram önskemål om en kortare utbetalningstid än fem år vid temporär ålderspension. Flera remissinstanser vill dessutom att ålderspensionen vid tjänstepensionsförsäkring skall få vara temporär.

För egen del vill jag anföra följande. Den av kommittén föreslagna lägsta pensionsåldern 60 år för ålderspensionen är i och för sig väl motiverad. Man kan erinra om att förtidspension före 60 års ålder inom den allmänna försäkringen kan komma i fråga endast vid nedsatt arbetsförmåga. Kommittéförslaget stämmer således väl överens med det principiella synsättet inom den allmänna försäkringen. Vidare bör man beakta kommitténs synpunkt att det övervägande antalet yrkesverksamma inte vill gå i pension redan vid 55 år. Å andra sidan är arbetstakten och kraven på effektivitet numera högt uppdrivna. Ett växande antal yrkesverksamma har svårigheter att fortsätta arbeta till 60 år. De som vill trappa ner eller upphöra med sina arbetsinsatser före 60 års ålder bör ha möjlighet att fylla ut inkomstbortfallet med pension genom frivillig P-försäkring. Genom att bibehålla nuvarande pensionsålder kan man dessutom minska behovet av dispenser. Mot bakgrunden av det anförda förordar jag att lägsta pensionsåldern alltså bör vara 55 år.

Även om den lägsta allmänna pensionsåldern sätts till 55 år bör det finnas möjlighet till lägre pensionsålder i vissa fall. Sådan möjlighet föreligger i dag, och kommittén anser att denna möjlighet skall vara kvar. Jag delar denna uppfattning. Dispensrätten bör ligga hos regeringen, som dock bör kunna uppdraga åt RSV att handlägga dispensärenden avseende individuella fall. Dispens bör kunna meddelas såväl generellt för vissa klart definierbara yrkesgrupper, inom vilka pensionsåldern regelmässigt är lägre än 55 år, som efter prövning i individuella fall. Prövning i individuella fall bör inte som nu kunna få ske redan vid försäkringens tecknande utan först sedan behovet av pensionsutbetalning har inträtt. Dispens i individuella fall bör ges endast då särskilda omständigheter är för handen, exempelvis om försämrade försörjningsmöjligheter föreligger på grund av varaktig sjukdom eller nedsatt arbetsförmåga. Så bör också vara fallet om någon upphör med sin yrkesverksamhet och det kan förväntas att vederbörande inte kommer att ånyo börja yrkesverksamhet. Dispensbeslut som efter regeringens förordnande meddelats av RSV bör inte kunna överklagas.

Ålderspensioner bör i princip utgå under hela den pensionerades återstående livstid. Emellertid finns skäl att i vissa situationer tillåta även temporär ålderspension.

Temporär ålderspension är i första hand avsedd som pensionskydd i avvaktan på AFP och ATP. Vidare kan sådan pension få användning som pensionsförstärkning under de första åren efter pensioneringen. För att den temporära pensionen skall kunna användas som pensionsutfyllnad i tiden mellan den faktiska pensioneringen och pensionsåldern bör kortaste pensionsutbetalningstid kunna understiga den tid som kommittén har föreslagit, dvs. fem år. För ett sådant ställningstagande talar dessutom den sänkning av pensionsåldern i allmän försäkring från 67 till 65 år som skall ske med verkan fr. o. m. den 1 juli 1976. Jag föreslår således att temporär pension på grund av P-försäkring måste utgå under minst fem år men att en utbetalningstid av minst tre år godtas, om pensionsutbetalningarna skall upphöra när den pensionsberättigade fyller 65 år.

Enligt kommittéförslaget skall livsvarig ålderspension inte få omvandlas till temporär ålderspension. Detta förslag bör ses mot bakgrunden av den beloppsmässiga begränsning i avdragsrätten för P-försäkring som kommittén har föreslagit och för vilken jag kommer att redogöra i det följande. Kommittén har befarat att en beloppsmässigt begränsad avdragsrätt skulle leda till att denna utnyttjades i för stor utsträckning för temporära försäkringar. För att motverka en sådan effekt har kommittén föreslagit en särskild beloppsmässig begränsning för rätten att teckna temporär försäkring. Enligt min mening bör man emellertid inte begränsa möjligheterna att teckna temporär försäkring i vidare mån än vad jag nyss anfört, dvs. så att temporär försäkring måste utgå under minst fem år, eller minst tre år om pensionsutbetalningarna skall upphöra när den pensionsberättigade fyller 65 år. Med hänsyn härtill bör från skattemässig synpunkt inte något hinder finnas mot att omvandla livsvarig ålderspension till temporär försäkring i enlighet med det nyss sagda. Vidare bör det givetvis vara möjligt att omvandla temporär ålderspension till livsvarig ålderspension. Ålderspension bör dock inte få utgå med sjunkande belopp under den första femårsperioden. Däremot finns inget som hindrar att beloppet får stiga efter hand. Man bör nämligen kunna skaffa ett försäkringsskydd som följer den allmänna standardutvecklingen.

Beträffande tjänstepensionsförsäkringen innebär kommittéförslaget att ålderspensionen bör vara livsvarig i de fall fråga inte är om planpension. Jag kommer i det följande att föreslå att avdrag för tjänstepensionsförsäkring skall medges endast då försäkringen tryggar åtagande enligt allmän pensionsplan eller motsvarande förmåner. Man bör således kunna godta ålderspension vid tjänstepension enligt pensionsåtagandet utan hinder av vad jag här föreslagit i fråga om temporära pensioner vid egen P-försäkring. Jag vill i sammanhanget påpeka att den anställde skall vara förmånstagare till sådan ålderspension.

5.2.4 Invalidpension

Enligt kommittén bör invalidpension få utgå högst så länge den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Vidare bör pensionen utgå med lika belopp under hela utbetalningstiden. Som har framgått av det föregående bör den inte få förses med villkor som medför rätt till kapitalbelopp vid sidan av pensionen och inte heller i övrigt få innehålla moment av K-försäkring.

Remissinstanserna har nästan genomgående tillstyrkt kommittéförslaget eller lämnat det utan erinran. En remissinstans påpekar emellertid att kravet på lika stora belopp under hela utbetalningstiden gör det omöjligt att anpassa kompletteringsförsäkringarna till de varierande förmåner som utgår från allmän försäkring under sjukpenningtid och förtidspensionstid. Det finns dessutom förespråkare för en utvidgning av kretsen av försäkrade. Föräldrar bör föreslås få rätt till avdrag för omyndigt barns invalidpensionsförsäkring. Detta sägs böra gälla i varje fall så länge barn och ungdomar som invalidiseras riskerar att bli utan ATP.

Jag delar kommitténs uppfattning att invalidpension på grund av P-försäkring skall kunna utgå högst så länge den försäkrade är arbetsoförmögen eller har nedsatt arbetsförmåga. Någon utvidgning av kretsen försäkrade utöver vad kommittén har föreslagit – dvs. försäkringstagaren eller, när fråga är om tjänstepensionsförsäkring, den anställde – anser jag inte tillräckligt motiverad. För att inte hindra en anpassning av kompletteringsförsäkringar till de varierande förmåner som utgår från allmän försäkring bör man frånga kravet på att pensionen skall utgå med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle. Periodicitet i utbetalningarna bör dock krävas. Pensionen bör därför få upphöra tidigast fem år efter det försäkringsavtalet har träffats. Villkor som medför rätt till kapitalbelopp vid sidan av pensionen skall inte få förekomma.

5.2.5 Efterlevandepension och övriga förmånstagarförordnanden

Kommittén understryker, som tidigare har framhållits, att pension är att anse som uppskjuten lön. Därför bör i princip inte någon annan än försäkringstagaren själv få lyfta utfallande belopp. Visst undantag sägs dock böra medges för en krets av närstående, nämligen efterlevande make och därmed jämställd sammanboende samt barn. Kommittén föreslår således att nuvarande generella rätt att genom förmånstagarförordnanden förfoga över utfallande belopp i betydande grad inskränks för P-försäkringen. Således skall förmånstagarförordnande kunna göras endast så att efterlevandepension skall tillfalla make och barn. Med makar jämställs personer, som utan att vara gifta lever tillsammans, om de tidigare varit förenade i äktenskap eller gemensamt har eller haft barn. Vidare jämställs med makar även personer som har sammanbott under äktenskapsliknande förhållanden. Enligt kommittén bör dock i detta senare fall krävas att samlevnaden har bestått under minst tre år för att efterlevandepension till förmån för samlevnadspartnern

skall få tecknas. Med barn avser kommittén förutom biologiskt barn även adoptivbarn, styvbarn och fosterbarn. Efterlevandepension skall enligt kommittén utgå med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle. Efterlevandepension till make skall vara livsvarig. Efterlevandepension till barn skall upphöra senast när barnet fyller 20 år. Har försäkring avseende efterlevandepension till barn tecknats på försäkringstagarens makes liv, skall försäkringen dock upphöra senast när barnet fyller 16 år. För handikappade barn föreslår kommittén dock att efterlevandepensionen får vara livsvarig. Kommittén föreslår slutligen att förmånstagarkretsen skall namnges i försäkringsavtalet.

Ett stort antal remissinstanser understryker vikten av att temporär efterlevandepension bör kunna tecknas för make och därmed jämställd person. Man pekar emellertid på svårigheterna att visa sammanlevnad under minst tre år. Några remissinstanser vill ta med samlevnadsfall utöver dem som kommittén har ansett böra beaktas. I flera yttranden framförs att efterlevandepension till barn bör få utgå längre tid än vad kommittén har föreslagit. Några föreslår 25 års ålder som högsta gräns. Vidare anser några remissinstanser att åldersgränsen för barnet bör vara densamma oavsett om försäkringen har tecknats på försäkringstagarens eller dennes makes liv. Ett stort antal remissinstanser vill som P-försäkringsform ha kvar den s. k. försörjningsrätten, dvs. försäkring med viss garanterad utbetalningstid. Dessutom påpekas från några håll att bestämmelser i skattelagstiftningen inte torde kunna inskränka rätten enligt lagen (1927:77) om försäkringsavtal (FAL) att oinskränkt insätta förmånstagare.

För egen del får jag anföra följande. I det föregående har jag uttalat mig om kretsen av försäkrade vid P-försäkring liksom om rätten att göra förmånstagarförordnanden i P-försäkringssystemet. Jag har därvid föreslagit en möjlighet till efterlevandepension för make och barn. Som make bör givetvis alltid få räknas den som i beskattningssammanhang behandlas som make. I fråga om andra samlevnadsfall finner jag i princip inga skäl att gå längre än vad kommittén har föreslagit. Kravet på tre års sammanlevnad kan emellertid medföra onödiga svårigheter. Enligt min mening bör det räcka om personerna sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden vid tidpunkten för försäkringens tecknande och då är mantalsskrivna på samma fastighet. Redan det förhållandet att försäkringstagaren tecknar en försäkring med efterlevandeskydd i dessa fall får anses innebära att samlevnaden inte är av tillfällig natur.

Efterlevandepension till make och därmed jämställd person skall enligt kommittéförslaget vara livsvarig. Till grund för detta ställningstagande har bl. a. legat ett önskemål om överensstämmelse med vad som tillämpas inom planpensioneringssystem o. d. Behov av temporär efterlevandepension förekommer emellertid i vissa lägen. Ett sådant skydd kan vara behövligt exempelvis under en anpassningsperiod eller i avvaktan på den efterlevandes egen pension enligt allmän försäkring. Jag vill därför inte motsätta mig möjligheten att teckna ett temporärt skydd för efterlevande. Enligt avtalet

får varken temporär eller livsvarig efterlevandepension utgå med sjunkande belopp under den första femårsperioden. Möjlighet bör dock finnas att låta pensionsbeloppen stiga efter hand. Motivet härför är samma som vid ålderspension. Den temporära försäkringen bör utgå under minst fem år. Man bör dock ha möjlighet att låta sådan pension upphöra när den efterlevande maken uppnår pensionsåldern i allmän försäkring, dvs. 65 år.

Som barn räknar kommittén såväl biologiskt barn som adoptivbarn, styvbarn och fosterbarn. Jag ansluter mig till denna bestämning. Har försäkring tecknats på försäkringstagarens liv, är utgående belopp avsett att användas för barnets uppehälle och fostran. Enligt kommitténs förslag skall efterlevandepension i detta fall kunna utgå högst till dess barnet fyller 20 år. Jag vill i sammanhanget erinra om att åldersgränsen för barnpension inom ITP-systemet nyligen satts ned till 20 år. Vidare får efterlevande barn till statsanställd pension endast till 19 år. För barnpension från folkpensioneringen gäller gränsen 18 år och från tilläggs pensioneringen gränsen 19 år. Kommittéförslaget får anses väl avvägt. Enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken upphör visserligen föräldrarnas underhållsskyldighet för kostnader för barns uppehälle och utbildning inte förrän barnet har fått den utbildning som med hänsyn till föräldrarnas villkor och barnets anlag kan anses tillbörlig. Detta kan innebära skyldighet för föräldrar att bidra till utbildning även vid ålder över 20 år. Detta förhållande bör dock inte grunda rätt att genom P-försäkring sörja för barns uppehälle i nu avsedda fall. Jag föreslår således att efterlevandepension till barn i det fall försäkringen har tecknats på försäkringstagarens liv skall upphöra senast då barnet fyller 20 år. Jag biträder dock kommitténs förslag att pensionen bör få vara livsvarig, om barnet är handikappat.

Belopp som utgår på grund av försäkring som har tecknats på försäkringstagarens makes liv är avsett att täcka de ökade kostnader, som kan uppkomma om maken avlider, t. ex. för passning och skötsel av barnet. Med make bör kunna jämföras sådan sammanboende som tidigare nämnts. Vidare bör försäkring som här avses få täcka kostnader även för makes eller sammanboendes barn. Med hänsyn till ändamålet är det naturligt att pensionen inte får utgå längre än till dess barnet fyller 16 år.

Pensionering genom P-försäkring bör som jag tidigare har nämnt få användas uteslutande för att säkerställa försäkringstagarens och hans familjs framtida försörjning. Försörjningsränta kan utgå under visst antal år efter den försäkrades död men oberoende av viss pensionstagares liv. Denna pensioneringsform har inte någon motsvarighet i planpensioneringen eller den allmänna pensioneringen och torde i regel inte främst fylla ett pensioneringssyfte utan tjäna andra ändamål. Jag är därför inte beredd att tillstyrka P-försäkring i form av försörjningsränta ens till en begränsad förmanstagarakrets. Behovet av efterlevandeskydd kan nämligen i allt väsentligt tillgodoses inom ramen för det framlagda förslaget med dess möjlighet att teckna såväl livsvarig som temporär efterlevandepension.

Vad i det föregående har anförts om rätten att insätta förmånstagare till P-försäkring innebär att försäkringen måste innehålla förbud mot att senare insätta andra förmånstagare än som medges inom P-försäkringssystemet. Denna fråga innehåller civilrättsliga aspekter, och jag avser att behandla den närmare i avsnitt 5.2.7.

5.2.6 Tjänstepensionsförsäkring

I det föregående har behandlats vissa speciella villkor beträffande förmånstagarförordnande vid tjänstepensionsförsäkring. Kommittén har emellertid i fråga om dessa försäkringar framfört ytterligare synpunkter. Enligt kommitténs mening bör nämligen försäkringsgivaren vid tecknandet upplysas om att fråga är om tjänstepensionsförsäkring. Vidare bör premier för tjänstepensionsförsäkring i sin helhet erläggas av arbetsgivaren.

Vid remissbehandlingen har man bl. a. framfört önskemål om ett bibehållande av nuvarande möjlighet att låta arbetsgivare och anställd svara för var sin del av premien för en tjänstepensionsförsäkring.

För egen del får jag anföra följande. Det är betydelsefullt att skillnad kan göras mellan anställdas egen P-försäkring och försäkring som har tecknats i samband med hans tjänst. Som jag kommer att utveckla i det följande bör nämligen avdragsrätten för hans egen försäkring och för tjänstepensioneringen ordnas efter olika system. Jag finner det därför motiverat att försäkringsgivaren underrättas om försäkringens karaktär av tjänstepensionsförsäkring. Av samma skäl bör vidare endast arbetsgivaren ha åtagit sig att erlägga premie för tjänstepensionsförsäkringen.

Möjlighet bör föreligga för anställd att överlåta en P-försäkring till arbetsgivaren. Så kan exempelvis ske i det fallet att en egenföretagare upphör med sin verksamhet och tar anställning. Jag kommer i det följande att förorda att en sådan överlåtelse godtas. Sker sådan överlåtelse bör enligt min mening försäkringen därvid få karaktär av tjänstepensionsförsäkring. Försäkringsgivaren bör därför göras uppmärksam härpå i samband med att han underrättas om överlåtelsen. Övergår äganderätt till inte slutbetalad tjänstepensionsförsäkring till anställd i samband med att anställningen upphör, bör hinder inte föreligga för den försäkrade att efter överlåtelsen fullfölja premiebetalningen inom ramen för tillåtna avdrag. Försäkringen skall då efter överlåtelsen likställas med P-försäkring, som inte har tagits i samband med tjänst. Fullföljs däremot premiebetalningen av den försäkrades nya arbetsgivare skall försäkringen bibehålla sin karaktär av tjänstepensionsförsäkring.

5.2.7 Överlåtelser

Kommittén föreslår att P-försäkring skall få överlåtas endast vid anställningsförhållande och på grund av utmätning, ackord eller konkurs liksom

på grund av bodelning i anledning av hemskillnad eller äktenskapsskillnad, om försäkringstagaren skulle ha varit berättigad till avdrag vid taxeringen för utbetalning till förvärvaren som för periodiskt understöd. Vidare skall P-försäkring få överlåtas efter dispens av RSV. Kommitténs förslag innebär således att samma villkor skall gälla för möjlighet att överlåta P-försäkring som nu gäller i fråga om möjlighet att med verkan vid inkomsttaxeringen flytta över skattskyldigheten för P-försäkring till ny ägare vid överlåtelse.

Vid remissbehandlingen har i stort samma kritik riktats mot förslaget som mot kommitténs förslag beträffande begränsning av rätten att insätta förmånstagare. Det påpekas dock vidare att ett civilrättsligt överlåtelseförbud skulle medföra ett nytt rättsläge i bl. a. familjerättsligt hänseende. Om P-försäkring inte får överlåtas, torde nämligen rätten till försäkringsförmånerna inte ingå i den egendom vari finns giftorätt.

För egen del får jag anföra följande. P-försäkringsformen kan – till skillnad från K-försäkringen – inte jämföras med vanligt banksparande utan är enbart ett pensionskydd för försäkringstagaren och hans familj. Visserligen finns hos försäkringsgivaren ett kapital bestående av främst ansamlade premier. Men detta är beräknat för att finansiera pensionskyddet för försäkringstagarkollektivet. Den enskilde försäkringstagarens rätt till detta kapital är villkorat redan i dag och kommer att bli det ännu mer, om de regler jag har föreslagit i det föregående godtas. Det kan f. ö. konstateras att ju mindre en pensionsförsäkring innehåller av garantimoment desto billigare blir pensioneringsskyddet. Ett visst s. k. "tekniskt värde" finns dock alltid i livförsäkring. Detta tekniska värde är lågt i förhållande till det maximala skydd som teoretiskt kan komma i fråga men förhållandevis högt i de fall där försäkringsförmånerna inte kommer att utgå alls. Med det sagda har jag velat åskådliggöra att P-försäkringen inte är lämplig som "handelsvara". När överlåtelse förekommer, torde skälet ofta vara möjligheter till skattelättnader. I undantagsfall kan orsaken vara likviditetssvårigheter. I dessa fall uppstår snarast frågan om möjlighet till återköp hos försäkringsgivaren. Jag återkommer till denna fråga i det följande. Här vill jag säga att jag delar kommitténs mening att man bör begränsa möjligheterna till överlåtelse av P-försäkring.

Beträffande kommitténs förslag till begränsningar i överlåtelserätten vill jag framhålla att jag finner övervägande skäl tala för förslaget. Endast smärre ändringar bör göras i det. Kommittén föreslår sålunda bl. a. att överlåtelse skall få ske vid bodelning i anledning av äktenskapsskillnad. Ett villkor för överlåtelse skall dock härvid vara att försäkringstagaren skulle ha kunnat tillgodoföra sig avdrag för periodiskt understöd vid utbetalning till nye ägaren av belopp som svarar mot utfallande pension. För min del anser jag det inte lämpligt med ett sådant villkor för rätten till överlåtelse. Däremot bör föreskrivas att skattskyldigheten skall åvila försäkringstagaren oavsett överlåtelser, såvida icke makarna lever åtskilda. Väljer man en sådan ordning för beskattning av utfallande belopp bör enligt min mening överlåtelse genom

bodelning kunna godtas oavsett om bodelningen sker i anledning av äktenskapsskillnad eller av annan anledning. Sker överlåtelse av P-försäkring vid bodelning med anledning av makes död bör RSV kunna lämna dispens från nyssnämnda skattskyldighetsregel, om särskilda skäl föreligger.

Kommittéförslaget innebär vidare att anställd kan överlåta sin P-försäkring till sin arbetsgivare såvida inte arbetsgivaren är fåmansbolag vari den anställde har bestämmande inflytande. Jag kommer i det följande att behandla arbetsgivares avdragsrätt för kostnader för anställds pensionering. Med hänsyn till de begränsningar jag därvid kommer att föreslå finns ingen anledning att skilja mellan arbetstagare i eget fåmansbolag eller annan anställd. Jag anser därför att överlåtelse vid anställning bör godtas, oavsett vem den anställde är.

Vidare föreslår kommittén att äganderätten till försäkringen vid arvskifte skall övergå till den eller de förmånsberättigade. Förmånen kan här nämligen bestå endast av efterlevandepension. Jag vill här erinra om att enligt 102 § FAL återkallelse av förmånstagarförordnande inte kan ske efter försäkringstagarens död.

Kommittén föreslår som tidigare nämnts att RSV skall få medge att försäkring överlåts även i andra fall än de nu angivna, om särskilda skäl föreligger. Ett sådant fall är t. ex. arvskifte för att möjliggöra utfående av laglott. Med hänsyn till att mitt förslag om inskränkningar i rätten att överlåta P-försäkring tar sikte enbart på överlåtelser under försäkringstagarens livstid föreligger inget behov om dispens i detta fall.

Kommittén föreslår att de här redovisade reglerna om rätt till överlåtelse tas in i försäkringsavtalet. Överträdelse av sådant förbud bör därför inte få civilrättslig giltighet. Jag är i saken ense med kommittén att inskränkningarna i rätten att överlåta P-försäkring bör få genomslag även i civilrätten.

F. n. finns inga civilrättsliga begränsningar i rätten till överlåtelse. Den systematik som uppstår vid FAL tar inte sikte på indelningen i P-försäkringar och K-försäkringar, vilken indelning har skattemässig motivering. FAL ses f. n. över av försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09). Att nu i FAL föreskriva inskränkningar avseende överlåtelse av P-försäkring synes mig inte vara någon lämplig lösning. Däremot kan utan hinder föreskrivas att överlåtelse är utan verkan om förfogandet sker i strid mot försäkringsvillkor som enligt KL skall tas in i försäkringsavtalet. Detsamma bör gälla villkor som inskränker rätten att förordna om förmånstagarare. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet föreslår jag således att FAL ändras i nämnda hänseende. Det nu anförda innebär att de P-försäkringar som har tecknats före ikraftträdandet visserligen inte ändrar karaktär i vad avser rätten till överlåtelse eller insättande av förmånstagarare men att försäkringsgivaren och försäkringstagaren skall kunna komma överens om att de här nämnda inskränkningarna i detta hänseende skall gälla, och att denna överenskommelse blir civilrättsligt giltig även gentemot tredje man. Som jag skall nämna i det följande i samband med övergångsproblematiken bör avskattning ske av äldre P-försäkringar, som efter ikraftträdandet överlåts i

strid mot vad som nu har föreslagits eller där annan förmånstagare har förordnats än sådan som kan godtas i det här föreslagna systemet. Beträffande P-försäkringar som tecknas efter ikraftträdandet måste de i fråga om överlåtelse och förmånstagare här upptagna villkoren tas in i försäkringsavtalet.

I 66 § första momentet utsökningslagen (1877:31 s. 1) föreskrivs att egen- dom, som till följd av sin beskaffenhet eller enligt föreskrift vid gåva eller testamente eller på annan mot envar gällande grund inte får överlätas, heller inte får utmätas, om annat inte följer av lag eller förordning. Med hänsyn till denna föreskrift behövs en regel i FAL som möjliggör utmätning, oavsett vad som har överenskommit mellan försäkringsgivaren och försäkrings- tagaren om inskränkningar i överlåtelse- rätten.

Enligt 6 kap. 1 § andra stycket giftermålsbalken skall bestämmelserna om giftorätt äga tillämpning i fråga om rättighet, som inte kan överlätas eller annars är av personlig art, endast såvitt dessa bestämmelser inte strider mot vad som särskilt gäller beträffande rättigheten. Denna regel synes inte utesluta att försäkring ingår i giftorättsgodset och vid bodelning tillskiftas försäkringstagarens make. Vad jag i det föregående har föreslagit synes inte innebära att giftermålsbalken måste ändras.

Kommittén föreslår vidare att, när försäkring har överlåtits genom ut- mätning, ackord eller konkurs eller efter medgivande av RSV, den nye ägaren skall vara skattskyldig för utfallande belopp. Jag delar denna upp- fattning. I det föregående har jag uttalat mig om hur skattskyldigheten bör ordnas vid överlåtelse genom bodelning i anledning av äktenskapsskill- nad. Vidare föreslås att det skall åligga den nye ägaren att omedelbart un- derrätta försäkringsgivaren om förvärvet. Visserligen kan det göras gällande att denna underrättelseplikt bör åvila överlåtaren, eftersom det får anses ligga i dennes intresse att härigenom befrias från skattskyldigheten för ut- fallande belopp. Då emellertid utfallande belopp kommer att tillfalla över- låtaren om inte anmälan görs och följaktligen den nye ägaren har intresse av anmälan för att skydda sina intressen, synes kommittéförslaget in- nebära den bästa lösningen. Underrättelseskyldigheten bör således åvila den nye ägaren.

5.2.8 *Belåning, pantsättning och återköp*

Kommittén föreslår att P-försäkring inte skall kunna belånas eller pant- sättas och att villkor av sådan innebörd skall tas in i försäkringsavtalet. Vidare föreslås att P-försäkring skall kunna återköpas endast efter med- givande av RSV och att även detta skall anges i försäkringsavtalet.

De synpunkter som remissinstanserna framför med anledning av kom- mitténs förslag i dessa delar avser främst frågan huruvida de föreslagna inskränkningarna kan bli civilrättsligt giltiga.

För egen del vill jag anföra följande. F. n. föreligger inga hinder mot att pantsätta P-försäkring. Försäkring kan vidare med viss inskränkning

belånas. Av vad jag i det föregående anført angående det tekniska värdet av P-försäkringar framgår emellertid att sådan försäkring inte lämpar sig som underlag för kreditgivning och än mindre kommer att göra det med den utformning P-försäkringen avses få genom föreliggande förslag. Belåning och pantsättning faller dessutom utanför ramen för det pensioneringssyfte, som utgör det bärande motivet för rätten till avdrag för försäkringspremien. En belåning innebär ju att viss del av förmånen s. a. s. kan tas ut i förskott. Därvid borde egentligen belåningen utlösa en beskattning, vilket emellertid är olämpligt från andra synpunkter. Jag godtar således kommittéförslaget i sak i detta hänseende men skall strax återkomma till den civilrättsliga frågan.

Återköp av P-försäkring utlöser enligt gällande bestämmelser beskattning. Från fiskal synpunkt kan man därför inte rikta samma invändningar mot återköp som mot belåning eller pantsättning. Å andra sidan finns sociala skäl som talar mot återköp. Men jag är medveten om att akuta likviditetsproblem ibland kan motivera ett återköp. Jag föreslår därför att RSV medges rätt att, om särskilda skäl föreligger, bevilja dispens från förbud mot återköp. RSV:s beslut i dispensärende som här avses bör inte kunna överklagas.

De fall av återköp jag hittills har berört avser individuella återköpsfall. Försäkringsanstalterna har hitintills av administrativa skäl regelmässigt tillåtit återköp av P-försäkring när fråga varit om blygsamma försäkringsbelopp. Dessa P-försäkringar kan inte anses fylla något egentligt pensioneringssyfte varför det inte heller fortsättningsvis finns någon anledning att vägra sådana återköp. Jag anser därför att återköp från beskattningssynpunkt bör kunna ske om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 10 000 kr.

De förslag jag här har framfört om förbud mot belåning och pantsättning liksom inskränkningen av återköpsrätten bör ha civilrättslig giltighet också mot tredje man. Detta kan ske genom att förbudet mot pantsättning och inskränkningen av rätten till återköp tas in bland villkoren i försäkringsavtalet. Med hänsyn till vad jag har föreslagit i fråga om FAL i föregående avsnitt uppnås den avsedda effekten.

5.3 Kvantitativa regler. Beloppsmässig begränsning av avdragsrätt för P-försäkring och avsättning för tryggnad av pension

5.3.1 Inledning

Som har nämnts i avsnitt 5.1 innebär kommittéförslaget – utöver de s. k. kvalitativa reglerna om villkoren för P-försäkring – även kvantitativa regler, dvs. beloppsmässiga begränsningar i avdragsrätten såvitt avser pensionering. I detta hänseende inskränker sig kommittéförslaget således inte enbart till P-försäkringsformerna utan berör hela avsättningssystemet för tryggnad av pensionering.

Det övervägande antalet remissinstanser godtar en begränsning i avdragsrätten utanför tjänstepensioneringen. Lantbrukarnas skattedelegation vill emellertid behålla full avdragsrätt men förordar inskränkningar i rätten att få ut pensionsbelopp. Några remissinstanser anser att kommittén i sammanhanget inte tillfredsställande har beaktat behovet av resultatutjämningsmöjligheter inom skattesystemet. Vidare har olika synpunkter anlagts på förslagets effekter på försäkringssparandet.

För egen del ansluter jag mig till förslaget att avdragsrätten för premier för egen P-försäkring begränsas. Visserligen kan det göras gällande att de kvalitativa villkor som jag har föreslagit i det föregående kommer att leda till ett bortfall av sådana försäkringar som tecknas i annat syfte än att ge ett rimligt och godtagbart pensionskydd. P-försäkringen har enligt vad kommittén visat och som jag tidigare har anfört emellertid i stor utsträckning använts också för att åstadkomma resultatutjämning. Behålls en obegränsad avdragsrätt, måste man räkna med att P-försäkringen alltjämt kommer att användas även i detta syfte. Enligt min mening finns emellertid inga skäl att använda P-försäkringen som resultatutjämningsmetod inom skattesystemet. Som jag tidigare har sagt bör pensioneringssyftet vara den enda grunden för skattemässig särbehandling av detta slag av försäkringar. En fråga som då närmast uppkommer är om den nuvarande möjligheten att uppnå resultatutjämning genom försäkringsavdraget bör ersättas med andra möjligheter till sådan utjämning utöver dem som redan finns och som har tillkommit inkom för detta ändamål. Det kan nämnas att riksdagen under en följd av år ställt sig avvisande till allmän öppen resultatutjämning vid beskattningen och till generella möjligheter till kontoavsättningar. Det skulle föra för långt att i detta sammanhang gå in på speciella resultatutjämningsmetoder. Kommittén har ansett att förslaget är generöst och förklarat att något behov av ytterligare utjämningsregler inte föreligger. Jag är med hänsyn till det anförda inte beredd att ta ytterligare ställning i detta ärende till regler om resultatutjämning.

Jag vill här också beröra förslagets inverkan på försäkringssparandet. Såväl de kvalitativa villkoren för P-försäkringen som en begränsning av avdragsrätten kommer sannolikt att sänka försäkringssparandet. Kommittén har försökt bilda sig en uppfattning om förslagets effekt på kapitalmarknaden utan att kunna säga något definitivt om storleken av minskningen i försäkringssparandet. Förslagen har utformats från i första hand allmänna pensionspolitiska och skattepolitiska synpunkter. Även jag anser att dessa synpunkter bör komma i första rummet.

Kommittéförslaget innebär som nyss har sagts även begränsningar i fråga om tjänstepensionsförsäkringen och avsättningar i företag för att trygga pensionering. Dessa åtgärder är motiverade främst från rättvisesynpunkt. Som jag har nämnt i inledningsavsnittet kommer man i stora svårigheter, om man har ambitionen att via avdragsreglerna i skattesystemet nå fram till likformighet i uppbyggnaden av pensionstrygghet. En bidragande orsak till

denna svårighet är att pensioneringen kan ordnas på så många olika sätt – genom P-försäkring, tjänstepensionsförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse och avsättning till konto Avsatt till pensioner. Siktet bör i stället närmast vara inställt på att hindra skatteflykt genom arrangemang där pensioneringssyftet är underordnat. Även tjänstepensionsförsäkringen och avsättning till pensionsstiftelse eller konto kan användas för skatteomfördelning snarare än pensionering. Någon form av begränsning i själva avdragsrätten är således motiverad även i dessa fall. I det följande avser jag att behandla de olika förslagen vart och ett för sig.

5.3.2 Avdrag för P-försäkring, som inte är tjänstepensionsförsäkring

Kommittén har beräknat kostnaderna för att under en normal intjänandetid och med olika inkomstutvecklingar genom P-försäkring bygga upp ett pensionsskydd av i stort samma storlek som tillkommer en anställd med ITP-pension. Man kan få ett sådant pensionsskydd i normala inkomstlägen, om man för premier får ta i anspråk 20 % av inkomsten innan man fyller 50 år och 30 % av inkomsten därefter. Kommitténs beräkningar framgår av bilagorna 2 och 3 i protokollet till detta ärende. Kommittén föreslår därför att den som själv har att svara för kostnaderna för sin pensionering, dvs. egenföretagare och sådan tjänsteinkomsttagare som saknar annat pensionsskydd än ATP, bör ha rätt till avdrag för P-försäkringspremie med högst nämnda procentsatser av inkomsten. Som spärr mot alltför höga pensioner har kommittén valt en övre gräns motsvarande 20 basbelopp för avdragsrättsgrundande inkomst. Enligt kommittén bör motsvarande avdragsrätt tillkomma även andra kategorier skattskyldiga med arbetsinkomst. Har emellertid den skattskyldige inkomst av anställning som grundar rätt till pension, föreslås viss ytterligare inskränkning i nyss nämnda avdragsrätt. Till denna fråga återkommer jag i avsnitt 5.3.3. Vidare innebär kommittéförslaget att endast A-inkomst skall få grunda avdragsrätt. Med A-inkomst förstås enligt 9 § 3 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, inkomst av tjänst, dock inte periodisk intäkt som avses i 31 § kommunalskattelagen (1928:370), KL, samt inkomst av jordbruksfastighet och rörelse, om den skattskyldige varit verksam i förvärvskällan i ej ringa omfattning. Övriga inkomster är B-inkomster. Kommitténs förslag i denna del motiveras med att pensionen är en uppskjuten arbetsinkomst. Det tjugoprocentiga resp. trettioprocentiga avdraget skall enligt kommittén få användas endast för premier avseende livsvarig pension till den försäkrade och efterlevandepension. Kommittén anser emellertid därutöver att möjlighet bör föreligga för alla skattskyldiga med A-inkomst att skaffa sig kompletterande pensionsförmåner genom försäkring. Kommittén föreslår för detta ändamål en ytterligare avdragsrätt genom ett s. k. kompletteringsavdrag för P-försäkring med 10 % av A-inkomst intill en gräns motsvarande 20 basbelopp. Det tioprocentiga avdraget får användas för alla former av P-försäkring som

fyller de kvalitativa villkoren. Med beaktande av sådana skattskyldiga vars inkomster varierar mellan olika år föreslår kommittén att avdraget skall få beräknas på alternativt inkomsten under beskattningsåret eller inkomsten under närmast föregående beskattningsår.

Ett stort antal remissinstanser har framhållit att det system för avdrag kommittén har föreslagit är alltför invecklat. Man har föreslagit att det tio-procentiga kompletteringsavdraget bör konstrueras som fast avdrag uttryckt i basbelopp, eventuellt inom ramen för redovisad A-inkomst. Detta avdrag sägs böra få uppgå till två basbelopp, dock högst redovisad A-inkomst. Ett annat förslag är att kompletteringsavdraget skall medges på sätt kommittén har föreslagit dock lägst med ett basbelopp. Många remissinstanser anser vidare att avdragsramarna är för snävt tilltagna för att kunna ge en pension som motsvarar ITP-pensionen.

För egen del vill jag anföra följande. Den som inte har pensionskydd i anställning bör med hjälp av skattefria premieavdrag ha möjlighet att bygga upp en pension som motsvarar pensionsstandard vid anställning i allmän tjänst eller i enskild tjänst där pensionering är anordnad med ITP. Avdragsreglerna måste emellertid ges en schablonmässig utformning. Man kan här inte lämna utrymme för individuell prövning mot bakgrund av olikhet i inkomstutveckling och framtida inkomstförväntningar m. m. I kommitténs beräkningar av kostnaderna i olika inkomstlägen för att bygga upp en pension, som kan anses motsvara ITP-pensionen, kan man påvisa fall då den uppbyggda pensionen understiger ITP-pensionen. Det bör emellertid beaktas att pensionsnivån för egenföretagare i allmänhet inte bör beräknas med utgångspunkt i den redovisade inkomsten av verksamheten på samma sätt som anställds pension ställs i relation till lön. Den redovisade inkomsten för egenföretagare innehåller även andra element än rena "löne"-delar, t. ex. avkastning på eget kapital, underlag för framtida pension etc. – även om dessa delar inte normalt särbehandlas vid inkomstbeskattningen. Kommitténs beräkningar är således enligt min uppfattning godtagbara och väl ägnade att läggas till grund för avdragsreglerna.

Jag delar till fullo kommitténs synsätt att pension bör ses som uppskjuten arbetsinkomst. Endast inkomst av detta slag bör således grunda rätt till premieavdrag. Kommittén har härvid valt att låta endast A-inkomst vara avdragsrättsgrundande. Min ståndpunkt är att kommittéförslaget bör godtas även på denna punkt.

Några invändningar mot att alternativt använda beskattningsårets inkomster och inkomsterna från det näst föregående beskattningsåret har inte gjorts. Även jag biträder kommittéförslaget i denna del.

När det gäller bestämmandet av själva avdragsutrymmet anser jag emellertid – i likhet med många remissinstanser – att förslaget är för invecklat. Man skall samtidigt komma ihåg att jag i det föregående har redovisat en annan syn på den allmänna inriktningen av avdragsrätten där likformighet över hela linjen inte anses möjlig att nå. Något direkt samband mellan

egen P-försäkring och tjänstepension bör således inte upprätthållas. Härmed behövs bara en översta gräns för avdragsrätten. Eftersom emellertid egna företagare inte kan tjänstepensioneras, synes deras avdragsutrymme böra få vara större än löntagarnas. Jag föreslår således att avdrag skall få göras med högst 10 % av A-inkomst i inkomstslaget tjänst och med högst 30 % av A-inkomst i inkomstlagen jordbruksfastighet och rörelse. I inget fall bör dock avdrag få beräknas på inkomst över 20 basbelopp. Denna övre gräns får således inte heller överskridas vid beräkning av sammanlagt avdrag, om försäkringstagaren har A-inkomst i mer än ett inkomstslag. Till frågan om dispens återkommer jag i ett följande avsnitt.

Enligt gällande bestämmelser får avdrag för premie för P-försäkring inte göras med så stort belopp att underskott uppkommer vid taxeringen. Kommittén har föreslagit att man bibehåller denna regel. Även jag anser att så bör ske.

5.3.3 Avdrag för tjänstepensionsförsäkring

Kommittén föreslår, som tidigare har nämnts, att även tjänstepensionsförsäkringar skall behandlas på i princip samma sätt som övriga P-försäkringar. Detta synsätt medför att den nuvarande s. k. tysta kvittningsrätten för tjänstepensionsförsäkringar, som betalas av arbetsgivare, föreslås slopad. Den anställde skall alltså – med ett viktigt undantag, som strax skall beröras – beskattas för förmånen av den premie som arbetsgivaren har erlagt för honom, dvs. för ett belopp som motsvarar premiens storlek. Samtidigt får den anställde emellertid avdragsrätt för premien som om han själv hade erlagt den, dvs. inom ramen för den totala premieavdragsrätt som kommittén har föreslagit. Det nyss antydda undantaget från regeln om beskattning av premieförmånen hos den anställde avser fallet att försäkringen gäller pension enligt allmän pensionsplan. I detta fall bör enligt kommittén den tysta kvittningsrätten bibehållas. I sådant fall skall emellertid det avdragsrättsgrundande inkomstunderlaget för det tjugo- resp. trettioprocentiga avdraget minskas med den lön som grundar rätt till pension enligt allmän pensionsplan. Underlaget för rätten till kompletteringsavdraget föreslås däremot inte skola påverkas. – Härjämte föreslår kommittén att premieavdraget skall göras som allmänt avdrag även när det avser tjänstepensionsförsäkring.

Ett flertal remissinstanser har motsatt sig förslaget att tjänstepensioneringen skall beröras av inskränkningarna i rätten till avdrag för P-försäkring. Det har därvid bl. a. påpekats att en begränsning av möjligheterna att trygga tjänstepension kan ses som ett ingrepp i avtalsfriheten på arbetsmarknaden. Vidare har påpekats att undantaget för pension enligt allmän pensionsplan – dvs. där tyst kvittning och reduktion av det avdragsrättsgrundande underlaget skall tillämpas – i vissa fall kan leda till en omotiverad och alltför stor inskränkning i den totala rätten till avdrag för P-försäkring. I fråga om förslaget att premieavdraget alltid skall göras som allmänt avdrag har

några remissinstanser påpekat att avdrag för tjänstepensionsförsäkring bör få göras i inkomstslaget tjänst när endast delar av beskattningsår kommer i fråga för taxering, t. ex. vid in- eller utflyttning, för att inte åstadkomma försämring i förhållande till nuläget.

För egen del vill jag framhålla följande. Utgångspunkten för mina förslag i detta lagstiftningsärende är att begränsa avdragsrätten för kostnaden för pensionering på sådant sätt att endast verkliga pensioneringsbehov får tillgodoses med obeskattade medel. För att nå ett sådant syfte har jag föreslagit såväl kvalitativa villkor för P-försäkringar som begränsningar i själva avdragsrätten. Jag har emellertid tidigare sagt att det inte är praktiskt möjligt att utforma dessa begränsningsregler så att de leder till likformighet i trygandet av pensionen medborgarna emellan. En sådan svårighet visar sig här i de regler som kommittén har föreslagit för samordning av avdragsrätten för egen P-försäkring och tjänstepensionsförsäkring.

Förutom de ojämnheter som kan uppstå, om inte huvudregeln kan tillämpas – således i flertalet fall – uppkommer administrativt merarbete genom uträknande av förmåner, kontrolluppgifter etc.

Det finns naturligtvis ett allmänt krav på rättvisa vid beskattningen, även om man inte kan gå så långt i strävan efter likformighet som kommittén har gjort. Enligt min mening tillgodoses detta krav lämpligast genom att medge arbetsgivarna avdrag för tjänstepensionskostnaderna intill vad som krävs för att uppfylla allmän pensionsplan i branschen.

Någon avräkning för de anställda i deras avdragsutrymme bör däremot inte ske. Genom mitt förslag i det föregående att detta utrymme är lägre i inkomstslaget tjänst än i inkomstlagen jordbruksfastighet och rörelse är enligt min mening tillräcklig hänsyn tagen till kraven på rättvisa i detta hänseende. Mitt förslag torde i praktiken få den konsekvensen att arbetsgivarna i fortsättningen inte lämnar högre pensionslöften än vad som gäller enligt de pensionsplaner varom arbetsmarknadens organisationer blir överens. I övrigt finns det personliga avdragsutrymme som jag föreslagit i det föregående och som jag kommer att beröra i avsnittet om dispens.

Enligt 25 § tryggandelagen kan emellertid i vissa fall arbetsgivare, som upphör med sin verksamhet, vara skyldig att trygga upplupen del av pensionsutfästelse genom att köpa P-försäkring. Utfästelsen kan härvid avse förmåner utöver planpension. Jag anser det naturligt att denna ovillkorliga plikt för arbetsgivaren att trygga de fribrev som pensionsborgenärerna har intjänat bör få ske med obeskattade medel i den mån utfästelsen inte avser arbetstagare som har bestämmande inflytande i företaget.

5.3.4 Avdrag för avsättningar till pensionsstiftelse och till konto Avsatt till pensioner

Kommittéförslaget innebär att arbetsgivarens rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse och till konto Avsatt till pensioner

begränsas till de fall där avsättningen görs för att täcka pensionskund för planpension.

Åtskilliga remissinstanser anser att nuvarande ordning inte bör ändras i vad den avser pensionering av anställda, som inte har bestämmande inflytande över företaget. Arbetsgivaren sägs alltså böra få behålla avdragsrätten för de kostnader som han har för att bygga upp pensionskapitalet för sådana anställda. Vidare förordar några remissinstanser att man utvidgar kretsen av arbetstagare med bestämmande inflytande över företaget.

För egen del får jag anföra följande. När det gäller de här aktuella metoderna för att trygga pensioner – avsättning till pensionsstiftelse eller till skuldkontot Avsatt till pensioner – har man att göra med ett system där arbetsgivaren sköter pensioneringen i egen regi och där försäkringssystemet antingen inte tas i anspråk alls eller för att täcka den kreditrisk som pensionslöftena innebär för de anställda. I vissa fall åter tryggas ålderspension genom avsättning och invalidpension och efterlevandepension genom P-försäkring.

Genom de möjligheter arbetsgivaren har att ordna de anställdas pensionering i egen regi vinner han att han – oavsett att han måste grunda stiftelse eller redovisa pensionskund – kan förfoga över pensionskapitalet i sin rörelse till dess pensionslöftena så småningom skall infrias. De anställdas rätt till godos genom lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. (tryggandelagen), som föreskriver villkor för rätt till pensionsarrangemang av nu avsett slag. De anställdas läge kan i trygghetshänseende anses i stort sett motsvara den situation de skulle befinna sig i om arbetsgivaren i stället tecknat pensionsförsäkring.

Det är just när det gäller likställigheten av pensioner som har tryggats genom avsättning med pensioner på grund av P-försäkring som kommittéförslaget är behäftat med svagheter. Eftersom den tidigare omnämnda huvudregeln – dvs. där förmånen av den kostnad för tryggande av anställdas pension som arbetsgivaren står för beskattas hos den anställda men där denne får avdrag inom sitt totala avdragsutrymme – inte kan tillämpas vid avsättningen, måste metoden med tyst kvittning och minskning av det avdragsrättsgrundande underlaget alltid ske i dessa fall. Kommittéförslaget innebär emellertid också – för att inte åstadkomma orättvisa för de anställda vid denna minskning – att arbetsgivare inte skall få göra avsättning för annat än täckande av sådan pensionskund, som hänför sig till åtagande enligt allmän pensionsplan. Det finns emellertid åtskilliga företag som inte kan genomföra pensionsåtagande enligt allmän pensionsplan. Vidare föreligger i viss mån även här det slag av administrativa svårigheter i fråga om kontrollen som jag har berört i det föregående avsnittet. Min uppfattning – grundad på den allmänna inriktning för skattelagstiftningen på detta område som jag tidigare har förordat – är att avdragsrätten vid tryggande av pensioner genom avsättning bör utformas på samma sätt som vid tryggande genom tjänstepensionsförsäkring. Arbetsgivaren bör således få avdrag för

så stor del av kostnaderna som behövs för att täcka pensionsskuld i enlighet med vad som gäller eller skulle gälla enligt allmän pensionsplan inom branschen. Detta innebär att arbetsgivare, som inte tillämpar plan men som vill göra avsättning till konto Avsatt till pensioner måste trygga pensionsutfästelsen genom kreditförsäkring, eftersom ett sådant krav föreligger enligt tryggandelagen vid avsättning enligt plan. Det förhållandet att arbetsgivare som inte tillämpar planpension endast utfäster någon av förmånerna inom pensionsplan bör givetvis även det medföra avdragsrätt. Arbetsgivarens avdragsrätt bör lika litet som i tjänstepensionsförsäkringsfallet påverka de anställdas avdragsutrymme.

Jag vill i sammanhanget ta upp ett par frågor som väckts under remissbehandlingen. Det har påpekats att enligt kommittéförslaget arbetsgivarens avdragsrätt för skuldföring på konto motsvarar den del av posten för pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan som överstiger posten vid utgången av föregående år. Oklart har däremot ansetts vara om begreppet pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan skall ha samma omfattning som de utfästelser som ligger till grund för arbetsgivarens pensionsreserv enligt 6 § tryggandelagen. Detta har betydelse exempelvis för den del av pensionsreserven som avser den s. k. överräntefonden i ITP-systemet. Skulden för åtagandet enligt allmän pensionsplan innefattar nämligen för ITP-planens del förutom skyldighet att betala viss pension, som är på förhand bestämd till beloppet, även skyldighet att under vissa förutsättningar betala inflationstillägg på pensionen. Jag finner det naturligt att överräntefonden behandlas på samma sätt som övrig del av premiereserven i ITP-systemet och det torde vara klart att kommittén med uttrycket pensionsutfästelse enligt allmän pensionsplan avsett arbetsgivarens hela åtagande enligt planen, dvs. även skyldigheten att utge inflationstillägg. För undvikande av miss-tolkning bör dock i lagtexten användas ordet "åtagande" i stället för det av kommittén använda "pensionsutfästelse".

Vidare har påpekats att anställd kan pensioneras i förtid med fulla förmåner. Detta kan finansieras genom avsättning eller inbetalning av engångspremie till försäkringsanstalt. Det framhålls att det ofta är ett krav från den anställdes organisation eller honom själv att pensionen tryggas på något av dessa sätt. Jag delar uppfattningen att det här rör sig om ett pensioneringsbehov om den anställda varit yrkesverksam under betydande tid och att man bör kunna tillgodose sådant behov vid beskattningen. Detta får nämligen anses ligga i linje med de ändringar som vidtagits för att åstadkomma en rörligare pensionsålder. Enligt min mening bör därför företag efter medgivande av RSV få göra avsättning med obeskattade medel för att trygga sådant åtagande. Vidare bör arbetsgivare kunna trygga sådana åtaganden även genom tjänstepensionsförsäkring om han så önskar. Ett villkor måste dock vara att den förmån som utgår efter avgångsdagen inte överstiger den pension som enligt allmän pensionsplan skulle utgå efter ordinarie pensionsålder inom branschen. Mot RSV:s beslut bör talan inte få föras.

5.3.5 Återförande till beskattning vid minskning av pensionskulden eller vid gottgörelse från pensionsstiftelse

Som har angetts innebär kommittéförslaget att arbetsgivaren medges avdrag för avsättning intill pensionskulden för att trygga planpension. Vidare föreslår kommittén att sådan minskning av pensionskulden som ger upphov till överskott på konto skall föranleda att överskottet återförs till beskattning. Liksom nu skall dock detta överskott, dvs. de disponibla pensionsmedlen, inte omedelbart behöva tas fram till beskattning i sin helhet. I princip skall nuvarande avtappningsregler behållas. Dock föreslår kommittén den ändringen att nuvarande tvångsmässiga avtappning av överskott med belopp motsvarande engångspremie för P-försäkring utvidgas till att avse varje premie för P-försäkring.

Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommittéförslaget i denna del och även jag anser att förslaget bör godtas. På grund av ett uttalande av en remissinstans vill jag i sammanhanget påpeka att avsikten är att den utvidgade avtappningsskyldigheten med anledning av pensionsförsäkringspremier självfallet skall gälla endast för premie som är hänförlig till planpension för vilken de nya lagbestämmelserna skall tillämpas och vidare avse förmån som omfattas av avsättningen. Jag kommer i ett följande avsnitt att behandla övergångsbestämmelser och då ta upp frågan om avsättningar och avtappning av överskottsmedel beträffande äldre pensionslöften.

Jag vill här också stryka under att mina förslag inte utgör något ingrepp i de civilrättsliga reglerna om tryggande av pensionsutfästelse. Enligt dessa regler får pensionskontot inte minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet (7 § tryggandelagen). Vid avtappning av överskott på grund av minskning av pensionskulden enligt allmän pensionsplan skall som jag har påpekat beskattning ske. Samtidigt måste särskild hänsyn tas till om det finns pensionsutfästelser, som inte kan skuldföras med avdragsrätt vid beskattningen. Finns sådana pensionsutfästelser, måste beaktas om konto Avsatt till pensioner motsvarar den totala pensionskulden, dvs. skulden för pensionsutfästelser, som kan skuldföras med obeskattade medel, och pensionsutfästelser, vars skuldföring inte medför avdragsrätt vid beskattningen. Om pensionsutfästelser, som inte kan tryggas med obeskattade medel, inte är skuldförda upp till pensionsreserven, medför en skattemässig avtappning av delposten i pensionskulden för planpensionsutfästelser att motsvarande höjning måste göras av delposten i pensionskulden för de förra utfästelserna.

Vidare föreslår kommittén att gottgörelse, som arbetsgivare uppbär från pensionsstiftelse, inte skall räknas som skattepliktig intäkt till den del gottgörelsen kunnat tas ut endast ur medel för vilka avdrag inte har medgetts vid avsättning till stiftelsen.

Vad angår beskattning vid gottgörelse ur stiftelse anser en remissinstans att i första hand de medel skall tas ut från stiftelse för vilka avdrag vid

taxering inte har medgetts. Det pekas härvid på att så är förhållandet i dag vid gottgörelse från såväl pensions- som personalstiftelse samt att denna ordning föreslås skola behållas i fråga om gottgörelse från personalstiftelse.

Enligt min mening är den av kommittén valda ordningen lämplig, varför jag föreslår att gottgörelse i första hand skall avse medel för vilka avdrag vid avsättningen har medgetts.

Härjämte vill jag ta upp frågan om beräkningen av disponibla pensionsmedel, dvs. på konto Avsatt till pensioner redovisade medel som överstiger pensionsskulden. Disponibla pensionsmedel skall enligt kommittéförslaget beräknas som skillnaden mellan den bokförda pensionsskulden enligt allmän pensionsplan och arbetsgivarens pensionsreserv för utfästelse enligt allmän pensionsplan. Finns dessutom pensionsstiftelse i företaget som har till uppgift att trygga planpension skall den bokförda pensionsskulden ökas med den del av stiftelsens förmögenhet som utgörs av obeskattade avsättningar. Enligt min mening bör, som påpekats vid remissbehandlingen, avkastning av stiftelseförmögenhet räknas in bland de disponibla pensionsmedlen. Skillnad bör inte göras mellan avkastning på medel som avsatts med obeskattade eller med beskattade medel. Vidare bör en eventuell värdeökning av stiftelsens tillgångar räknas som disponibla pensionsmedel. Vid beräkningen av vad som skall anses utgöra disponibla pensionsmedel bör man således, såvitt gäller medel i stiftelse, minska stiftelsens totala förmögenhet med beloppet av beskattade medel, som avsatts till stiftelsen. Stiftelsens totala förmögenhet bör värderas enligt de grunder som gäller vid förmögenhetsbeskattningen av förmögenhetsskatteskyldiga stiftelser.

5.4 Frågan om beskattning av P-försäkring vid flyttning ur landet

Nuvarande beskattningsregler för P-försäkringar innebär som tidigare nämnts att premien är avdragsgill men att utfallande försäkringsbelopp beskattas. Om beloppets mottagare inte är bosatt här i landet, är han emellertid inte skattskyldig här för denna inkomst, såvida den inte utgör tjänstepension. Kommittén har tagit upp frågan om behovet av särskilda regler för att hindra skattelykt vid bosättning utomlands. Enligt kommitténs mening innebär dess förslag till ändrade villkor för P-försäkring i förening med begränsningen i avdragsrätten för premierna att utlandsflyttningar i fortsättningen blir ett betydligt mindre problem. Kommittén avstår därför från att föreslå särskilda regler om beskattning av P-försäkring vid flyttning utomlands. Emellertid diskuteras olika alternativ till regler för det fall att en ändring i detta hänseende skulle anses påkallad. Avskattning bör enligt kommittén komma i fråga endast om avdrag för P-försäkringspremie efter dispens medgetts med högre belopp än vad som gäller för normalfallet. Avskattning sägs kunna ske på det sättet att P-försäkringen omvandlas till K-försäkring och den mot K-försäkringen svarande premiereserven och övriga tillgodohavanden beskattas. I den mån försäkringstagaren inte betalar den skatt som

därigenom uppkommer skulle skatteskulden täckas med tillgodohavandet i försäkringsanstalten.

Vid remissbehandlingen har en remissinstans uttalat sig till förmån för regler om avskattning i samband med utflyttning. I detta yttrande föreslås att avskattningen inte skall begränsas till att avse P-försäkringar som efter dispens tecknats med väsentliga belopp utan gälla alla P-försäkringar och vidare även pensioner tryggade genom avsättning. Några remissinstanser anser att utflyttningssituationen bör lösas så att belopp som utfaller på grund av P-försäkring alltid beskattas i Sverige.

För egen del får jag anföra följande. Enligt intern lagstiftning beskattas pension på grund av förutvarande anställning i Sverige här i landet. Detta gäller oavsett om pensionen ordnats i arbetsgivarens egen regi eller genom tjänstepensionsförsäkring. Emellertid har Sverige i dubbelbeskattningsavtal med andra länder i stor utsträckning avstått från beskattningsrätten vid bosättning utom landet. Numera eftersträvas emellertid att även i dubbelbeskattningsavtal införa bestämmelse att pension, som intjänats i Sverige, också skall beskattas här även efter utflyttning.

Såvitt avser belopp som utgår på grund av P-försäkring som försäkrings-tagaren själv tecknat ger vår interna lagstiftning däremot ingen rätt till beskattning i landet i det fall denne är bosatt utomlands.

Frågan om beskattning av P-försäkring har aktualiserats i skilda sammanhang. Jag vill här bara erinra om att förslag om avskattning vid utflyttning lades fram i ett betänkande år 1969 (Stencil Fi 1969:9) men att frågan den gången inte ansågs kunna få en godtagbar lösning.

Det av mig i det föregående föreslagna systemet med skärpta villkor för P-försäkring och begränsning av avdragsrätten för premier kan visserligen anses vara skäl för att även nu skjuta problemen vid utflyttningen åt sidan. Jag vill dock samtidigt påpeka att erläggandet av premie för P-försäkring även inom föreslagna avdragsramar får anses innebära en form av skattecredit som kan godtas för att bereda försäkringstagaren möjlighet att ordna en godtagbar pensionering. Meningen är ju att avdragsrätten vid premiebetalningen skall motsvaras av beskattning då pensionen faller ut. Denna princip i beskattningen bör enligt min mening i princip inte kunna brytas. Min slutsats är att Sverige bör behålla beskattningsrätten för sådana försäkringsbelopp som utbetalas av försäkringsanstalt som driver rörelse här i landet i den mån avdrag vid beskattning här fått åtnjutas för premier. I detta hänseende bör redan tecknade och slutbetalade P-försäkringar behandlas på samma sätt som de försäkringar som tecknas och betalas enligt de regler som jag föreslagit i det föregående.

Kommittén har anvisat en metod med avskattning i samband med utflyttning. En sådan metod skulle dock kunna leda till en väsentlig urholkning av pensionen, eftersom skatten i anledning av utflyttning då avses skola täckas av försäkringstillgodohavandet och dessutom s. a. s. tas ut på en gång i förskott. Man bör dessutom komma ihåg att utfallande belopp kan komma

att beskattas i bosättningslandet. Den metod som kommittén anvisat synes mig således inte lämplig.

Enligt min mening bör man i stället gå den vägen att man – som jag nyss antytt – såvitt gäller vår interna lagstiftning föreskriver skattskyldighet här i landet för sådana försäkringsbelopp som utbetalas av försäkringsanstalt som driver rörelse här i landet, om det rör sig om sådan försäkring för vilken rätt till avdrag för premien föreligger. Detta medför sedan en revidering av en del gällande dubbelbeskattningsavtal.

5.5 Dispensfrågor

Kommittén har föreslagit att avdrag för premie för egen P-försäkring bör kunna medges efter dispens av RSV. I betänkandet har kommittén utvecklat i vilka fall och med vilka belopp sådan dispens bör kunna komma i fråga. Vidare har kommittén vid utarbetandet av villkoren för P-försäkring föreslagit vissa dispenser. Dessa dispenser har jag redan behandlat i sak i det föregående. De avser dispens för rätt att teckna P-försäkring i utlandet, som jag föreslår slopad (avsnitt 5.2.2), för lägre pensionsålder än 55 år (avsnitt 5.2.3), överlåtelse (avsnitt 5.2.7) samt återköp (avsnitt 5.2.8). Dessutom har jag i det föregående behandlat ett dispensfall avseende tjänstepensionering (avsnitt 5.3.4).

Vid remissbehandlingen har riktats kritik mot det vidlyftiga dispenssystemet. Samtidigt har några remissinstanser pekat på att behov av dispens från reglerna om avdragsbegränsning kommer att föreligga även i andra än de av kommittén angivna fallen.

För egen del får jag anföra följande. Mina förslag till begränsningar i avdragsrätten för skattskyldigs kostnader för egen pensionering och arbetsgivarens avdrag för kostnader för tjänstepensioneringen syftar till att göra det möjligt för egenföretagare och anställda att bygga upp ett rimligt pensionsskydd. Givetvis bör ett sådant system kompletteras med möjligheter att i individuella fall medge ytterligare avdrag för pensioneringskostnader. Jag vill dock samtidigt framhålla att dispens bör kunna komma i fråga endast i alldeles speciella fall. Så bör kunna ske då tjänsteinkomsttagare inte har pensionsrätt i anställning eller i huvudsak saknar sådan rätt. Dessa fall torde vara mycket ovanliga men i den mån förhållandena är sådana jag nyss nämnt bör tjänsteinkomsttagaren medges rätt till avdrag för premie på samma sätt som egenföretagaren, dvs. med 30 % av sin redovisade tjänsteinkomst. Underlaget bör dock begränsas till A-inkomst och får därvid inte överstiga 20 basbelopp. Jag anser vidare att rörelseidkare som upphör med sin verksamhet och inte under verksamhetstiden skaffat sig ett betryggande pensionsskydd bör kunna få avdrag för försäkringspremie med högre belopp. Detta bör kunna få ske oavsett i vilken form han drivit sitt företag. I detta fall bör alltså även B-inkomst, dvs. realisationsvinst, kunna få utnyttjas för avdraget. Avdraget bör härvid kunna beräknas med utgångspunkt i det

antal år han drivit sin verksamhet, dock högst 10 år. Vidare bör avdraget maximeras till högst 6 basbelopp för varje år egenföretagaren drivit verksamheten. Som basbelopp bör härvid upptas det basbelopp som fastställts för januari månad under det år verksamheten upphör. Vid bedömningen av fråga om högre avdrag skall hänsyn tas till såväl den skattskyldiges övriga pensionskydd som vad han borde ha kunnat sätta av för pensionering. Avdraget skall beräknas inom ramen för det sålunda angivna maximala avdraget. Avdraget bör dock inte få överstiga den till beskattning redovisade vinsten i anledning av överlåtelsen. Jag vill dock framhålla att som vägledande norm för dispensen bör gälla att endast hälften av den skattepliktiga inkomsten i anledning av försäljningen bör få tas i anspråk för premien.

Vad jag här föreslagit beträffande egenföretagare bör äga motsvarande tillämpning i fråga om jordbrukare.

Enligt min mening finns inte anledning att i andra fall än jag här berört medge dispens från de av mig föreslagna reglerna. Dispensmyndighet bör i likhet med vad kommittén förordat vara RSV. Beslut av RSV i dispensärende bör inte kunna överklagas. Jag vill framhålla att de av mig föreslagna dispensfallen innebär en väsentlig förenkling i förhållande till kommittéförslaget.

Slutligen vill jag erinra om att enligt kommittéförslaget taxeringsnämnd vid 1976 års taxering bör kunna medge avdrag med högre belopp än kommittén föreslagit om Svenska livförsäkringsbolags skattenämnd tillstyrkt det. Försäkringstagare som efter tillstyrkan av nämnden tecknat försäkring bör inte nekas möjligheten att få det förhöjda avdraget. Detta gäller i synnerhet som försäkringstagaren i det fall försäkringen tecknats före propositionens publicering erhåller full avdragsrätt enligt vad jag kommer att föreslå i avsnittet om ikraftträdandet. Vad kommittén föreslagit i fråga om möjlighet för taxeringsnämnderna att, om synnerliga skäl föreligger, fritt pröva rätten till avdrag – alltså ett slags allmänt dispensförfarande – kan jag emellertid inte godta. Dispensfrågan bör även i detta fall avgöras av RSV. Jag förutsätter att de ärenden som prövats av skattenämnden i stort sett kan få den behandling som rekommenderats av denna nämnd.

5.6 Övriga frågor

Mina förslag föranleder ökad uppgiftsskyldighet för försäkringsanstalterna och de s. k. fämansbolagen. Föreskrifter härom bör tas in i taxeringslagen (1956:623). Vidare medför förslagen ändringar av redaktionell karaktär i 12 § 1 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt och i 12 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Hänvisningen i 12 § femte stycket sistnämnda lag till anvisningarna till 31 § KL avser den lydelse av anvisningspunkten som gäller för ifrågavarande försäkring.

5.7 Ikraftträdande

5.7.1 P-försäkring, som inte är tjänstepensionsförsäkring

Kommittén föreslår att de kvalitativa villkoren för P-försäkring tillämpas i fråga om försäkringar för vilka premieavdrag första gången yrkas vid 1977 års taxering eller senare. I fråga om äldre försäkringar skall enligt kommitténs förslag tidigare avtal gälla. Om dessa avtal ändras i strid mot den nya lagstiftningen föreslås dock att P-försäkringen skall avskattas. Detta innebär att premiereserven vid ändringstidpunkten tas fram till beskattning hos försäkringstagaren.

Kommittén föreslår vidare att de beloppsmässiga begränsningarna skall tillämpas för försäkring, som har meddelats på grund av ansökan som kommit in till försäkringsgivarens huvudkontor efter den 20 januari 1975. Som motiv anför kommittén bl. a. att dess förslag blivit offentliggjorda nämnda dag i en presskommuniké. För försäkringar som har meddelats i överensstämmelse med ansökan, som har kommit in till anstaltens huvudkontor senast den 20 januari 1975 föreslås att nu gällande regler skall tillämpas vid 1976 års taxering. Premie för sådan försäkring skall dock enligt kommittéförslaget räknas av från den skattskyldiges totala avdragsutrymme, innan avdrag får göras för premie för P-försäkring, som har meddelats på grund av ansökan efter den 20 januari 1975.

Enligt kommittéförslaget skall vidare premie för försäkring, för vilken i princip nuvarande avdragsrätt gäller vid 1976 års taxering, vid 1977 års taxering få dragas av med belopp motsvarande högst sex basbelopp om försäkringstagaren är under 50 år och högst åtta basbelopp om försäkringstagaren är 50 år eller äldre. Någon anknytning till A-inkomst föreslås således inte. Däremot skall underskott vid taxering inte få åstadkommas med detta avdrag. Dessutom skall avdraget räknas av från den skattskyldiges totala avdragsutrymme innan avdrag får göras för premie för senare meddelad försäkring. Fr. o. m. 1978 års taxering föreslås de nya begränsningsreglerna skola gälla fullt ut.

Under remissbehandlingen har stark kritik riktats mot förslaget i vad det innebär retroaktivitet. Vidare har några remissinstanser framfört att äldre försäkringar inte bör påverkas av någon beloppsmässig begränsning. Det har även framhållits att villkoren för äldre P-försäkringar bör få ändras utan att detta inverkar på karaktären av P-försäkring. Man har härvid påpekat bl. a. att en inskränkning av rätten att ändra försäkringsvillkor motverkar möjligheten att föra en modern och konsumentvänlig försäkringsverksamhet. Dessutom skulle tilltron till försäkringsväsendet rubbas. Vidare har anförts att kommitténs förslag till avskattning vid ändring av försäkringsvillkor leder till dubbelbeskattning.

För egen del får jag anföra följande. De kvalitativa villkoren vid P-försäkring som har föreslagits i det föregående bör gälla i fråga om försäkring, som tecknas vid sådan tidpunkt att avdrag för premie kan yrkas första gången vid 1977 eller senare års taxering, dvs. i de fall ansökan om att

teckna försäkringen kommit in efter utgången av år 1975.

Jag anser vidare att villkoren för försäkringar tecknade före utgången av år 1975 i princip inte bör få ändras i vidare mån än som följer av de nya bestämmelserna. Jag är medveten om att villkorsändringar förekommer i viss utsträckning och att de är motiverade av att anpassa försäkringen till individuella behov. Sådana försäkringar som har tecknats på grund av ansökningar, som har kommit in till försäkringsgivaren före utgången av år 1975, bör således få ändras på grund av förhållande som inträffar även under år 1976. Därefter bör emellertid inga andra ändringar få ske än vad som följer av de nya bestämmelserna. De ändringar som enligt vad jag har föreslagit bör få ske t. o. m. år 1976 skall medföra de konsekvenser i beskattningshänseende som f. n. gäller i fråga om försäkringen.

Kommittén har föreslagit att en ändring i strid mot de nya bestämmelserna skall medföra avskattning hos försäkringstagaren av premiereserven, men att försäkringen det oaktat bibehåller sin karaktär av P-försäkring. Detta medför dubbelbeskattning. Jag godtar emellertid kommitténs förslag i denna del. I det föregående har jag föreslagit förbud mot ändring av P-försäkring till K-försäkring. Det bör inte vara möjligt att uppnå ett sådant resultat genom att göra överenskommelse om villkor i strid mot bestämmelserna.

I vissa fall kan svårigheter uppkomma att skilja mellan ändring av försäkringsavtal och nyteckning. Enligt min mening bör varje ändring i ett avtal som medför ökad premieförpliktelse anses som nyteckning. Kapitalvärdet av återstående premier får alltså inte ökas genom ändringen. Vidare får premien inte något beskattningsår överstiga vad som avtalats senast den 31 december 1975. Detta innebär följaktligen att äldre P-försäkringar, vars årliga premie överstiger vad som kan godtas enligt de nya reglerna, även i det nya systemet kan gälla som P-försäkring med full avdragsrätt för premier om den ändras så att den avtalade premiebetalningstiden förlängs och premien sänks. Däremot bör inte godtas en avkortning av premiebetalningstiden med ökade premier även om årspremiernas kapitalvärde förblir oförändrat.

Enligt nuvarande regler kan en i utlandet tecknad försäkring efter medgivande av RSV godtas som P-försäkring. Jag har i det föregående föreslagit att sådan dispens framdeles inte skall kunna meddelas. Jag anser dock att ansökningar som inkommit till RSV senast den 31 december 1975 bör prövas enligt nu gällande regler. Vidare bör utländsk försäkring som godtagits som P-försäkring även fortsättningsvis anses som sådan försäkring. Vad jag i det föregående föreslagit beträffande äldre P-försäkringar bör dock äga motsvarande tillämpning på dessa utländska försäkringar.

I fråga om de kvantitativa villkoren, dvs. begränsningarna i avdragsrätten, finns anledning att diskutera skillnaden i behandlingen av sådana försäkringar som har tecknats på grund av ansökan som kommit försäkringsgivaren till handa efter den 20 januari 1975 å ena sidan och äldre försäkringar å andra sidan. Jag vill emellertid först säga att jag delar kommitténs upp-

fattning att reglerna bör utformas i princip på sådant sätt att efter hand samtliga försäkringar förs in under begränsningsreglerna, oavsett när de har tecknats. En försäkring vilar visserligen på avtal, men till skillnad från vad som gäller om civilrättsliga avtal i allmänhet kan en försäkringsgivare inte tvinga fram premiebetalning med exekutiva åtgärder. Det finns således här alla möjligheter att ändra försäkringen så att den passar i det nya systemet. Med detta synsätt – och mot bakgrund av vad jag nyss har anfört i fråga om de kvalitativa villkoren såvitt avser äldre försäkringar – blir frågan om vilka försäkringar som omedelbart och i full utsträckning skall omfattas av de nya avdragsreglerna av mindre intresse. Man bör i princip undvika retroaktivitet till nackdel för de skattskyldiga i skattelagstiftningen. I detta speciella fall finns dock goda skäl att följa kommitténs förslag. Försäkringsanstalterna har frivilligt inrättat sig härefter vid tecknandet av försäkringar fr. o. m. den 21 januari 1975. De som inte observerat kommitténs presskommuniké har således blivit uppmärksammade på den vid kontakt med försäkringsgivaren. Om någon ändock har velat teckna försäkring i strid mot kommittéförslaget, har detta kunnat ske men på vederbörandes eget ansvar. Något skäl att i efterhand gynna ett sådant förfarande finns inte, i synnerhet som detta skulle leda till att andra, som lojalt följt rekommendationerna kunde känna sig missgynnade. På grund av vad jag sålunda anfört föreslår jag att de kvantitativa villkoren bör tillämpas i fråga om försäkringar där ansökan kommit försäkringsgivaren tillhanda efter den 20 januari 1975.

I det föregående har jag föreslagit andra regler för avdragsrätten för P-försäkringspremie än dem som finns i kommittéförslaget. Enligt min mening bör emellertid generösare regler gälla vid 1976 års taxering även i fråga om försäkringar som har tecknats på grund av ansökan efter den 20 januari 1975 på så sätt att betalning för premien kan beaktas vid nämnda taxering. För ett sådant ställningstagande talar bl. a. nyssnämnda omständighet att anstalterna så gott som genomgående synes ha tillämpat de av kommittén föreslagna begränsningsreglerna. Jag anser därför att avdraget vid 1976 års taxering bör få uppgå till högst 20 % av A-inkomst i inkomstslaget tjänst och 40 % av A-inkomst i inkomstslaget jordbruksfastighet och rörelse. I intet fall bör dock avdrag få beräknas på inkomst över 20 basbelopp. Har den skattskyldige under år 1975 erlagt premie för äldre försäkring och även tecknat en ny sådan efter den 20 januari 1975, bör avdrag för premie för denna nya försäkring medges endast i den mån premien för denna nytecknade försäkring jämte premien för den äldre försäkringen ryms inom avdragsbeloppet 20 resp. 40 % av A-inkomst intill 20 basbelopp.

Vid 1977 års taxering anser jag att de nya reglerna bör gälla fullt ut. Kommittén föreslår vidare att övergångsvis skattskyldig bör få göra avdrag inom ramarna för tillåtna premieavdrag även för premie för P-försäkring som ägs av den skattskyldiges omyndiga barn. Detta bör enligt kommittén gälla om försäkringen har meddelats senast den 31 december 1975. Jag kan godta en sådan ordning.

5.7.2 Tjänstepensionsförsäkring

Enligt kommittéförslaget skall i de fall tjänstepensionsförsäkring har tecknats efter den 24 april 1975 – dagen för betänkandets publicering – belopp motsvarande arbetsgivarens premie tas upp till beskattning som förmån hos den anställde. De föreslagna villkoren avses beträffande dessa försäkringar gälla, om försäkringen tecknats efter utgången av år 1975.

Såvitt avser andra tjänstepensionsförsäkringar, dvs., försäkringar tecknade senast den 24 april 1975, föreslår kommittén att arbetsgivarens premie endast skall minska belopp varmed den anställde eljest skulle få premieavdrag. Har den anställde genom eget eller närståendes innehav av aktier eller andelar bestämmande inflytande i aktiebolag eller förening som är hans arbetsgivare, avses dock förmånsbeskattning skola ske.

Jag har i det föregående föreslagit en begränsning i avdragsrätten för tjänstepensioner utan samband med försäkringstagares rätt till avdrag för egen försäkring. Kostnad för tryggande av tjänstepensionering bör således inte medföra skattekonsekvenser för den anställde. Enligt min mening bör vidare avtal om pension som träffas före utgången av år 1975 i princip lämnas helt orubbade.

Ett avsteg härifrån anser jag dock påkallat i fråga om anställd, som har ett bestämmande inflytande i det bolag eller den ekonomiska förening som utgör den anställdes arbetsgivare. En definition på huvuddelägare finns i 5 § tryggandelagen. Jag anser emellertid den där angivna kretsen för snäv för att kunna godtas i skattesammanhang. Till grund för bedömandet hurvida en anställd har bestämmande inflytande bör enligt min mening läggas det samlade innehavet av aktier eller andelar hos den anställde och honom närstående. Med närstående bör i sammanhanget avses föräldrar, far- eller morföräldrar, make, avkomling eller dennes make, syskon, syskons make eller avkomling och vidare även dödsbo vari den anställde eller någon av nämnda personer är delägare. Utgör detta innehav av aktier eller andelar mer än hälften av aktierna i bolaget eller andelarna i föreningen eller vid olika röstetal mer än hälften av rösterna, bör således särskilda regler gälla i fråga om avdragsrätten för premie för tjänstepensionsförsäkringar. I sådana fall bör nämligen framdeles inte godtas premieavdrag i vidare mån än vad som behövs för tryggande av pension intill planpensionsnivå, oavsett när pensionslöftet har lämnats. Har arbetsgivaren tidigare skapat ett skydd som överstiger plannivån, finns ingen anledning att medge ytterligare avdrag. Det förhållandet att arbetsgivaren tidigare har tecknat och slutbetalat en försäkring och därefter överlåtit försäkringen till den anställde, skall härvid självfallet inte förändra situationen. Avgörande för arbetsgivarens avdragsrätt bör således vara det pensionsskydd han under anställningstiden har byggt upp. Är fråga om tjänstepension som är temporär, bör hänsyn tas till vilken pension som skulle ha utgått vid livsvarig pension och sådan pension jämföras med förmåner enligt planpension. Det nu anförda i fråga

om anställd med bestämmande inflytande bör tillämpas redan vid 1976 års taxering men vid den taxeringen endast för försäkring, som har tecknats på grund av ansökan som kommit försäkringsgivaren till handa efter den 24 april 1975, dvs. den dag som kommittén föreslagit. Även här gäller det resonemang i fråga om retroaktivitet som jag har anfört i det föregående såvitt avser egen pensionsförsäkring.

I övrigt bör emellertid, som jag nyss har sagt, avtal om pension, som träffas före utgången av år 1975, kunna tryggas med obeskattade medel. Även en framtida höjning av sådan pension bör få tryggas med obeskattade medel, under förutsättning att höjningen grundas på skriftlig utfästelse av arbetsgivaren senast den 31 december 1975. Vad jag nu har sagt innebär alltså att arbetsgivaren har full avdragsrätt för premie för tjänstepensionsförsäkring, som redan har tecknats men ännu inte slutbetalats liksom för tjänstepensionsförsäkring som framdeles kommer att tecknas för att infria sådant löfte. Även i det fall löftet har tryggats genom kontoavsättning finns alltså möjlighet att övergå till pensionsförsäkring för att trygga löftet. Detta förutsätter dock att de på kontot avsatta medlen återförs till beskattning enligt nu gällande bestämmelser.

I fråga om pensionslöfte, som har lämnats efter utgången av år 1975, gäller de nya reglerna obetingat.

Vad slutligen angår de kvalitativa villkoren för P-försäkring bör samma gälla i fråga om tjänstepensionsförsäkring som jag i det föregående har föreslagit för egen P-försäkring.

5.7.3 Avsättning till pensionsstiftelse och pensionskonto

Kommittén föreslår att de nya bestämmelserna skall gälla första gången vid 1977 års taxering och tillämpas endast på pensionslöften, som lämnas efter utgången av år 1975. För andra löften anser kommittén att äldre regler skall gälla. I fråga om anställda med bestämmande inflytande och pensionslöfte som ger bättre förmån än enligt planpension föreslås dock att avsättningen till konto inte får ökas utöver vad som redovisats för upplupen del av sådan utfästelse vid arbetsgivarens taxering år 1976.

För egen del vill jag framhålla att man bör anknyta till vad som skall gälla beträffande tryggande av tjänstepensionslöften genom försäkring. Avser tryggandet ett pensionslöfte som har lämnats före utgången av år 1975, bör avsättning i princip få ske enligt nuvarande regler. Ett avsteg bör dock gälla i fråga om anställda med bestämmande inflytande. För sådan anställd bör avsättning till stiftelse eller konto få ske endast i den mån den avser kostnad för att trygga pension enligt allmän pensionsplan. Denna begränsning bör avse avsättningar i räkenskapsår, som har avslutats efter utgången av juni 1975. Under remissbehandlingen har vidare väckts frågan huruvida avsättning för pensionering av anställd med bestämmande inflytande på sikt bör anpassas till de nya reglerna och i den mån pensionsmedlen blir

disponibla enligt nu gällande regler en återföring till beskattning bör ske. Även om det finns skäl som talar för en sådan ordning är jag inte beredd att i detta lagstiftningsärende tillskapa ett system med avtappning av konto i vidare mån än som gäller i dag. Jag vill emellertid i detta sammanhang ytterligare framhålla följande. Även efter genomförandet av den lagstiftning som nu föreslås kvarstår vissa problem såvitt avser pensionsstiftelse- och kontoavsättningar. Ett sådant problem är förhållandet mellan de här föreslagna skattereglerna och tryggandelagens bestämmelser. Ett annat är frågan om avtappning av konto liksom återföring av medel som avsatts till stiftelse i fall där avsättningarna kan antas uppenbarligen ha tjänat annat än pensioneringssyfte. Jag är beredd att göra en översyn av dessa frågor i annat sammanhang.

I fråga om löften som lämnas efter utgången av år 1975 bör de nya reglerna tillämpas i full utsträckning.

6 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ikraftträdande av lagen (1975:00) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
3. lag om ändring i lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
4. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
5. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
6. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
7. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
8. lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Antal inkomsttagare vid 1973 års taxering med avdrag för P-försäkringsavgifter överstigande visst belopp i kr.

Avdrag överstigande, kr.	Antal inkomsttagare	Avdragssumma, mkr.
15 000	14 265	644,1
20 000	10 591	582,1
25 000	8 068	527,4
30 000	6 412	483,1
40 000	4 457	417,4
50 000	3 340	368,8
60 000	2 389	318,4
80 000	1 578	263,4
100 000	1 169	227,7
150 000	532	154,2
200 000	338	121,6

Utgående pensionsförmåner enligt kommitténs huvudregel i det fall den försäkrade tecknar försäkring vid 35 års ålder och då har inkomst motsvarande 7,5 basbelopp och senare får successiva löneförhöjningar i 5-årsintervaller så att han vid 55 år uppnår en inkomst motsvarande 20 basbelopp. Medförsäkrad är en tre år yngre kvinna. Antagen penningvärdeförändring 4,8 % per år

Alder	Inkomst (t)		Alderspension		Sjukpension		Änkepension		Barnpension		Premie	
	Kr.	Basbelopp	Kr.	i % av l	Kr.	i % av l	Kr.	i % av l	Kr.	i % av l	Kr.	i % av l
35	67 500	7,5	33 745	50,0	33 745	50,0	16 872	25,0	8 436	12,5	13 500	20
36	70 740	7,5	35 186	49,7	35 186	49,7	17 593	24,9	8 796	12,4	14 148	20
37	74 138	7,5	36 614	49,4	36 614	49,4	18 307	24,7	9 154	12,3	14 827	20
38	77 692	7,5	38 026	48,9	38 026	48,9	19 013	24,5	9 506	12,2	15 538	20
39	81 420	7,5	39 416	48,4	39 416	48,4	19 708	24,2	9 854	12,1	16 284	20
40	113 780	10	52 511	46,2	52 511	46,2	26 256	23,1	13 128	11,5	22 756	20
41	119 240	10	54 358	45,6	54 358	45,6	27 179	22,8	13 590	11,4	23 848	20
42	124 960	10	56 171	45,0	56 171	45,0	28 086	22,5	14 043	11,2	24 992	20
43	130 960	10	57 951	44,3	57 951	44,3	28 976	22,1	14 488	11,1	26 192	20
44	137 240	10	59 698	43,5	59 698	43,5	29 849	21,7	14 924	10,9	27 448	20
45	179 788	12,5	72 290	40,2	72 290	40,2	36 145	20,1	18 072	10,1	35 958	20
46	188 425	12,5	74 412	39,5	74 412	39,5	37 206	19,7	18 603	9,9	37 685	20
47	197 462	12,5	76 455	38,7	76 455	38,7	38 228	19,4	19 114	9,7	39 492	20
48	206 938	12,5	78 455	37,9	78 455	37,9	39 228	19,0	19 614	9,5	41 388	20
49	216 875	12,5	80 401	37,1	80 401	37,1	40 200	18,5	20 100	9,3	43 375	20
50	295 474	16,25	128 509	43,5	128 509	43,5	64 254	21,7	32 127	10,9	88 642	30
51	309 660	16,25	132 178	42,7	132 178	42,7	66 089	21,3	33 044	10,7	92 898	30
52	324 512	16,25	135 722	41,8	135 722	41,8	67 861	20,9	33 930	10,5	97 354	30
53	340 096	16,25	139 135	40,9	139 135	40,9	69 568	20,5	34 784	10,2	102 029	30
54	356 411	16,25	142 403	40,0	142 403	40,0	71 202	20,0	35 601	10,0	106 923	30
55	459 720	20	163 359	35,5	163 359	35,5	81 680	17,8	40 840	8,9	137 916	30
56	481 800	20	167 076	34,7	167 076	34,7	83 538	17,3	41 769	8,7	144 540	30
57	504 920	20	170 603	33,8	170 603	33,8	85 302	16,9	42 651	8,4	151 476	30
58	529 160	20	173 912	32,9	173 912	32,9	86 956	16,4	43 478	8,2	158 748	30
59	554 560	20	176 998	31,9	176 998	31,9	88 499	16,0	44 250	8,0	166 368	30
60	581 180	20	179 875	31,0	179 875	31,0	89 938	15,5	44 938	7,7	174 354	30
61	609 060	20	182 392	29,9	182 392	29,9	91 196	15,0	45 540	7,4	182 718	30
62	638 300	20	184 540	28,9	184 540	28,9	92 270	14,5	46 080	7,1	191 490	30
63	668 940	20	185 851	27,8	185 851	27,8	92 926	13,9	46 560	6,9	200 682	30
64	701 060	20	187 338	26,7	187 338	26,7	93 669	13,4	47 000	6,6	210 317	30

Samma förhållanden som i bilaga 2 men i oförändrat penningvärde

Ålder	Inkomst (t)		Alderspension		Sjukpension		Änkepension		Barnpension		Premie		Basbelopp
	Kr.	% av l	Kr.	% av l	Kr.	% av l	Kr.	% av l	Kr.	% av l	Kr.	% av l	
35	67 500	7,5	33 492	49,6	33 492	49,6	16 746	24,8	8 373	12,4	13 500	20	1,5
40	90 000	10	42 116	46,8	42 116	46,8	21 058	23,4	10 529	11,7	18 000	20	2,0
45	112 500	12,5	47 913	42,6	47 913	42,6	23 956	21,3	11 978	10,6	22 500	20	2,5
50	146 250	16,25	69 516	47,5	69 516	47,5	34 758	23,8	17 379	11,9	43 875	30	4,875
55	180 000	20	75 707	42,1	75 707	42,1	37 854	21,0	18 927	10,5	54 000	30	6,0
60	180 000	20	75 707	42,1	75 707	42,1	37 854	21,0	-	-	54 000	30	6,0

Utgående pensionsförmåner enligt kommitténs huvudregel vid en inkomstutveckling från 4,5 basbelopp vid 35 års ålder till 12 basbelopp vid 55 år och med 4,8 % penningvärdförändring per år

Alder	Inkomst (t)		Alderspension		Sjukpension		Ånkepension		Barnpension		Premie		IG av I	Basbelopp
	Kr.	% av I	Kr.	% av I	Kr.	% av I	Kr.	% av I	Kr.	% av I	Kr.	% av I		
35	40 500	50,0	20 247	50,0	20 247	50,0	10 124	25,0	5 062	12,5	8 100	20	0,90	
36	42 444	49,7	21 112	49,7	21 112	49,7	10 556	24,9	5 278	12,4	8 489	20	0,90	
37	44 482	49,4	21 968	49,4	21 968	49,4	10 984	24,7	5 492	12,3	8 896	20	0,90	
38	46 615	48,9	22 816	48,9	22 816	48,9	11 408	24,5	5 704	12,2	9 323	20	0,90	
39	48 852	48,4	23 649	48,4	23 649	48,4	11 824	24,2	5 912	12,1	9 770	20	0,90	
40	79 646	45,2	35 971	45,2	35 971	45,2	17 986	22,6	8 993	11,3	15 929	20	1,40	
41	83 468	44,6	37 266	44,6	37 266	44,6	18 633	22,3	9 316	11,2	16 694	20	1,40	
42	87 472	44,1	38 535	44,1	38 535	44,1	19 268	22,0	9 634	11,0	17 494	20	1,40	
43	91 672	43,4	39 782	43,4	39 782	43,4	19 891	21,7	9 946	10,8	18 334	20	1,40	
44	96 068	42,7	41 008	42,7	41 008	42,7	20 504	21,3	10 252	10,7	19 214	20	1,40	
45	122 255	39,9	48 791	39,9	48 791	39,9	24 396	20,0	12 198	10,0	24 451	20	1,70	
46	128 129	39,2	50 233	39,2	50 233	39,2	25 116	19,6	12 558	9,8	25 626	20	1,70	
47	134 274	38,4	51 628	38,4	51 628	38,4	25 814	19,2	12 907	9,6	26 855	20	1,70	
48	140 718	37,7	52 990	37,7	52 990	37,7	26 495	18,8	13 248	9,4	28 144	20	1,70	
49	147 475	36,8	54 315	36,8	54 315	36,8	27 158	18,4	13 579	9,2	29 495	20	1,70	
50	181 830	44,5	80 852	44,5	80 852	44,5	40 426	22,2	20 213	11,1	54 549	30	3,00	
51	196 560	43,6	83 101	43,6	83 101	43,6	41 550	21,8	20 775	10,9	57 168	30	3,00	
52	199 700	42,7	85 273	42,7	85 273	42,7	42 636	21,4	21 318	10,7	59 910	30	3,00	
53	209 290	41,7	87 366	41,7	87 366	41,7	43 683	20,9	21 842	10,4	62 787	30	3,00	
54	219 330	40,7	89 370	40,7	89 370	40,7	44 685	20,4	22 342	10,2	65 799	30	3,00	
55	275 832	36,6	100 843	36,6	100 843	36,6	50 422	18,3	25 211	9,1	82 750	30	3,60	
56	289 080	35,7	103 068	35,7	103 068	35,7	51 534	17,8	25 767	8,9	86 724	30	3,60	
57	302 952	34,7	105 181	34,7	105 181	34,7	52 590	17,4	26 295	8,7	90 886	30	3,60	
58	317 496	33,8	107 164	33,8	107 164	33,8	53 582	16,9	26 791	8,4	95 249	30	3,60	
59	332 736	32,8	109 017	32,8	109 017	32,8	54 508	16,4	27 254	8,2	99 821	30	3,60	
60	348 708	31,8	110 742	31,8	110 742	31,8	55 371	15,9	27 651	8,0	104 612	30	3,60	
61	365 436	30,7	112 258	30,7	112 258	30,7	56 129	15,4	28 000	7,9	109 631	30	3,60	
62	382 980	29,6	113 553	29,6	113 553	29,6	56 776	14,8	28 311	7,7	114 894	30	3,60	
63	401 364	28,5	114 341	28,5	114 341	28,5	57 170	14,2	28 582	7,5	120 409	30	3,60	
64	420 636	27,4	115 246	27,4	115 246	27,4	57 623	13,7	28 811	7,4	126 191	30	3,60	

Bilaga 5

Livsvarig ålderspension från 65 års ålder vid tillämpning av kompletteringsregeln. Försäkringen tecknad av 35-årig man. Antagen penningvärdeförändring 4,8 % per år

År	Alder vid tecknandet	Beräknat basbelopp = B kr.	Premie = 2 B kr.	Månatlig pension kr.
1974	35	9 000	18 000	346:94
1975	36	9 432	18 864	352:48
1976	37	9 885	19 770	358:07
1977	38	10 359	20 718	363:70
1978	39	10 856	21 712	369:36
1979	40	11 378	22 756	375:09
1980	41	11 924	23 848	380:82
1981	42	12 496	24 992	386:57
1982	43	13 096	26 192	392:34
1983	44	13 724	27 448	398:10
1984	45	14 383	28 766	403:86
1985	46	15 074	30 148	409:62
1986	47	15 797	31 594	415:31
1987	48	16 555	33 110	420:95
1988	49	17 350	34 700	426:54
1989	50	18 183	36 366	432:05
1990	51	19 056	38 112	437:44
1991	52	19 970	39 940	442:68
1992	53	20 929	41 858	447:77
1993	54	21 933	43 866	452:66
1994	55	22 986	45 972	457:33
1995	56	24 090	48 180	461:76
1996	57	25 246	50 492	465:86
1997	58	26 458	52 916	469:62
1998	59	27 728	55 456	472:99
1999	60	29 059	58 118	475:91
2000	61	30 453	60 906	478:31
2001	62	31 915	63 830	480:17
2002	63	33 447	66 894	481:39
2003	64	35 053	70 106	481:92
Summa månatlig pension från 65 år				12 737:61
Årlig pension från 65 år				152 851:32

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1. Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	2
2. Förslag till lag om ikraftträdande av lagen (1975:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	26
3. Förslag till lag om ändring i lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	29
4. Förslag till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt	30
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt	32
6. Förslag till lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) ...	33
7. Förslag till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal	35
8. Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt	36
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1975-10-30	38
1 Inledning	38
2 Nuvarande ordning	40
2.1 Inledning	40
2.2 Beskattningen av P-försäkringar	40
2.2.1 Gränsdragningen mellan P-försäkring och K-försäkring	40
2.2.2 Rätten till avdrag för P-försäkringspremie	43
2.2.3 Skatteplikt för utfallande pension m. m.	44
2.3 Pensionering i företagens regi	45
2.3.1 Inledning	45
2.3.2 Pensionsstiftelse	47
2.3.3 Konto Avsatt till pensioner	47
2.4 Pensioneringssystem	48
2.4.1 Folkpensioneringen	48
2.4.2 Allmänna tilläggs pensioneringen	50
2.4.3 Pensionering i offentlig tjänst	53
2.4.4 Planpensionssystem på den privata arbetsmarknaden	54
3 Livförsäkringsskattekommittén	55
3.1 Allmänna överväganden	55
3.1.1 Inledning	55
3.1.2 P-försäkring vid beskattningen	55
3.1.3 Pensioneringssyfte som villkor för avdragsrätt	57
3.1.4 Kommitténs ställningstagande	60
3.2 Villkor för P-försäkring	60
3.2.1 Inledning	60
3.2.2 Kretsen av försäkrade	61
3.2.3 Till P-försäkring hänförliga försäkringsformer	62

3.2.4	Gemensamma regler för P-försäkring	63
3.2.5	Ålderspension	64
3.2.6	Invalidpension	66
3.2.7	Efterlevandepension	66
3.2.8	Förmånstagarförordnande	69
3.2.9	Överlåtelse	69
3.2.10	Belåning, pantsättning och återköp	71
3.2.11	Tjänstepensionsförsäkring	72
3.3	Beloppsmässiga begränsningar av avdragsrätt för P-försäkring	73
3.3.1	Inledning	73
3.3.2	Överväganden beträffande utgående pensioner	74
3.3.3	Arbetsinkomst som villkor för avdragsrätt	75
3.3.4	Kommitténs förslag till begränsningsregler	75
3.3.5	P-försäkring och inkomstutjämnning	78
3.4	Begränsningsregler beträffande tjänstepension	78
3.4.1	Inledning	78
3.4.2	Tjänstepensionsförsäkring och pension i allmän tjänst	79
3.4.3	Avsättning till pensionsstiftelse och konto Avsatt till pensioner	31
3.5	Dispensfrågor	83
3.6	Skattekonsekvenser i samband med utflyttning	88
3.7	Lagstiftningens ikraftträdande	89
3.7.1	Inledning	89
3.7.2	Frivilliga P-försäkringar	90
	Tillämpning av beloppsbegränsningsregler	90
	Tillämpning av villkorsreglerna	91
3.7.3	Tjänstepensionsförsäkringar	91
	Tillämpning av beloppsbegränsningsreglerna	91
3.7.4	Avsättning till pensionsstiftelse och pensionskonto	92
4	Remissyttrandena	94
4.1	Allmänna synpunkter	94
4.2	De kvalitativa villkoren	97
4.3	De kvantitativa villkoren	101
4.4	Tjänstepension	104
4.5	Dispenser	108
4.6	Ikraftträdandebestämmelser	110
5	Föredraganden	112
5.1	Inledning	112
5.2	Kvalitativa regler. Villkoren för P-försäkring	114
5.2.1	Kretsen av försäkrade	115
5.2.2	Försäkringsformer som kan hänföras till P-försäkring	116
	Gemensamma regler för P-försäkring	116
5.2.3	Ålderspension	117
5.2.4	Invalidpension	120

5.2.5	Efterlevandepension och övriga förmånstagarförordnanden	120
5.2.6	Tjänstepensionsförsäkring	123
5.2.7	Överlåtelser	123
5.2.8	Belåning, pantsättning och återköp	126
5.3	Kvantitativa regler. Beloppsmässig begränsning av avdragsrätt för P-försäkring och avsättning för tryggnad av pension ..	127
5.3.1	Inledning	127
5.3.2	Avdrag för P-försäkring, som inte är tjänstepensionsförsäkring	129
5.3.3	Avdrag för tjänstepensionsförsäkring	131
5.3.4	Avdrag för avsättningar till pensionsstiftelse och till konto Avsatt till pensioner	132
5.3.5	Återförande till beskattning vid minskning av pensionskulden eller vid gottgörelse från pensionsstiftelse ..	135
5.4	Frågan om beskattning av P-försäkring vid flyttning ur landet ..	136
5.5	Dispensfrågor	138
5.6	Övriga frågor	139
5.7	Ikraftträdande	140
5.7.1	P-försäkring, som inte är tjänstepensionsförsäkring ..	140
5.7.2	Tjänstepensionsförsäkring	143
5.7.3	Avsättning till pensionsstiftelse och pensionskonto ..	144
6	Hemställan	145
7	Beslut	145
	Bilagor	146-150

